

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

**Kogukonnapõhine sotsiaalturundus
teadliku prügikäitumise kujundamisel**

Bakalaureusetöö

Koostaja: Maie Kiisel
Juhendaja: dots. Triin Vihalemm

Tartu
2002

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILISED JA RAKENDUSLIKUD	
LÄHTEKOHAD	5
1.1 Keskkonnateadvus ja prügiga seotud hoiakud	5
1.1.1 Prügisituatsioon Eestis	5
1.1.2 Prügi kultuuriline dimensioon	8
1.1.3 Prügile omane kohustatuse diskursus	9
1.1.4 Keskkonnaprobleemide tajumine, seos prügikäitumuslike hoiakutega	12
1.1.5 Prügi sorteerimisega seotud hoiakud ja teadmised	14
1.1.6 Alapeatüki kokkuvõte: millised on kommunikatiivsed eesmärgid?	20
1.2 Kogukond	21
1.2.1 Kogukond	21
1.2.2 Kogukonnapõhine sotsiaalturundus	23
1.3 Sotsiaalturundus	25
1.3.1 Sotsiaalturundus Eestis	25
1.3.2 Sotsiaalturunduse põhimõtted	26
1.3.3 Millistest sotsiaalturunduslikest mudelitest lähtuda?	28
2. UURIMISKÜSIMUSED JA METOODIKA	32
2.1 Uurimisküsimused	32
2.2 Metoodika	33
3. UURIMISTULEMUSED	35
3.1 Korteriühistu kui kogukond	35
3.1.1 Kogukond kui ruum	35

3.1.2 Kogukond kui inimesed	41
3.1.3 Kogukond kui interaktsioon	47
3.1.4 Kogukond kui võimujaotus	55
3.1.5 Kogukond kui sotsiaalne süsteem	70
3.1.6 Alapeatüki lühikokkuvõte	77
3.2 Kogukondlikud prügi probleemid ja –käitumised	80
3.2.1 Prügiga seotud arusaamad	80
3.2.2 Tajutavad probleemid ja sellekohane tegevus	82
3.2.3 Arusaamad prügi sorteerimisest	87
3.2.4 Prügisorteerimise tingimuste parandamisest	96
3.2.5 Alapeatüki lühikokkuvõte	102
4. DISKUSSIOON JA SOOVITUSED	105
4.1 Kommunikatsioonisõnumid	105
4.2.1 Kogukonna arendamine	105
4.2.2 Ühistu aktiivi kaasamine prügikäitumise arendamisse	107
4.2.3 Kogukonna kaasamine prügiteemalisse diskussiooni	108
4.2.4 Indiviidi prügikäitumise kinnistamine	109
4.2 Soovitused	110
4.3 Diskussioon	112
KOKKUVÕTE	113
SUMMARY	115
KASUTATUD KIRJANDUS	116
LISA	

SISSEJUHATUS

Kaasaja üks suurimaid globaalseid keskkonnaprobleeme – jäätmekäitlus – on viimastel aastatel aktualiseerunud ka Eestis. Jäätmealases keskkonnapoliitikas on toimunud suuri edusamme ning Euroopa ja Eesti jäätmehooldussuundade ühtlustamine on määratletud mitmete strateegiliste dokumentidega. Olulised arengud on toimunud kõikides jäätmekäitlusetappides, Eesti prioriteedid prügiprobleemide käsitlemisel on eelkõige jäätmetekke vältimine, jäätmekoguste ohtlikkuse vähendamine, taaskasutuse laiendamine, keskkonnanõuetele vastav jäätmetöötlus ja ringlusest kõrvaldamine.

Jäätmekäitluse kavandamine ja arendamine vajab nii majanduslikke kui sotsiaalseid eeldusi, seega ei jää jäätmevaldkond ainult valitsusasutuste ja majandusringkondade prioriteediks. Prügiküsimus on keskkonnaprobleem, mille lahendamises saab osaleda iga inimene, lähtudes eelkõige indiviiditasandi tarbimis- ja prügiäitumuslikest otsustest.

Käesolevas bakalaureusetöös “Kogukonnapõhine sotsiaalturundus teadliku prügiäitumise kujundamisel” püütakse pakkuda kommunikatiivseid lahendusi prügisorteerimise juurutamisel ja keskendutakse prügiäitumisele indiviidi ja tema kogukonna vaatepunktist. Bakalaureusetöö teoreetilise osa lähenemissuund toetub suures osas kursusetöös “Kohustussuhted ja identiteedid prügidiskursuses Tartu kohaliku ajakirjanduse näitel” ja praktikaaruandes “Tartu olmejäätmete äitlemise sihtrühmad” sisalduvatel faktidel ning hüpoteesidel.

Eelnevates töödes püstitati mitmed kommunikatiivsed eesmärgid, mille peamiseks ja efektiivsemaks lahendiks võib soovitada kogukonnapõhise sotsiaalturunduse põhimõtete rakendamist. Arvestades Eesti kogukondlike suhete nõrkust, keskendutakse töös nii kogukondlikele võimalustele ja nende arengupotentsiaalile kui kogukondlikule prügiäitumisele. Kogukonnana vaadeldakse eelkõige selle meso-mikrotasandit – korteriühistuid. Bakalaureusetöö empiiriline osa põhineb Tartu linna korteriühistute elanikega läbi viidud süvaintervjuudel ja vaatlusel.

Bakalaureusetöö ülesehitus on traditsiooniline. Esimeses peatükis antakse ülevaade peamistest prügi sorteerimisega seotud probleemidest, indiviidi prügikohastest käitumistest ja hoiakutest. Olulisena tuuakse välja indiviidi käitumise ja hoiakute vahelised seosed ning kohustuslike uskumuste peamised jooned. Samuti põhjendatakse valitud lähenemist kogukonna ja sotsiaalturunduse teoreetilistest aspektidest lähtuvalt.

Teises peatükis kirjeldatakse lühidalt valitud meetodikat, intervjueeritavaid ja uurimisküsimusi. Kolmandas peatükis esitatakse analüüs kogukondlike suhete ja kogukondliku prügikäitumise toimimise määra, tingimuste ja potentsiaali kohta korteriühistute näitel. Peamistest analüüsitulemustest lähtuvad kommunikatiivsed taktikad ja sõnumid on esitatud töö neljandas peatükis.

Töö ülesehitus põhineb suures osas kvantitatiivuuringust lähtuval hüpoteesil, et keskkonnasõbralikku prügikäitumist ei juhi Eesti tingimustes mitte niivõrd keskkonnasõbralikud hoiakud ja uskumused, kui just kogukondlikult juurdunud käitumistavad. Kvalitatiivanalüüsiga püütakse sellele kinnitust leida.

Töö valmimisel on oluline roll paljudel inimestel. Kindlasti soovin anda edasi oma tänusõnad juhendajale dots. Triin Vihalemale, kes aitas uurimisküsimusi ja töö ülesehitust oluliselt selgemaks muuta. Suur roll on ka intervjueeritavatel, kes rääkisid meelsasti oma ühistute tegemistest ja suunasid abivalmilt sobivate respondentideni. Veel soovin tänada oma õde, kes oli abis viimase minuti transkribeerimisel, Olga Peresilda mitmekülgse abi eest ja Maarja Lõhmust sisukate öiste vestluste eest.

1. TEOREETILISED JA RAKENDUSLIKUD LÄHTEKOHAD

Teoreetiliste ja rakenduslike lähtekohtade peatükis antakse ülevaade seostest prügi probleemidest lähtuvate eesmärkide ja indiviiditasandi lahenduste potentsiaali vahel. Töös lähtutakse strateegilise kommunikatsiooni põhimõttest – kommunikaatori eesmärgid peavad sobituma tegevuskeskkonna tingimuste ja võimalustega. Selleks keskendutakse indiviidi käitumuslikele ja hoiakulistele eeldustele, et pakkuda neist lähtuvaid sobilikke lahendusi, mis oleks kooskõlas ka kommunikaatori eesmärkidega. Peatüki teises ja kolmandas alapeatükis antakse ülevaade valitud lahendi teoreetilistest alustest, millest lähtuvad omakorda järgnevates peatükkides nii analüüsi ja kui kommunikatiivsete lahenduste esitused.

1.1 Keskkonnateadvus ja prügiga seotud hoiakud

Tartu Linnavalitsuse korraldatud infokampaaniate ja sorteerimiseks vajalike võimaluste loomise tulemusel on viimase kaheksa aasta jooksul toimunud pidev sorteeritud jäätmete mahu kasv. Ometi on paaril viimasel aastal kasvutendents praktiliselt seiskunud. Võib öelda, et antud tingimuste raames on kasutatavate sotsiaalturunduslike tehnikate võimalused ammendunud. Alapeatükis luuakse raamistik, mis põhjendab kogukondliku sotsiaalturunduse põhimõtete rakendamist – olusituatsiooni kirjeldus, indiviiditasandi eeldused (käitumine, hoiakud, prügitaju) ja kohustussuhted. Alapeatükk lõpeb kogukonnapõhise sotsiaalturunduse valiku põhjendusega.

1.1.1 Prügisituatsioon Eestis

Eesti keskkonnapoliitikas on võetud eesmärgiks säästev areng. Senine jäätmekäitlemine ei ole toimunud alati keskkonna- ja tervisekaitsenõudeid järgides, kuid viimastel aastatel on toimunud suured muudatused jäätmete korrektseks käitlemiseks sobivate tingimuste

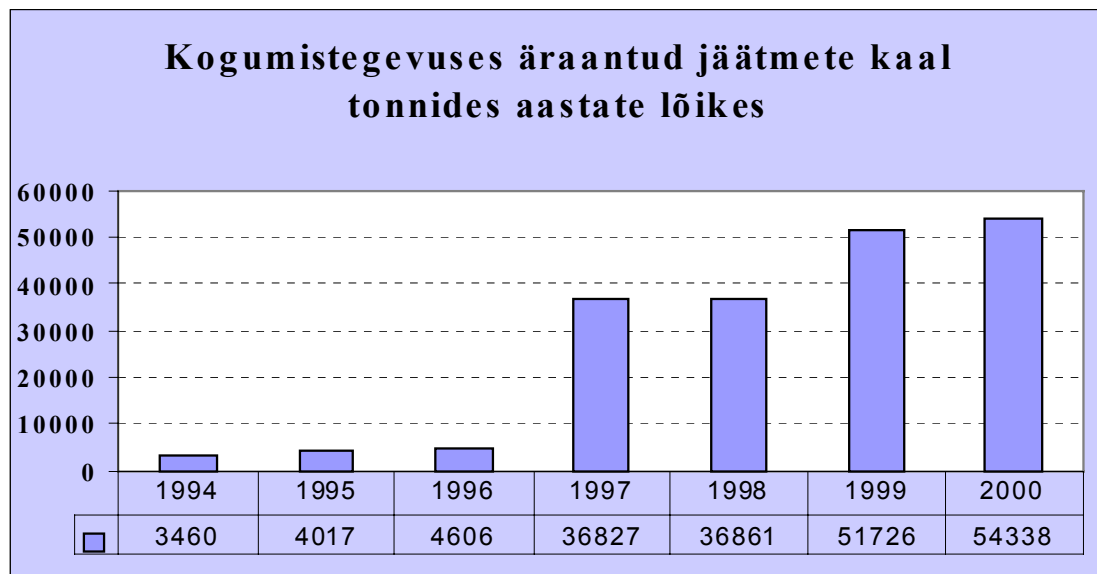
loomiseks, nii on laienenud füüsilised prügi sorteerimise ja taaskasutuse võimalused ning alanud on prügi ladestamiskohtade reorganisatsioon prügilate keskkonnasõbralikkuse tagamiseks. Prügi tekke vähendamiseks on vastu võetud pakendiseadus.

Eestis tekib tahkeid jäätmeid 11-15 miljonit tonni aastas, millest valdav osa on ohtlikud tööstusjäätmed. Üldiselt võib öelda, et mida arenenum on maa, seda rohkem tekib prügi – kõrgelt arenenud tööstusriikides on seda 2,5 kg päevas inimese kohta, Eestis veel poole vähem. Samas, mida rikkam ja arenenum on riik, seda rohkem suunatakse jäätmeid taaskasutusse ja põletamise (Merisalu 2000).

Olmejäätmete ladestamise minev kogus on viimasel viiel aastal suhteliselt suurenenud, seda rahvastiku vähenemise tingimustes. 1999. aastal tekkis Eestis olmejäätmeid keskmiselt inimese kohta 440 kg aastas (1,2 kg päevas), Tartu oli ladestatavate jäätmete poolest Tallinna ja Ida-Virumaa järel kolmandal kohal (Üleriigiline jäätmekava 2000). Uute euronõuetele vastavate prügilate valmimine¹ seab ladustatavatele jäätmetele ranged sorteerituse tingimused, mis eeldavad spetsiaalsete programmide kasutuselevõttu juba täna.

Sorteeritavate jäätmete hulk on Tartus pidevalt suurenenud. Lihtsamini sorteeritavate prügilide äraandmine on linnarahvale tasuta ja kogumispunktide arv ning asukoht on muutunud linnaelanikule üha mugavamaks. Samal ajal on linnavalitsus korraldanud mitmeid otsepostituskampaaniaid, mis on informeerinud linnaelanikke jäätmete liigitusest, sorteerimise alustest ja kogumispunktide asukohtadest. Nii on järgneval graafikul näha sorteeritud jäätmete koguse hüppelist suurenemist 1997. aastal. Samas on näha, et viimastel aastatel on sorteeritud koguse mahu kasv seiskunud.

¹ esimene neist 2003. aastal

Joonis 1. Tartus sorteeritud jäätmete koguse kasv aastatel 1994-2000 (Tartu Linnavalitsuse andmed)

2002. aastal korraldatud küsitluse järgi osutus praegustes tingimustes aktiivseteks prügisorteerijateks circa 20% vastanutest, st nad sorteerisid nelja peamist prügiliiki, mida on võimalik tasuta ära anda linna poolt tellitud kogumispunktidesse. Ülejäänud vastanuist olid kas juhuslikud sorteerijad või mittesorteerijad (Kiisel 2002b). Suhteliselt innovaatiline on samuti veel prügiteadlik tarbimiskäitumine, ostetavate toodete keskkonnasõbralikkust jälgis vahel või sageli ainult 20% vastanuist.

Seega võib öelda, et 20% elanikkonnast on “varased vastuvõtjad”, kes on omandanud antud tingimustes keskkonnateadliku käitumise. Teisalt on näha sorteerimisprotsessi pidurdumist, mis illustreerib piiri, kust edasi ei ole sorteerimiseks loodud tingimuste olemasolul ja informeerimisel elanike sorteerimiskäitumisele enam olulist mõju.

Sorteerimisprotsessi pidurdumine püstitab küsimuse prügisorteerimise motivatsioonist, mis suunab inimesi korrektse käitumise juurde. Kahtlemata on võimalik tuua paralleele sorteerimise poolest aktiivsetes riikides läbi viidud uuringutega, kuid arvestada tuleb ka Eesti keskkonnapoliitika arengujärku ja seda, et Eestis võib prügi vaadelda ka sotsiaalprobleemina. Tähelepanu tuleb pöörata käitumise erinevatele aspektidele, mis määratlevad selle keskkonnateadlikkusest või normatiivsusest lähtuva põhjuse.

1.1.2 Prügi kultuuriline dimensioon

Meid ümbritsevad asjad muutuvad varem või hiljem jäätmeteks, millest osa ladestatakse, osa tuuakse taaskasutusse. Enamasti ei pane inimesed neid ümbritsevaid jäätmeid tähele, prügi muutub tajutavaks alles siis, kui see muutub ebameeldivaks risustatud ümbruskonna või üleajava prügikasti näol.

Prügi on kultuuriline konstruktsioon, millele omistatud tähendused iseloomustavad vastava kultuuri indiviididele omaseid väärtussüsteeme. Keskaik (2000: 20) kirjeldab seda järgmiselt: ““Prügi” tähistab kultuuriuniversaali, mis tähendab, et igas kultuuris kuulub mingi osa asju, nähtusi kõrvaldamisele. Praktilises elus ei tegele me aga universaalidega, vaid viskame ära konkreetseid esemeid, ning nimetame need prügiks”.

Prügi tekib äraviskamise protsessis, kus äraviskamisele kuuluva objekti tähendus muutub kultuurisisesest kultuuriväliseks – prügiks. Siinkohal oleks täpsem nimetada prügi objektiks, mis iseenesest ei ole kultuuriväline, vaid mida soovitakse näha kultuurivälisena, sest paraku kuulub ka prügi kultuuri, iseloomustades selle sotsiaalseid ja diskursiivseid praktikaid (Kiisel 2002a: 5).

Prügist rääkimisele on iseloomulik kindel sõnakasutus, milles peituvad tähendused viitavad selle üldkultuurilisele tähendusele – “kultuurivälisusele”. Prügist kõnelemisele ja käitumisele on omased kindlad koodid, mis väljendavad näiteks negatiivset suhtumist või ängi. Prügi on vastumeelsust tekitav, isegi ohtlik objekt, ta on miski, millest tuleb lahti saada või eemalduda. Sellised konnotatsioonid on oluliseks prügikäitumuslike hoiakute allikaks ja vähendavad käitumise muutusele orienteeritud kommunikatsiooni mõju.

Keskpaiga prügi semiootilise analüüsi tulemused leidsid kinnitust ka meedia diskursusanalüüsis, mis väljendas eelkõige indiviidi soovimatust prügi suhtes isiklikku kohustust ja vastutust võtta (Kiisel 2002a).

1.1.3 Prügile omane kohustatuse diskursus

Prügi on ebameeldiv ja inetu just tänavapildis või looduskeskkonnas, seetõttu seostatakse seda üldise heakorraga. Prügiga seotud heakord tagatakse läbi seadusandluse, turumajanduslike tegevuste ja heaperemeheliku käitumise arendamise. Siinkohal muutub oluliseks see, milline neist kolmest valdkonnast domineerib inimeste prügidiskursuslikes representatsioonides.

Tartu kohaliku meedia diskursusanalüüs näitas (Küisel 2002a), et erinevate prügikäitumiste representeerimisele on iseloomulik subjekti anonüümseks jättev sõnakasutus, tekstis ei ole võimalik identifitseerida käitujat, ta on asendatud nominalisatsiooni või abstraktse tegelasega. Sellise tekstikasutuse abil on indiviidil võimalik end prügitekke situatsioonist eemaldada. Tekstikasutus väljendab prügi automaatset ja anonüümset teket, mis võimaldab luua prügi suhtes süüdimatu hoiaku – “kui ma ei ole seda tekitanud, ei ole mul ka selle suhtes kohustusi”.

Aastaid tagasi hakkas [...] aia äärde [...] kerkima isealgatuslik prügil. Nüüdseks valatakse sinna ka kõikvõimalikku solki [...]. (24.08.00 Linnaleht)

Konteinerid jäävad statsionaarselt kliendi juurde, neid käib tühjendamas auto. (02.03.00 Linnaleht)

Seega suunatakse prügiga seotud käitumuslik kohustus teistele anonüümsetele subjektidele, peamiselt “kõrgemale võimule”. Prügisituatsioonis eksisteerivate subjektide seas kohustatakse muutusi juhtima peamiselt “kõrgemat võimu”, mille tegelikke võimu- ja kohustatuse piire konkreetselt ei määratleta. Kõrgema võimu nimetus vihjab peamiselt linnavõimudele ja -ametnikele. Neid peetakse venivateks, muutumatuteks, ebausaldusväärseteks, suletuteks, ebakompetentseteks ning prügifirmade kasumi heaks töötavaiks.

Vastavad ametkonnad peaksid lihtsalt tööle hakkama ja prügireostajad tabama, küll siis metsaalused, kraavid ja tühermaad puhtaks saavad. (07.06.00 Tartu Postimees)

Linnas nähakse vähem progressi võimaldavast või kohustust allapoole suunavat jõudu. Ühtlasi oodatakse võimudelt ka prügifirmadele surve avaldamist, seega on linnakodaniku

silmis omavahel vastandatud linnavõimu kohustav argumentatsioon ettevõtete turundusliku lähenemisega.

Vägisi tundub, et jäätmehoolduseeskirja koostajad on huvitatud vaid sellest, et sundida majaomanikke trahvi ähvardusel pooltühje mahuteid tühjendama ning kindlustada sedaviisi prügiveoettevõttele kindel sissetulek. (28.08.00 Tartu Postimees)

Prügidiskursusele omased võimusuhted raskendavad prügiteenuse tähenduse arengut. Kuna linnakodanikud ei näe end prügitokitajatena, võtavad nad prügiteenuse eest välja käidavat tasu karistusena. Elanikud ei aktsepteeri prügi tekke eest vastutuse võtmist teenuse tellimise läbi. Prügiteenuse eest makstav tasu ja prügile omistatavad negatiivsed konnotatsioonid annavad linnaelanikule võimaluse kritiseerida jäätmekäitlusettevõtete tööd.

Ahjualune tahab õhku vedada. (21.09.00 Linnaleht)

[...] linnavalitsus peaks välja kuulutama konkursi uute prügiveofirmade leidmiseks, kes tegelike teenuste osutamise eest raha kasseerivad. (21.09.00 Linnaleht)

Prügiga seotud tasu märki kasutavad linnaelanikega kommuniqueerides ka prügiettevõtted ise, süüdistades oma konkurente saamahimus. Avalikus kommunikatsioonis turustatakse end kasumisoovist tagandades.

Hollandist toodud 700 konteineri müügist sai firma OÜ Kaivo 105 000 krooni. [...] Rentaablus 258%. Äri missugune pluss lõpuni lahendamata probleemid. (22.11.00 Tartu Postimees)

Nimetatud probleemiga tegelesime meie [SAB] ja Ragn-Sells juba suvel ning nähes probleemi nende tühjendamisega, keeldusime nende transpordi ja müügi organiseerimisest. Tundub, et OÜ Kaivo, nähes seal äri, kuid süvenemata tehnoloogilistesse üksikasjadesse, võttis asja korraldada. (22.11.00 Tartu Postimees)

Kord [OÜ Kaivo] kinnitas, et firma ei soovi teenida konteinerite müügiga kasumit, vaid saada tagasi raha, mis kulus nende Eestisse toomiseks. (08.11.00 Tartu Postimees)

Linnaelaniku kui peamise kõneobjekti nimel rääkimine annab rektorile olulise võimu, elanike poolt loodud meie-identiteet on oluline kohustusallikas. Meie-identiteet väljendab korrektselt käituvate kodanike ühtsust, "nende" abil vihjatakse indiviididele, kelle süü läbi saab prügi isetekkeks võimaluse. "Nemad" peaksid meie-linnakodaniku arvates omandama korrektse käitumise ja töötama meie-põhise keskkonna heaolu heaks.

Tartlasena tunnen saavutatu üle siiralt uhkust – see on ju veel üks põhjus, miks Tartus on hea elada. (10.11.00 Tartu Postimees)

On hulk inimesi, kes püüavad seadusi eirata nii kaua kui võimalik ehk niikaua kui linn laseb. (08.11.00 Tartu Postimees)

Käitumiskohustusi kandev argumentatsioon ei ole reeglina eriti kohustav ega veenev, erinevate prügikäitujate kõnet iseloomustavad modaalsed, anonüümsed ja pehmendatud sõnakasutused. Linnalt kodanikele suunatud kõne on ebakindel, samuti võib leida linna kõnes ebakindlust oma võimes kohustavana mõjuda.

“Linn võib raha anda konteinerite kohaletoimetamiseks, aga linnakodanikud peaksid ka ise selle roppuse koristamisel osalema,” esitab linna haljastusteenistuse juht Andres Pool üleskutse. (05.04.00 Tartu Postimees)

Praegu on Tartus on veel liigagi palju majapidamisi, kus pole ei prügikasti ega nõuetekohast jäätmekäitlust. (22.11.00 Tartu Postimees)

Tartu linnavalitsus üritab ennetada isetegevuslike prügimägede teket, lubades tartlastel kahe nädala jooksul taas oma prahti linna kulul ladustada. (04.08.00 Tartu Postimees)

Kohustatuse mustrid on linnaelaniku silmis ebaselged ja suunavad pearõhu linnavõimudele, vähem eraettevõtetele, neid omavahel kohati vastandades.

Kas heakorainspektor või mõni muu ametimees võiks asja vastu huvi tunda? (01.06.00 Linnaleht)

Vastavad teenistused peaksid aga rohkem jälgima, et prügiveofirmad praegugi sõlmitud lepingute alusel suurte majade prügikaste õigeaegselt tühjendaksid [...]. (07.06.00 Tartu Postimees)

2002. aasta Tartu-põhise prügikäitumise küsitluse tulemuste alusel võib ühiskondliku trendina väita inimeste vastutustunde kasvu keskkonnaprobleemide lahendamisel, kus üha rohkem inimesi peab oluliseks looduse abistamist inimtegevusega toime tulemisel, kohustades sellekohaseks käitumiseks eelkõige üksikindiviidi, kelle vastutusest, haridusest ja käitumisest sõltub teda ümbritseva keskkonna heaolu. Siiski ei peeta veel niivõrd oluliseks kodanike ühenduste ja majandusringkondade osalemist keskkonnaprobleemide lahendamisel, väga oluliseks peetakse just riiklike institutsioonide panust (Kiisel 2002b).

Tartu linn sõnastab kodanike osaluse tõstmise eesmärgi “Tartu Agenda 21” motos – “keskkonnahoidlikult arenev, sotsiaalselt õiglane ja majanduslikult mõtlev Tartu”.

Agenda sätestab sotsiaalsest, majanduslikust ja keskkonnakaitselisest partnerlusest ning avaliku dialoogi ideest lähtuva säästvuse, kus Tartu Linnavalitsuse ülesandeks on kohaliku elukeskkonna igakülgne arendamine eelkõige initsiatiivi tõstmise, motiveerimise, abistamise ja organiseerimise läbi – avaliku ja erasektori ning aktiivsete kodanike ja nende ühenduste koostöös (Tartu Agenda 21 1999).

Seega on prügikommunikatsiooni peaülesanne olemasolevate kohustussuhete ümberasetamine. Seda võib iseloomustada riigi ja indiviidi vahelise kokkuleppe läbi, kus riik ei pea enam tegutsema indiviidi heaks, vaid hoopis võimaldama talle tingimused, et ta avastaks endas potentsiaali ja võtaks initsiatiivi ise enda heaks midagi teha. Riigi kohus on eemaldada barjäärid, et inimene avastaks enda võimalused ja võimu (Crouch & Marquand 1995).

1.1.4 Keskkonnaprobleemide tajumine, seos prügikäitumuslike hoiakutega

Inimeste arusaam keskkonnaseisundist on küllaltki seotud konkreetse elukoha seisundiga, millele omistatakse reeglina tunduvalt paremaid hinnanguid kui Eestile või maailmale. Arusaam keskkonnaprobleemidest on küllaltki lihtsustatud ja triviaalne, piirdudes lähedase ja visuaalse tajumisega, inimese kohustust nende ärahoidmisel ja selle eest vastutamisel nähakse hajusalt². Nii peetakse peamisteks keskkonnaprobleemideks vee- ja õhukeskkonna reostatust, prügi viskamist keskkonda ja metsade raiumist (Kiisel 2002b). Olulisim tajutav prügi probleem on jäätmete viskamine vabasse loodusesse või linnakeskkonda, kus see visuaalselt ebameeldivana silma torkab ja tähelepanu tõmbab.

Viimastel aastatel on suurenenud indiviidi panuse väärtustamine keskkonna säästmisel ja kaitsmisel, vähenenud on usk looduse iseregulatsiooni võimesse. Üha rohkem inimesi arvab, et nende kodukohas on keskkonnaseisund paranenud ja usub selle paranemisse ka perspektiivis. Kohalikust elukeskkonnast lähtuv positiivne hinnang võib olla ühest küljest

² Sama leiab Kaasik et al. (1996 :35) “On selge, et lõviosa vastanuist loodab valdavalt riigi ja vastavate ametkondade peale.”

märk indiviidi kasvavale hoolivusele oma elukeskkonna suhtes, mis on toonud kaasa elukeskkonna paranemise ja sellekohase uskumuse.

Teisest küljest võib kohalikku keskkonda positiivselt hindav uskumus osutada ohuks indiviidi vastutus- ja kohusetundele, sest see ei võimalda indiviidil end näha sügavamate ja ulatuslikumate mittekohalike probleemide põhjustajana (prügilate täitumine või keskkonnaohtlikkus). Sellest lähtuvalt on võimalik keskkonnateadliku käitumise kohustus suunata “anonüümsetele teistele” nagu näiteks kõrgemale võimule. Nii on indiviidile prügi ebaseeldivam oma elukohas kui võõras linnakeskkonnas ning tekkiv prügikogus minetab oma ohtlikkuse ja olemasolu prügiautos kodukohast eemaldudes.

Keskkonnasõbralikku käitumist on oluliselt mõjutanud üleminekuühiskonna väärtuslikud ümberasetused materialistlike ja post-materialistlike väärtuste vahel. Nii on keskkonnasõbralike väärtuste tüübid nagu kõikehaaravus-universaalsus, heatahtlikkus, traditsioonid, turvalisus ja konformsus vastandatud materialistlike väärtustüüpidega nagu saavutusvajadus, hedonism, enesejuhtimine kui sõltumatu tegevus ja stimulatsioon (Raudsepp 2001).

Raudsepp (2001) on mitmete autoritele toetudes keskkonnateadlikule käitumisele iseloomulike väärtustena välja toonud järgmised: tasakaal, harmoonia, mitmekesisus, õiglus, hoolimine, kogukondlikkus, sallivus, stabiilsus, egalitaarsus, traditsioonid, loomulikkus, enesepiiramine ja –kontroll, sotsiaalne õiglus, vastutuse jagamine, isiklik vastutus, kohustused tulevikugeneratsioonide suhtes ja religioossed traditsioonid.

Sellest lähtuvalt võib küsida, kuidas arenenud on Eestis sellised mõisted nagu hoolivus, kogukondlikkus, isiklik vastutus ja kohustus tulevikupõlvkonna ees ning kui palju mängivad nad rolli tegelikus käitumises.

Keskkonnaprobleemide väärtustamine on oluline suuremale osale elanikkonnast. Tartu küsitluse (Kiisel 2002b) põhjal pidas keskkonnaprobleeme enda jaoks oluliseks või väga oluliseks üle kaheksakümne protsendi vastanutest. Keskkonnaprobleemide oluliseks

pidajatele on olulised ka jäätmekäitluse ja prügi sorteerimise probleemid, nimetatud segment moodustab elanikkonnast enamuse (Kiisel 2002b). Samas ei saa aga keskkonnasõbralikkust tähtsustavate hoiakute põhjal kindlalt väita ka sarnast reaalselt eksisteerivat käitumist.

1.1.5 Prügi sorteerimisega seotud hoiakud ja teadmised

Keskpaik (2000) nendib bakalaureusetöös, et prügi käsitletakse peamiselt sündmusi või nähtusi kirjeldavalt, valdavalt kohaliku tähtsusega küsimusena. Prügi kajastatakse igapäevaste ja kodulähedaste nähtustena, mille üle ei peeta vajalikuks avalikult arutleda. Samas vajavad avalikku diskussiooni olulised prügikäitumisega seotud (väär)uskumused, mis takistavad jäätmekäitluse arengut. Peamiste prügi seotud negatiivsete uskumustena võib välja tuua järgnevad (Kiisel 2002a):

Uskumus	Tekstinäide
<ul style="list-style-type: none"> • mina (“meie”) ei tekita prügi, seda tekitavad teised (“nemad”), 	[...] olmejäätmete teekond viib Aardlapalu prügila asemel jäätmaadele või linna lähedale metsa. (30.05.00 Tartu Postimees)
<ul style="list-style-type: none"> • ...seega on prügiteenuse eest võetav tasu “karistus” 	Viieteistkümne korteriga ühistu elanikud peavad kinni maksma sadade poeliste ja turuliste mahavisatud prügi koristamise. (02.03.00 Linnaleht)
<ul style="list-style-type: none"> • prügi seotud kohustused on ebameeldivad 	Üle aia visatakse kõikmõeldavaid asju. Ka minul tuleb oma aed ise ära koristada. Meeldiv see just ei ole. (09.03.00 Linnaleht)

Tabel 1. Prügikäitumise muutust takistavad hoiakud.

Neid hoiakuid võib pidada peamisteks prügi sorteerimist takistavateks barjäärideks, mida võib samas kasutada ka nende barjääride ületamiseks. Kui järgida meediaanalüüsil väljendunud käitumuslikke argumentatsioone, siis võib vastulaused samas järjekorras jagada siduvateks, utilitaarseteks ja emotsionaalseteks³.

³ Vt Tabel 2.

Argumendid	Vastulause	Tekstinäide
Siduvad	“meie” (kui oluline positiivne identiteediallikas) käitume korrektseks	“Ma ei oska sellistest inimestest, kes prahti laiali pilluvad, midagi arvata,” tunnistas Siimsoo, kes oli leidnud ka mitu vana autokummi. (01.03.00 Tartu Postimees)
Utilitaarsed ja materiaalsed	prügi sorteerimist läbi viies võib kokku hoida või teenida	Mis puutub tuhasse, siis puutuhk on suurepärane vahend meie happeliste muldade neutraliseerimiseks, mistõttu seda prügi konteinerisse panna oleks selge raiskamine. (28.08.00 Tartu Postimees)
Emotsionaalsed	prügi on ebameeldiv, kui sellega ebakorrektselt ümber käia	“Võib-olla, kui inimesed teavad, et seda kohta on koristanud lapsed, mõtlevad nad enne, kui prügi maha viskavad,” avaldas Adamson Lootust. (25.04.00 Tartu Postimees)

Tabel 2. Vastulaused prügikäitumise muutust takistavatele argumentidele.

Kui vaadelda prügikäitumuslike aspekte ja hoiakulisi komponente, mis toimivad kui skeemid või raamistikud, mis hoiavad ja organiseerivad infot kindla kontseпти, situatsiooni või sündmuse kohta, siis võib prügiäraseid hoiakuid Ewingi (2001) järgi liigitada järgnevateks komponentideks:

Prügiäitumist determineerivad faktorid	Väljund prügiäitumises
Altruistlik	Indiviid otsib infot ja võimalusi keskkonnasõbraliku äitumise läbiviimiseks, sest ta peab keskkonda oluliseks ja usub, et prügi sorteerimine aitab loodust säästa.
Egoistlik	Indiviid tajub prügi ebameeldiva kontseptina ja prügi sorteerimine on talle ebameeldiv. Ta ei taju end keskkonnakahjuliku tegevuse sooritajana.
Normatiivne	Indiviid sorteerib prügi, sest pereliikmete, sõprade ja naabrite ootused tema suhtes nõuavad traditsioonilist äitumist, lisaks võib see kaasa tuua kokkuhoiu või boonusevõimaluse.

Tabel 3. Prügiäitumist juhtivad faktorid subjektiivse normi mudeli järgi.

Milline neist kolmest komponendist domineerib, sõltub ühiskonna väärtushinnangutest. Kui Kanadas läbiviidud uuringute järgi (Scott 1999) on inimeste prügisorteerimisalasteks motivaatoriteks loodusvarade säästmine korduvkasutamise läbi ja kohalike kogukondlike prügilate laienemise vältimine ning marginaalsena esinevad majanduslikud ja sotsiaalse surve aspektid (so altruistlik lähenemine), siis Eesti puhul võib väita vastupidist – domineerivad egoistlikud ja normatiivsed aspektid. Seda võib põhjendada Kanada jäätmekäitluse suure edumaaga Eesti ees, aga ka eestlaste vähese keskkonnaharidusega (Kiisel 2002b – respondent 221).

Kui võtta aluseks Allporti (Oskamp 1977) hoiaku definitsioon – hoiak on valmisolek käitumuslikuks vastuseks, siis võiks eeldada, et prügi suhtes positiivsete hoiakute loomine võiks aidata kaasa prügi sorteerimisele. 2002. aastal läbi viidud küsitluse (Kiisel 2002b) alusel võib öelda, et hoiakud on vahel käitumist soodustavad, vahel mitte.

Kas jäätmete sorteerimine on Teile oluline?		Sorteerimiskäitumine				
		ei sorteeri	vahel sorteerib	ei vastanud	sorteerib	ei tekita
toidujäätmed	väga oluline	68	12	-	15	5
	ülejäänud vastused	67	16	1	13	4
patareid	väga oluline	35	15	1	40	9
	ülejäänud vastused	48	23	-	23	5
ajalehed	väga oluline	17	12	-	67	4
	ülejäänud vastused	14	20	-	62	4
metallpurgid	väga oluline	61	17	-	15	7
	ülejäänud vastused	56	16	-	19	8
klaastaara	väga oluline	4	19	1	73	3
	ülejäänud vastused	6	29	-	64	1
mööbel	väga oluline	15	35	1	35	15
	ülejäänud vastused	15	32	-	44	9
akud	väga oluline	8	1	1	37	52
	ülejäänud vastused	4	4	-	37	54
akud*	väga oluline	17	3	3	78	-
	ülejäänud vastused	10	9	-	82	-

* eraldi vaadeldud ainult need inimesed, kellel tekib akusid

Tabel 4. Seoste puudumine sorteerimise oluliseks pidamise ja sorteerimise vahel.

Prügikäitumise puhul ei ole veel võimalik väita, et need inimesed, kes endale prügi sorteerimist oluliseks peaksid, seda ka teistest rohkem teeksid⁴. Eelnevast tabelist on näha, et positiivne hoiak prügi sorteerimise oluliseks pidamisel ei näita olulist tendentsi korrektse prügikäitumise suunas.

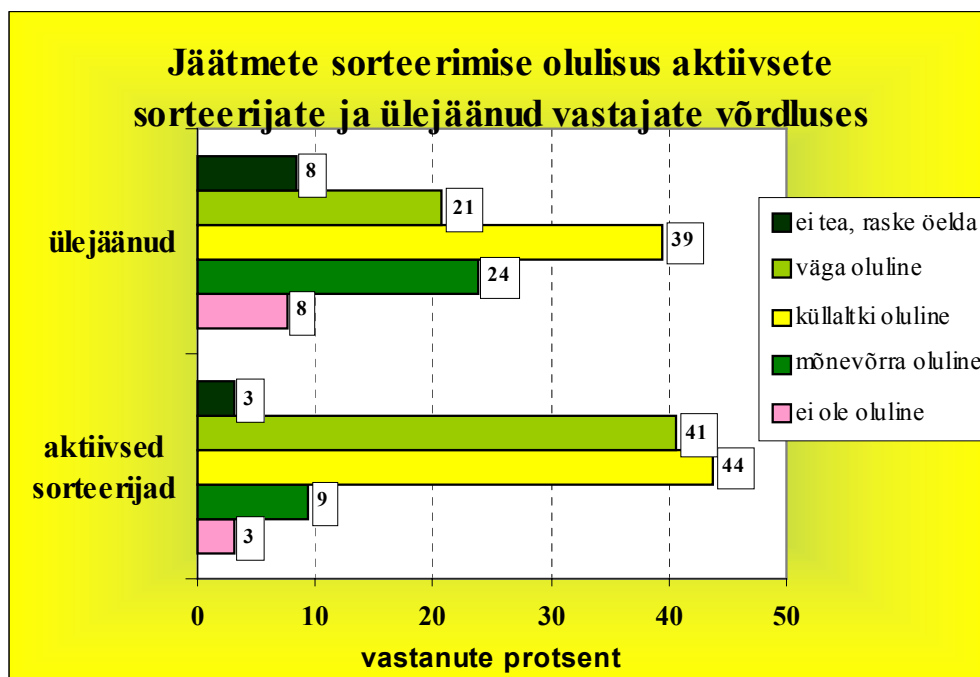
Prügikäitumuslike positiivsete hoiakute puhul saab tõmmata paralleele Leon Festingeri kognitiivse dissonantsi teooriaga, mis on siiani (1957) üks olulisemaid hoiakuteooriaid. Festinger väidab (Brewer & Crano 1994), et kaks elementi on dissonantses suhtes, kui ainult neid kahte käsitledes järgneb üks element teisele. See teooria põhineb kolmel väitel:

- tunnetuste (uskumused, hoiakud, väärtused) või tunnetuste ja tegevuse vahel võivad eksisteerida lõhed
- indiviidile on selline erinevus ebameeldiv ja ta püüab seda muuta
- selleks muudab ta oma käitumist või hoiakuid

Prügikäitumise puhul võib väita, et kui indiviidil on prügi sorteerimist väärtustav hoiak ja ta ka selle kohaselt käitub, siis on hoiak tekkinud alles sellekohase käitumise järel, toimides tegevuse õigustajana ning kinnistades indiviidi talle küllaltki ebameeldivat tegevust ka edaspidi sooritama⁵.

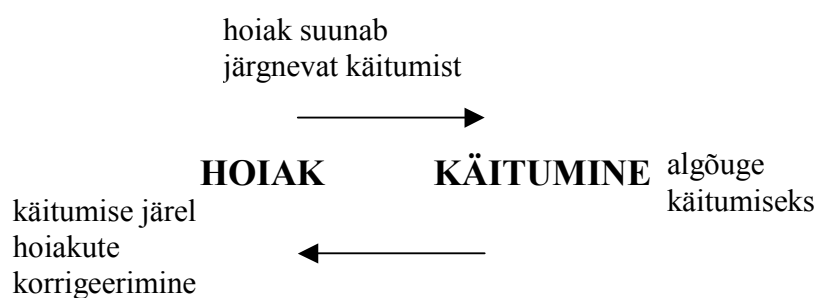
⁴ Vt Tabel 4.

⁵ Vt Joonis 2.

Joonis 2. Aktiivsed prügi sorteerijad peavad sorteerimist olulisemaks kui vähemaktiivsed.

Uuringutest järeldub, et inimene, kes sorteerib juba ühte prügiliki, on altim sama sooritama ka teiste prügilikidega (Tartu elanike... 2000). Seda võib samuti illustreerida Festingeri teooriat iseloomustava joonisega⁶.

Joonis 3. Prügikäitumise ja sellekohase hoiaku kujunemine.

Siinkohal muutub oluliseks, mis on see käitumisele suunav algõuge. Empiirilistele andmetele tuginedes (Kiisel 2002b) on olulisemad kolm järgnevat faktorit:

⁶ Vt Joonis 3.

- informeeritus sorteerimisvõimalustest⁷ - Tartus on praegu olulised informeeritusest lähtuvad erinevused vene- ja eestikeelse elanikkonna vahel (kognitiivne/altruistlik aspekt)
- reaalsed võimalused jäätmete sorteerimiseks – erinevused on sorteerimiseks paremate tingimustega eramajade kasuks (käitumuslik/normatiivne aspekt)
- mikrotasandi kogukond – erinevused on perekonna arengutüübist lähtuvalt, mis määratlevad kogukondlikult ühtse käitumisviisi, toetades ja kohustades jäätmeid sorteerima (käitumuslik/normatiivne aspekt)

Neljanda faktorina tooksin välja meediaanalüüsil (Kiisel 2002a) väljendunud negatiivsed uskumused:

- vastumeelsuse ületamine – võimalus omandada korrektne käitumine mitmetes prügiga seotud probleemides (afektiivne/egoistlik aspekt)

Kas Te teate kohti, kus saab ära anda ...		Sorteerimiskäitumine				
		ei sorteeri	vahel sorteerib	ei ole vastanud	sorteerib	ei tekita
patareisid	tean kindlasti	22	27	1	48	2
	ülejäänud vastused	63	17	1	11	9
vanapaberit	tean kindlasti	7	10	-	82	1
	ülejäänud vastused	18	22	-	55	5
klaastaara	tean kindlasti	3	27	-	70	1
	ülejäänud vastused	10	26	1	60	4
Akud	tean kindlasti	1	3	-	59	37
	ülejäänud vastused	8	4	1	20	67
akud*	tean kindlasti	2	5	-	93	-
	ülejäänud vastused	26	11	2	61	-
* eraldi vaadeldud ainult need inimesed, kellel tekib akusid						

Tabel 5. Seoseid teavitatuse ja käitumise vahel.

Eelneva põhjal võib väita, et prügi ei eksisteeri inimeste teadvuses tihti mitte keskkonnaprobleemina, vaid pigem normatiivse käitumisena. Seega ei näe indiviid oma prügi suhtes läbi viidava käitumise taga võimalust kaitsta keskkonda, vaid pigem hoida korras oma kodu ümbrust ja sooritada “oluliste teiste” poolt soovitud tegevust. Praeguses situatsioonis on prügi sorteerimist kergem kommunikeerida üldise normatiivse

⁷ Vt Tabel 5.

käitumisena, mis algab vastumeelsuse ületamisest erinevate prügikäitumiste suhtes, alustades prügi maast üleskorjamisega ja lõpetades sorteerimisega.

1.1.6 Alapeatüki kokkuvõte: millised on kommunikatiivsed eesmärgid?

Eelnevatest diskursiivsetest, informatiivsetest, hoiakulistest ja käitumuslikest aspektidest lähtuvalt võib kommunikatsioonilisteks eesmärkideks pidada eelkõigejärgnevaid⁸:

Kommunikatiivne eesmärk		Vahend
vastustada inimest prügitekkelises käitumises		interpersonaalne kommunikatsioon, ka massimeedia
kohustussuhete tasakaalustamine, koostöö loomine avaliku ja erasektori ning indiviidi vahele, initsiatiivi loomine		interpersonaalsete võrgustike loomine, interpersonaalne kommunikatsioon
elanikkonna teavitamine	venekeelne elanikkond	interpersonaalne kommunikatsioon, alternatiivmeedia
	võimaluste kommunikatsioon	interpersonaalne kommunikatsioon, massimeedia
	“oluliste teiste” kaasamine ja integreerimine	interpersonaalsete võrgustike loomine, meediakangelaste kaasamine
positiivse väärtuse loomine korrektsele käitumisele		interpersonaalse võrgustiku loomine, interpersonaalne kommunikatsioon

Tabel 6. Kommunikatiivsed eesmärgid.

Prügi ebameeldivust ja normatiivsust arvestades saab eesmärgiliselt ühtseks vahendiks pidada eelkõige interpersonaalset kommunikatsiooni ja kogukondlike toetusvõrgustike loomist, mis võimaldab arendada indiviidide enda initsiatiivi ja omavahelist suhtlust, genereerida ideid ja koostööd. Kogukonna liige toimib ka ise kommunikaatorina, kes toetab teisi indiviide käitumise ja hoiakute muutmisel, saades sellest ise positiivset tagasisidet ja jagades sama ka teistele. Sellest lähtuvalt soovitaksin prügikäitumise muutmisel lähtuda kogukondliku sotsiaalturunduse põhimõtetest.

⁸ Vt Tabel 6.

1.2 Kogukond

Eelnevas alapeatükis toodi välja kogukondliku sotsiaalturunduse põhimõtete kasutamise vajadus prügisorteerimise kommunikeerimisel. Kogukonna alapeatükis vaadeldakse kogukonnale loomulikke tunnuseid ja potentsiaali, mis võimaldab ühendada indiviidide inimliku potentsiaali ühiseks tegevuseks, kogukonna teoreetiliste kontseptsioonide järgi esitatakse ka uurimistulemuste peatüki kogukonnapõhine alapeatükk.

1.1.2 Kogukond

Kogukonna tähendus ei ole sajandi jooksul oluliselt muutunud. Kogukonna “filosoofi” Tönniese (1996) vaade kogukonnale – kui evolutsiooniliselt kujunenud inimorganisatsioonile, mis põhineb loomulikult tahtel ning mille koostegutsemise vajadus põhineb inimlikel vajadustel, naudingute pälvimisel ja valu vältimisel - on täiesti ülekantav ka viimastel aastatel Eestis tekkinud kogukondlike koosluste arengule. Ameerika linnaühiskonna põhjal arendatud kogukonna kontsept on aktiveerumas ka Eestis, kus elanikud on aktiivse erastamise järgsel perioodil endale taas leidmas kooseksisteerimise hüvesid.

Kogukonda võib iseloomustada läbi mitmete aspektide, käesolevas töös käsitletakse neid kui kooslusi, millele on iseloomulikud järgmised indikaatorid (Warren 1978):

1. kogukond kui ruum (ühise keskkonnaga piiritletud indiviidid)
2. kogukond kui inimesed (ühise tunnuse abil omavahel ühendatud indiviidid)
3. kogukond kui interaktsioon (passiivne kogukond ei ole aktuaalne kogukond, oluline on liikmete omavaheline suhtlemine)
4. kogukond kui võimujaotus (kogukond on kindel struktuur, kus on määratletud õigused ja kohustused)
5. kogukond kui sotsiaalne süsteem (ühise tegevuse nimel koopereerunud indiviidid, kellel on üksteise suhtes ootuseid)

Sellist jaotust järgides võib tekkida küsimus kogukonna piirides ja suurus. Coheni (1992) järgi sõltub see, kes keda kuidas mõne kogukonna sisse määratleb, sellest, kuidas inividid kasutavad ühiseid sümboleid tähenduste loomiseks. Piirid kujunevad eelkõige inimestevahelises suhtluses, kus kogukondlikud struktuurid võivad osaliselt kattuda või isegi vastuollu minna. Linnakogukonna poolt ellu viidud tegevused kasvõi lillepeenra istutamise näol on sümboleiks, mis väljendavad kogukonna inimeste poolset kodukoha oluliseks pidamist, väärtustamist ja piiritlemist..

Cohen (1992) vaatleb kogukonna ja identiteedi vahelist suhet kui kultuurilist totemismi. Kogukond on kui lisaväärtus, mis salvestab ühise kogemuse ja võimaldab inividil end selle järgi identifitseerida. Sullivan (1995) vaatleb kogukonda kui sotsiaalset kapitali, mis moraalse ressursi ja avaliku hüvena aktiveerib inividide uinuva inimliku kapitali. Inividid töötavad oma kogukonna ja selle väärtuste heaks, kusjuures kogukond ületab inivide ja annab neile identiteedi, tähenduse ja lõpliku kinnituse.

Kui sajand tagasi vaadeldi kogukonda sotsiaalse korra tähenduses, siis nüüd on taas tähtsustunud kogukonna mõiste kui võimalus suunata inivididele tagasi osa riigi võimust. Nii kirjeldab Crouch & Marquand (1995: 13): “Kui sajandi alguse vasakpoolsed liikumised nägid kollektiivses tegevuses üldise heaolu ja võrdsete võimaluste tagamise eesmärki, siis viimastel aastakümnetel on tähelepanu suundunud rohkem individuaalsete väärtuste realiseerimisele. Teoreetiliselt on saavutatud üldised sotsiaalsed standardid ja võrdsed võimalused. Edasi peab inividi heaolu sõltuma temast endast. Samas on parempoolne individualism näidanud, et ilma kollektiivse tegutsemiseta ei ole võimalik kõike saavutada. Taas on esile kerkinud piirkondlikud töötuse, ebakvaliteetsete avalike teenuste ja keskkonnasaastatuse probleemid, mida ei saa lahendada üksikindividividi tasandil.”

Inividi kõhklemist individuaalse ja kollektiivse tegevuse vahel väljendab hästi Kanter (Benn 1982: 53): “Kogukonnale pühendumine või sellega nõustumine on vastastikune suhe, milles mõlemad, nii grupile antu kui grupilt saadu on isikule eneseväljendusvõimalus ja enesekujutluse kinnitus... Isik on end sidunud grupi või

suhetega, millesse ta ise on investeerinud, nii et ta enesepildi säilimine nõuab sotsiaalset korda toetavat käitumist. Kogukonna liikmel on kuulumistunne, tunne, et grupp on tema avardaja ja et ta ise on grupi laiendaja. Nõustumine kogukonnaga viitab inimese soovile teha midagi grupi säilitamise heaks, sest see loob seda, mida nad vajavad.... Indiviid nõustub grupi või suhtega selle määran, milleni ta näeb seda enda väljenduse varustaja või täitjana, nii et ta ei taju konflikti grupi ja enda vajaduste vahel.

1.2.2 Kogukonnapõhine sotsiaalturundus

Kollektiivsete lahenduste meetodid ja eesmärgid on muutunud. Indiviidi initsiatiivile tuleb leida tuge tema kogukonna toetusest, mis lähtub inimeste endi panustest ja omadustest. Kogukonnapõhisel sotsiaalturundusel on praeguses Eestis lisaks programmilisele ülesandele ka kogukonna arendamise kohustus – ühistegevuste loomine on võimalus uute kogukondade tekkeks ja seeläbi ka seniste riigile omistatud kohustuste ümberjagamiseks.

Kogukonnapõhine sotsiaalturundus aitab ühest küljest kogukonna toetuse abil ellu viia sügavamaid programme kui elementaarse sotsiaalreklaami abil, kuid seab piirid propageeritava teadmise, hoiaku või käitumise temaatikale. Ühed teemad ei ole kogukonnapõhiste sotsiaalturunduslike tehnikate abil efektiivselt kommuniqueeritavad, teised seavad piirid kogukonna liikme eneseidentiteedi ja kogukondliku suhestatuse piiratuse näol. Osalus, milleni ollakse valmis grupiga kaasa minema, võib olla väga erinev ja piiritletud.

Kahtlemata on kogukonnapõhisel kommunikatsioonil oma puudused, mis kerkivad esile teema väljumisel kogukondliku taju piirest. Samas võib see piiratuslik kontseptsioon osutada teatud teemade puhul ka eeliseks. Lokaalne taju võib anda seletuse, miks prügi sorteerimist ei tajuta laialdase keskkonnaprobleemina. Prügi tajutakse eelkõige lokaalse probleemina, ta on pigem kohaliku elu objekt (Keskpai 2000), keskkonnaprobleemid on aga globaalsem mõiste.

Kogukonnapõhist suhet ei juhi mitte globaalsed arusaamad, vaid kohaliku elukeskkonna tähtsustamine, mille alla võib lugeda ka kohaliku elukeskkonna puhtuse väärtustamise. Prügilise käitumise muutmisel võib selle lokaalse probleemi tähendus osutada eeliseks just kogukondliku tegevuse juurutamisel. Nii ütleb Ekins (1995: 36): “Keskkonda tajutakse peamiselt selle lokaalse ilminguna ja majandusliku heaolu peamise alusena on ta kogukonnale oluline. Keskkonna heaks tehtud kogukondlik tegevus on suhteliselt odav ja tõstab kogukonna vaimsust ja sotsiaalset nõusolekut.” Kohaliku elukeskkonna nimel ollakse valmis koopereeruma, kuigi ka kogukonnapõhise tegevuse elluviijateks on tihti üksikud aktivistid.

Võrdlusena võib tuua Kanadas läbi viidud uuringu (Scott 1999), mis näitab, et 33% kohalikest inimestest sorteeris prügi soovist hoida kokku oma kohaliku kogukonna prügilate ruumi, vähendada vajadust neid rekonstrueerida ning minimiseerida kohalike prügilatega seotud esteetilisi ja reostuslikke aspekte. Sama osakaalu ei saa Eestile kohalike kogukonnasuhete nõrkust arvestades ilmselt niipea kohandada.

Sellest lähtuvalt tuleb prügikäitumise muutmiseks sobiva kommunikatsiooni leidmiseks pöörduda eelkõige väiksemate kogukonnatasandite poole, kus on suurem tõenäosus leida juba eksisteerivaid kogukondlikke võrgustikke ja suhteid. Eelkõige on kogukonna esimeste astmetena soovitav vaadelda korteriühistuid, mis seovad oma liikmeid nii sotsiaalselt kui õiguslikult ja on Eestis tegutsenud juba suhteliselt pikka aega – suurem ühistute loomise buum toimus 1990-ndate keskel, kui selleks loodi ka seaduslikud tingimused (EKL).

Korteriühistud seovad omavahel olenevalt oma suurusest mikro- või meso-mikrotasandi kogukonna liikmeid, Friedland (2001: 375) iseloomustab sellises kogukonnas kommunikatiivse tegevuse läbiviimist läbi järgmiste aspektide⁹:

⁹ Vt Tabel 7.

integratsioonitasand	asukoht	struktuur
mikro- ja meso-mikrotasand	naabruskond, isikutevaheline	assotsiatsioonilis- interpersonaalsed ja isikutevahelised võrgustikud
integratsioonimeedium	kommunikatsiooni- meedium	sümbolilise integratsiooni vorm
kommunikatiivne tegevus	Kohalik meedia, kogukonna meedia, spetsialiseerunud meedia, kogukondlikud võrgustikud, isikutevahelised võrgustikud	kujuteldav lähikogukond, kognitiivne kaart, normatiivsed kohustused, “storytelling” naabruskond
Soovituslikud meediumid – kogukonna infolehed, märgukirjad, kohapealne kommunikatsioon, telefon, e-mail, isikutevaheline võrgustik, diskussioon		

Tabel 7. Kommunikatiivselt integreeritud kogukond (Friedland 2001: 375).

1.3 Sotsiaalturundus

Järgnevas alapeatükis kirjeldatakse lühidalt sotsiaalturunduse käsitlust Eestis ja üldisi sotsiaalturunduslikke põhimõtteid. Lõpuosas püstitatakse sotsiaalprogrammi põhipunktid ja illustreeritakse nende etappide elluviimise soovituslikke mudeleid, mille põhjal toimub ka kommunikatiivsete sõnumite struktuuri ülesehitus (4. peatükk).

1.3.1 Sotsiaalturundus Eestis

Sotsiaalturundus võeti terminina kasutusele turundusteoreetikute Kotleri ja Zaltmani poolt 1971. aastal, viidates turundusmeetodite kasutamisele tervise ja sotsiaalprobleemide lahendamisel (MacFadyen et al. 1999). Sotsiaalturunduses hakati nägema sotsiaalse muutuse juhtimise kompleksset vahendit, mis pakub raamistiku inimeste antisotsiaalse või ebatervisliku käitumise muutmiseks.

Sotsiaalturundus on Eestis 1990ndate aastate nähtus, millest meeldejäävaim oli vast "Eelista eestimaist", mille eesmärk oli tuua inimesed taas kodumaise toodangu ja seega ka kohaliku majanduse toetamise juurde.

Eestis on sotsiaalturundus realiseerunud peamiselt selle reklaamilise vormina, juhtides tähelepanu sotsiaalselt olulistele probleemidele. Tähelepanuväärsematena võib mainida Statistikaameti põllumajandusloenduse kampaaniat, narkomaania ja AIDSi ennetuskampaaniaid, erinevaid liikluskultuuri kampaaniaid, kogumiskampaaniaid nagu Tallinna Lastehaigla Toetusfondi reklaamid, integratsioonikampaaniaid jpt.

Sotsiaalreklaam on küll edukas teadvustaja, kuid reklaami kui sotsiaalse mõju kestus on lühiajaline. Üha rohkem on hakatud kasutama turundusvõtete integreeritust ja kaasama inimesi soovitava käitumise omandamisse – nii on aktiveerunud naabrivalve, loomulikuks on muutunud helkurite kasutamine jms tegevused, mille kasutusse toomisel kasutati integreeritud mõjutamisvõtteid.

Naabrivalve arendamisel on oluline märkida just inimeste endi maksimaalset osalust, mis kogukonna toetusel muudab sotsiaalreklaami lühiajalise mõju pikaajaliseks, ning aitab eemaldada käitumuslikke barjääre. Samas saavad inimesed vastu positiivse kogemuse kogukonnapõhisest suhtlusest, mis loob tingimusi uute kogukondlike tegevuste juurutamiseks.

1.3.2 Sotsiaalturunduse põhimõtted

Sotsiaalturunduslike meetodite rakendamisel kasutatakse teadmisi psühholoogiast, sotsioloogiast, kommunikatsioonist ja paljudest teistest valdkondadest. Raskesti muudetavate käitumiste suunamisel tuleb arvesse võtta majanduslikke, sotsiaalseid ja poliitilisi aspekte, tegutseda tihti väga piiratud ressursside raames, eesmärgiks täita ühiskonna soovi parandada kodanike elukvaliteeti.

Susan Kirby (MacFadyen et al. 1999: 566) defineerib sotsiaalturundust järgmiselt: "Sotsiaalturundus on programmi planeerimise protsess, mis arendab vabatahtlikku käitumise muutust, mis põhineb ühiskonna hüvanguks sihtgrupiga kasulike vahetussidemete loomisel." Beverly Schwartz (MacFadyen et al. 1999: 566) läheb edasi: "Sotsiaalturundus on programmi planeerimise protsess, mis on spetsiaalselt mõeldud kindla auditooriumi osa vabatahtliku käitumise mõjutamiseks, et saavutada pigem sotsiaalset kui finantsilist eesmärki, pakkudes auditooriumi soovitud hüvesid, vähendades auditooriumi ees seisvaid barjääre ja/või kasutades mõjutamist, et suunata segmendi tahet käituda soovitud viisil.

Antud töös kaugenetakse majandusteaduslikust vaatenurgast, mida esindavad Kotler, Andreassen jt, kes vaatlevad sotsiaalturundust kui kasude ja kulude vahetussüsteemi. Sotsiaalturundusele lähenetakse antud töös rohkem ühiskonna ja indiviidi poole pealt.

Üldistatult võib öelda, et oluline on indiviidi võime tajuda ühiskondlikult teravat probleemi ja tunda end võimelisena selle suhtes midagi tagajärjekalt ette võtma. Indiviid peab olema suuteline ületama võimalikke barjääre ja saama omandatud käitumisest enesekinnitust ja positiivset tagasisidet, mis aitab jääda soovitud käitumise juurde.

Sotsiaalturunduslike tehnikaid ei ole mõtet loetleda, olulisem on selle tegevuse eetilise pool - sotsiaalturunduslike sõnumite puhul on oluline, et programmis osalevate osapoolte tajutavad sõnumid ei läheks vastuollu, näiteks et inimesed ei näeks käitumise ülevõtmises lühiajalist aktsiooni boonuse saamise eesmärgil, vaid teadvustaksid endale ka kommunikaatori vajadusi. Käitumise kujundamine ainult materiaalsel põhjustel pole otstarbekas, sest see võib välistada pikaajalised ühiskondlikud muutused ja kaasa tuua vastulööke. Kuigi olusituatsioon, nt prügikäitumise normatiivsus, tingib selle, et prügikäitumist ei saa veel kommunikeerida kui teadvustatud käitumist loodus- ja linnakeskkonna säästmise eesmärgil, tuleb seda siiski perspektiivis silmas pidada.

Antud töös lähtutakse kogukonnapõhise sotsiaalturunduse algtõdedest. Kogukonnapõhine sotsiaalturundus põhineb tugevalt sotsiaalpsühholoogia uuringutel, mis osutavad sellele,

et püüd käitumist muuta on kõige efektiivsem siis, kui see viiakse läbi kogukonna tasandil ja hõlmab otsest kontakti inimestega (Mohr & Smith 1999).

1.3.3 Millistest sotsiaalturunduslikest mudelitest lähtuda?

Sotsiaalturundusprogrammide loomisel on soovitatav kasutada mitmeid mudeleid ja teoreetilisi lähenemisi, sest nii on võimalik põhjendada erinevaid käitumuslikke või situatsioonilisi faktoreid ja neid omakorda suunata. Kogukonnapoolselt prügi sorteerimiseks sobilike tingimuste loomise ja kasutuselevõtu arendamise võib jagada kolme etappi:

- informeerimine ja ideede levitamine kogukonna aktiivi sees, nende kaasamine ja veenmine
- kogukonnasiseste protsesside kiirendamine - ettepanekute ja vastulausete esitamise suunamine, võimaliku otsuse vaagimise ja vastuvõtmise soodustamine
- individikeskse käitumise kinnistamine – vastuvõetud otsuse järgse toetuse tagamine individile

1. etapp. Prügi sorteerimist kogukonnapõhise sotsiaalturundusliku tegevuse juurutamisena vaadeldes on esimeses etapis olulised eelkõige difusiooniteooriad, mis määratlevad ära ideede levimise suuremas grupis.

Innovatsioonide difusiooni mudel on mõeldud küll eelkõige suurema inimkoosluse mõjutamise mudelina, kuid kohandan seda ka kogukonnale ja kogukondade kooslustele. Nii võib innovaatorina toimida uudse lahenduse kasutusele võtnud kogukondlik, olulisel määral aktiivne ühistu, kelle lahendusskeeme võivad üle võtta ka lähikondsed ühistud; aga ka ühistu esimees või muu aktiiv, kes suudab piisavalt hästi oma otsuse ettepanekuid põhjendada ja haarata kaasmõtlejaid. Paratamatult on igas koosluses ka mahajääjad, kes ei võta otsustusprotsessist osa, kuid on sunnitud enamuse traditsioone järgima.

Kotler & Roberto (Lefebvre 2001) töid 1989. aastal difusiooniteooria abil turunduse mõistetesesse sisse käitumise ülevõtjate vajadustel põhinevad erisused:

- innovaator - vajadus uudsuse ja eristuvuse järele, tahe olla mõnes valdkonnas eesrindlik
- varane vastuvõtja - märkavad innovaatorite tegevusest tõusvat kasu
- varane enamus - vajadus teatud piirini imiteerida või sobitada käitumise või idee omandanutega
- hiline enamus - vajadus teistele järele jõuda, käitumiselt või muult aspektilt eristuda
- mahajääjad - vajadus respektierida traditsioone, mitte olla tõrjutud või mitterespekteritud

Kotleri lähenemise põhjal ehitatakse üles 4. peatüki alapeatükk - kogukonna arendamise praktiliste soovitude osa.

Esimeses etapis on sarnaselt Kotleri teooriaga võimalik kasutada ka ühte teist difusiooniteooriat – Oldenburg, Hardcastle & Kok (Lefebvre 2001) löid (1997) muutuse kiirusest ja laiusest lähtuva difusiooniteooria. Seda saab kohandada nende sõnumite struktuurile, mida kasutatakse ühistu aktiivi veenmisel prügikorralduslike muutuste vajalikkuses:

- suhteline kasulikkus – mis muutub prügimaja kasutusele võtmisel eelneva situatsiooniga võrreldes
- sobitatus – milline on prügimaja kontseptsiooni sobitatus ühistu elanike elustiilide ja praktikate, enese-identiteetiga
- katsetatus – kas enne lõplikku otsustust on võimalik ka seda käitumist proovida
- kommunikeeritavus - kas ülevõetavat käitumist mõistetakse õigesti ja selgelt, kas ollakse piisavalt informeeritud ja teadvustatud
- riskid - kas käitumist on võimalik üle võtta minimaalse riski ja ebakindlusega, kas tajutakse võimalikke ebaõnnestumisi või usutakse selle õnnestumisesse

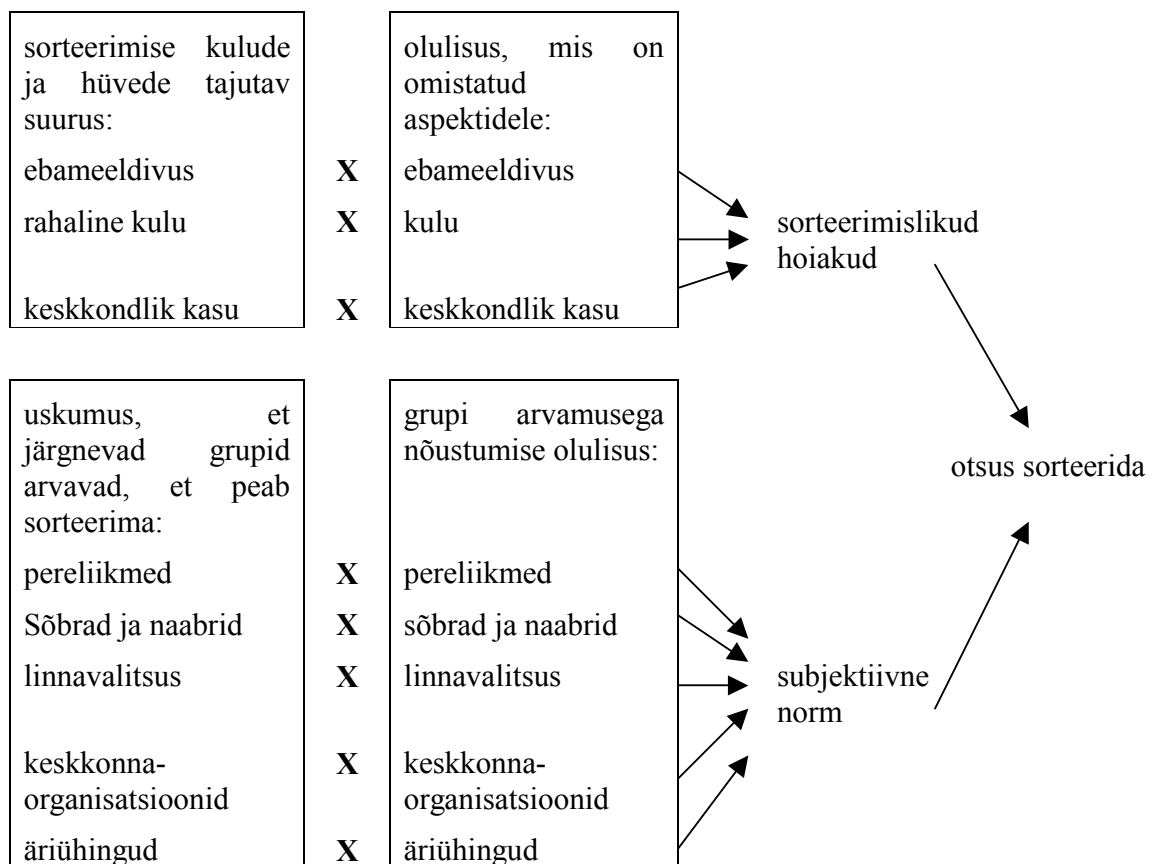
2. etapp. Neid tingimusi, mille põhjal võib ühistu elanik lähtuda oma otsuse langetamisel prügi kui kultuurivälise kontsepti kohta, võib kirjeldada ühe levinuma sotsiaalturunduse mudeliga – *Health Belief Model*. See mudel loodi algselt seletama inimeste osalemist või

mitteosalemist programmides, mis aitavad ennetada või avastada haigusi. *Health Belief Model*'i põhikomponentideks võib prügi sorteerimise kommunikatsiooni aluseks võttes pidada järgnevaid (Lefebvre 2001):

- tajutud vastuvõtlikkus – mil määral tajub indiviid enda vastutust ebakorrektselt prügikäitumist ellu viies ja kui suureks sellest oma elukeskkonnale kujunevat ohtu
- tajutav tõsisus – kui oluliseks või tõsiseks peab indiviid sellise prügikäitumise tagajärgi oma elukeskkonnale
- tajutavad hüved – teadmised ja uskumused sorteerimise ja selle efektiivsuse kohta keskkonnaprobleemide lahendamisel
- tajutavad barjäärid – potentsiaalsed negatiivsed aspektid sorteerimiskäitumise omandamisel
- tegevuslikud motivaatorid – millised on need füüsilised või keskkondlikud sündmused, mis viivad korrektse prügikäitumiseni

3. etapp. Juba prügimaja kasuks vastu võetud otsuse järel võib indiviidi prügikäitumise kinnistumist vaadelda läbi subjektiivse normi teooria, mis seletab inimese tegevust läbi vastastikuse determinismi, kus omavahel töötavad käitumine, kognitiivsed ja muud hüved ja kulud, interpersonaalsed faktorid ning ühiskonna surve¹⁰.

¹⁰ Vt Joonis 4.

Joonis 4. Prügisorteerimise eelkäijad (Ewing 2001: 737).

Käesolevas alapunktis väljatoodud nelja sotsiaalturunduslikku mudelit kasutatakse praktiliste soovitusete osas üldjoontes järgnevalt:

1. Üldine kogukonna arendamine ja potentsiaali aktiveerimine – difusiooniteooria (Kotler & Roberto)

Prügi sorteerimiseks sobilike kogukondlike tingimuste loomise etapid:

2. 1. etapp: aktiivi kaasamine – difusiooniteooria (Oldenburg et al.)
3. 2. etapp: kogukondliku diskussiooni suunamine – *Health Belief Model*
4. 3. etapp: indiviidi käitumise kinnistamine – subjektiivse normi teooria

2. UURIMISKÜSIMUSED JA METOODIKA

2.1 Uurimisküsimused

Bakalaureusetöö peamiseks eesmärgiks on analüüsida kogukonnapõhise kommunikatsiooni kasutamise efektiivsust ja potentsiaali aktiivse prügisorteerimise juurutamisel. Küsimusepüstitus lähtub eelnevatel uuringutel väljendunud andmetest, mis näitavad, et prügisorteerimise efektiivsus sõltub peale informeerituse ja füüsiliste tingimuste ka väiksemast kogukondlikust kooslusest – perekonnast. Töö eesmärgiks on vaadelda, kas ja kuidas on kogukondlikku mõistet võimalik laiendada ka suuruselt järgmisele kogukonnatasandile, antud juhul korteriühistutele.

Uurimisküsimustest lähtuv süvaintervjuude küsitluskava on bakalaureusetöö lisas. Uurimisküsimused on aga järgmised:

1. Mil määral kannab korteriühistu kogukonna tunnuseid, millised on vastuolud?
2. Kuidas eristab kogukond end teistest kogukondadest ja mil määral võib ta end nendega samastada (ideede difusioon)?
3. Milline on korteriühistus formaalsete ja mitteformaalsete võimuhete vahekord? Milliseid võimalusi ja ohte see peidab muutuse kommunikeerimisel?
4. Kui palju, kuidas ja millistel alustel suhtlevad omavahel korteriühistu liikmed? Milline on nende ühistegevuse potentsiaal? Kuidas seda suunata? Millised on erinevused aktiivse suhtluse ja vähese integreeritusega ühistute vahel?
5. Milline on ühistus aktiivsete ja passiivsete liikmete vahekord, mis on selle põhjused ja kuidas saaks seda muuta?
6. Millised võiksid olla prügiga seotud muutuste kommunikeerimise võimalused eelnevate punktide näitel?
7. Millist ja kui suurt osa mängib kogukondlik aspekt sorteerimise juures?
8. Millised on prügisorteerimise kogukondliku arendamise poolt- ja vastuargumendid?
9. Kui teadvustatult toimub prügisorteerimine, millised on selle allikad ja põhjused?

2.2 Metoodika

Bakalaureusetöö uurimisküsimustele vastuse saamiseks viidi läbi süvaintervjuusid ja kasutati vaatlust (korterühistu koosolek), samuti tutvuti erinevate ühistute koosolekuprotokollidega. Intervjuud viidi läbi 2002. aasta mais, küsitletavateks valiti kümme erinevate korteriühistute liiget. Intervjueeritavate valiku aluseks oli difusioonimudel (Kotler & Roberto), sorteerimisvõimaluste kättesaadavus ja ühistute integreerituse määr.

Küsitletute valikul lähtuti sellest, et kõik difusioonimudeli käitujate tüübid oleksid kaetud. Võrdlevate andmete saamiseks valiti kaks vastajate paari samast ühistust, nii et üks oleks formaalse aktiivi esindaja, teine passiivsem elanik (resp. 3&10, 5&7).

Kaks vastajat elasid prügisorteerimisvõimalustega majades, üks vastaja oli korteriühistust, kus üldkoosolekul hääletati prügimaja kasuks tehtav otsus maha. Valimisse võeti nii aktiivse kui passiivse omavahelise personaalse suhtlemisega ühistuid. Üks vastajatest on eksperdi rollis kui paljude korteriühistute juhatusse kuuluja ja aktiivne korteriühistute liidu liige. Vastajaid ei ole eraldatud sorteerimiskäitumisest lähtuvatesse tüüpidesse, kuna kõik vastanud osutusid normatiivseteks prügisorteerijateks.

Analüüs viidi läbi osaliselt Fairclough'i (Fairclough 1999) diskursusanalüüsi järgides, mis sõnastab tekstide ja diskursuste sotsiaalse konstrueerituse määratluse – sotsiaalne ja diskursiivne praktika mõjutavad reaalseid tegevusi ja need omakorda uute tähenduste loomist. Samuti kasutati sisuanalüüsi, mõlemate meetodite tulemused seostati vaatlusandmetega.

Respondentide tunnused on välja toodud soolise ja vanuselise eristuvuse järgi, lisatud on asukoht difusioonimudelis, korteriühistu aktiiviga sidustatuse viis ja vastava korteriühistu lühikirjeldus¹¹.

¹¹ Vt Tabel 8.

Re sp.	Vastaja tunnus	Vastaja aktiivus	Ühistu lühikirjeldus
1.	Naine, vanus 30-40 aasta vahel, suhteliselt uus elanik	Varane vastuvõtja, abikaasa on juhatuse esimees	Majas circa 10 korterit, nõuded muinsuskaitse poolt, esineb ühistegevust ja omavahelist suhtlemist
2.	Naine, vanus 70-80 aasta vahel, põliselanik	Varane vastuvõtja	Suur kortermaja, elanikud endise suurettevõtte töötajad, ühistegevust ei esine, mitteformaalne suhtlus on aktiivne ja personaalne, prügimaja idee tõstatati, kuid jäi realiseerimata
3.	Mees, vanus 20-30 aasta vahel, uus elanik	Hiline enamus	Suur kortermaja, elanikud endise suurettevõtte töötajad, enamik elanikest venekeelne, ühistegevust ei esine, mitteformaalne suhtlus on aktiivne, majal on ühine prügimaja nelja kortermaja peale
4.	Naine, vanus 20-30 aasta vahel, uus elanik	Innovaator, juhatuse esimees	Majas circa 10 korterit, nõuded muinsuskaitse poolt, omavaheline suhtlus on formaalne, ühistegevust ei esine
5.	Mees, vanus 20-30 aasta vahel, pigem uus elanik	Hiline enamus	Keskmise suurusega kortermaja, ühisaktiivide läbiviimine, suhtlemine isiklikust tutvusringkonnast lähtuv, aktiivne suhtlus läbi juhatuse esimehe kui tsentraalse kommunikaatori
6.	Naine, vanus 30-40 aasta vahel, pikemaajalisem elanik	Mahajääja	Kortermaja rohkem kui 150 korteriga, palju venekeelset elanikkonda, suhtlemine isiklikust tutvusringkonnast lähtuv, enamasti puudub isegi formaalne tervitamine, ühistegevust ei esine
7.	Naine, vanus 60-70 vahel, põliselanik	Innovaator, juhatuse esimees	Keskmise suurusega kortermaja, ühisaktiivide läbiviimine, suhtlemine isiklikust tutvusringkonnast lähtuv, aktiivne suhtlus läbi juhatuse esimehe kui tsentraalse kommunikaatori, majas on palju venekeelset elanikkonda
8.	Naine, vanus 50-60 aasta vahel, põliselanik	Varane enamus, majahoidja	Suur kortermaja, endine korteriühistu, ühistegevust ei esine, aktiivsem suhtlemine nii formaalsel kui mitteformaalsel tasandil pigem vanemate inimeste seas
9.	Naine, vanus 50-60 eluaasta vahel, põliselanik	Innovaator, juhatuse liige, raamatupidaja, ekspert ühistute alal	Respondendi kogemused lähtuvad paljude ühistute juhtimisest, kursis jäätmemajade probleemidega. Ise elab suures kortermajas, kus esineb ka ühistegevust, kuid inimesed omavahel praktiliselt ei suhtle.
10.	Naine, vanus 50-60 aasta vahel, põliselanik, venelane	Innovaator, ühistu esimees	Suur kortermaja, elanikud endise suurettevõtte töötajad, enamik elanikkonnast venekeelne, ühistegevust ei esine, mitteformaalne suhtlus on aktiivne, majal on ühine prügimaja nelja kortermaja peale

Tabel 8. Respondentide üldandmed.

3. UURIMISTULEMUSED

Uurimistulemused on esitatud kahes suuremas alapeatükis. Esimese peatükis vaadeldakse korteriühistu kogukondlikke omadusi ja vastuolusid - nii tugevaid kui nõrku külgi, ohte ja võimalusi. Eesmärgiks on püüda näidata, milliseid tegevusi on võimalik läbi viia kogukonnapõhise sotsiaalturunduse põhimõtete abil ja millised on selle piirid konkreetsetes tingimustes. Teises alapeatükis käsitletakse kogukondliku sotsiaalturunduse võimalusi korrektse prügikäitumise arendamise näitel.

3.1 Korteriühistu kui kogukond

Korteriühistute kogukondlikke aspekte analüüsitakse teoreetilises peatükis viidatud (Warren 1978) tunnustest lähtuvalt – kogukond kui ruum, inimesed, interaktsioon, võimujaotus ja sotsiaalne süsteem. Kirjelduses püütakse välja tuua momente, mis määratlevad ühistutes ettevõetavate tegevuste tingimusi, põhjuseid ja piire.

3.1.1 Kogukond kui ruum

Kogukonna ruum määratleb indiviidide ühise ja jagatud keskkonna, eristades selle läbi antud kogukonna teistest kogukondadest, määratledes kogukondade vahelised piirid ja võimaliku ühisosa.

3.1.1.1 Kogukonna eristamine

Kogukonnasiseselt tõmmatakse piir üldise linnaterritooriumi kui vähemolulise ja oma ühistu maa vahele. Kogukonna piiridest väljapoole jääv ei ole nii oluline kui sisemised probleemid.

Resp. nr. 8: ...mis ta veel tegi, et ta sõdis niimoodi, et meie, enam ma ei pea käima üle tee seda linna maad koristamas, linn... linn pani juurde, käi linna muruplatse koristamas, oma raha eest ja oma bensiiniga niida ja kõik ja...

Erinevatest kogukondadest on kujunenud stereotüübid, millega ennast võrreldakse.

Resp. nr. 3: ...kojamehe tubli töö ja suhteliselt siiski rahulik roheline, ja, ja-ja ikkagi individuaalelamute rajoon, mis meil siin on, et, et see on ka väga suureks plussiks. Et, et see meie

elukeskond ja ütleme, see inimeste viibimine selles keskkonnas just, et, et on hoopis teistsugune kui, kui Lasnamäel või Annelinnas.

Oma territooriumile ei usaldata võõraid indiviide.

Resp. nr. 4: Et nüüd seal paneme oma piirid maha ja paneme aia ümber, et meil... mängivad sulgpalli võõrad inimesed, kõnnivad inimesed läbi aia, et...

Tüüpiline eristamise viis on ligipääsu sulgemine.

Resp. nr. 2: Noh ja siis, ah mis siin veel on tehtud... noh lukkusid, välisuste lukkusid, sest algul olid ju kõik ukсед lahti ja, ja keegi ei tulnud sisse ja keegi ei varastanud ja...

Resp. nr. 4: Nüüd järgmised plaanid... üks on see, et me tahaks ust hakata kinni hoidma, seda välisust meil, kuigi noh otseselt, noh selles mõttes vajadust et, meil seal väga võõraid oleks, seda ei ole, aga just et...

Ühe kogukonna hüved muutuvad nappuse tingimustes teisele kogukonnale ligipääsematuteks.

Resp. nr. 3: Aga siis... kuigi selline situatsioon nagu kätte jõudis, et selle maja elanikud enam ei... noh ei olnud enam võimalik oma autot siia parkida ja tekkis selline võistlusmoment, et, et kes varem koju jõuab, see selle parkimiskoha saab. Siis ühistu esimees... vähemalt lubas rääkimas käia teise maja ühistu esimehega, et noh, et see viimane siis kuidagi annaks märku oma ühistu liikmetele, et eelkõige ikkagi meie maja ees tohivad parkida meie maja inimesed, jääb vaba ruumi, siis on see teil võimalik, aga mitte nii et, et meie maja inimesed ei saa parkida, kuna juba kohad on ära võetud.

3.1.1.2 Teiste kogukondade tajumine

Kõrvalmaju tajutakse ja suhestatakse peamiselt nende visuaalselt silmatorkavate erinevuste järgi.

Resp. nr. 2: Ja nendel on tõesti väga hea majahoidja, tõesti ta hommikul vara käib. Harjaga pühib kõik, kõnniteed kuni siiani üle ja... Niisugune.

Teisi kogukondi kujutatakse peamiselt läbi võrdluse – “meie”-“nemad”.

Resp. nr. 2: Samal ajal peab ütlema, et näiteks kõrvalmaja, selle ehitas loomakasvatusinstituut oma töötajatele, nendel on väga ilusti korras ümber maja. Teisel pool on muru ja, pingid ja, ja, ja... noh ikka nii, nagu peab, aga meil, osa rahvast pargib siia, teisele poole maja oma autosid, sõidavad ümber maja.

Teise kogukonna positiivseid tegevusi tunnustatakse ja võrreldakse oma kogukonnaga.

Resp. nr. 2: Sest näiteks see vastasmaja, vaat nendel on väga hea, hea kord seal ja nendel on nii puhas, nendel on väga hea majahoidja ka, tema käib luuaga kõik, hommikuti, mina vaatan siit siis, hommikul poole seitsme ajal juba käib, luuaga pühib, nii et vaat seal on niisugusel tasemel majaümbrus, kuhu võib toatuhvlites... väljas käia ja tagasi tuppa rahulikult minna ilma jalanõusid kasutamata. Aga meil, meil on õudne see olukord.

Tajutavaid hüvesid püütakse üle tuua ka oma kogukonnale, mis võimaldab laiendada visuaalse kogukonna piire ühtlustunud identiteedi läbi.

Resp. nr. 5: Noo see maja oli juba nii ära lagunenu ja kõik ümberringi oli... kole ja... lihtsalt mõtlesime, et... naabermajades oli juba varem olemas ühistu ja seal noh, hakkas asi väga ilusaks minema... siis tekkis tahtmine endal ka niiviisi teha. [...] No siin, selle maja elanikud paar tükki.

Resp. nr. 5: Ega ei teagi, noh naabermaja tegi parkla endale, autoparkla sinna ja siis me tahame siia endale ka teha...

Resp. nr. 9: Midagi tuleb siin üks kord teha. Ma vaatan Silvi maja ees sai ilusti ära tehtud neil jah. Neil oli ennem täpselt samamoodi see majaesine. Nagu Tootsi peenar seal oli kõik ja.

Resp. nr. 5: Ei ole, sest see naabermaja on kõvasti eespool meist. Neil on need majaasjad on juba praktiliselt kõik ära tehtud, parklad ja ukсед ja katused ja kõik asjad. Aga meil, meil just nendega tegeletakse.

Kahe kogukonna väärtuste vahel on konkurents – ülevõetavatele tegevustele on seatud kogukonna võimalustest lähtuvad piirid.

Resp. nr. 1: Nojah, ma näen oma aknast, kuidas, ma ei tea, kas seal on ühistu üle meie tee, noh, kus võeti puid maha ja nüüd tundub, et hakkavad aeda rajama, noh see on kõik näha, nad ise tõesti teevad seal kohapeal, valavad neid aiapostialuseid aluseid ja, palgid on kohal ja. Noh, muidugi on ilus, aga, noh, meil on oma prioriteetid jälle.

Ühistutevahelise kommunikatsiooni korral süveneb arusaam teise kogukonna tegemistest.

Resp. nr. 2: Ja seal on, seal on ka igasuguseid. Nemad muide laskisid omale viilkatuse teha, nendel oli ka lamekatus ja oma kulu ja kirjadega, selle ühistu ajal, mõned aastad tagasi, ma nüüd ei teagi, kas neil on juba ära makstud, see läks küllaltki kulukaks.

Tihti ühendab kahte ühistut ühise probleemi tajumine, mis suunab neid vastastikuselt suhtlema ja koostööd tegema.

Resp. nr. 2: ...sellest oli küll jutt, et jah et, kuskil majas on niimoodi alumiiniumuks ja teises majas on puituks, ja kuidagi. Sellest, seda nad olid käinud uurimas, igatahes see esimees ise ja, ja, siis jah üks aktiivsem härrasmees, elab seal, kes on ka juhatuses. Nemad olid käinud midagi uurimas ja vaatamas ja sellepärast nad oskasidki nagu need kalkulatsioonid, noo, orienteeruvalt esitada.

Resp. nr. 7: Probleem... või... näiteks, siin, mis ta on ühistu... Tiigi kolmteist on vist. See... on ta, ühistu esimees on ikka minu juures käinud küsimas. Mida on tarvis jälle teha ja kuidas siis, ma olen ikka öelnud.

Kui käepärast puudub sobiv eeskuju, toimib koostöö peamiselt formaalsete küsimuste lahendamisel.

Resp. nr. 1: Aga, enne asutamist, me ei suhelnud küll ühistu, kellegi teise ühistuga, aga me, ütleme, šnitti me võtsime ühelt teiselt ühistult, nende põhikirjast. Kuidas asjad toimuma peavad, selles mõttes on mingisugune ahel olemas, ikka ühistute vahel.

Ühistutevaheline koostöö on reaalne eelkõige lähedaste kogukondade vahel – näiteks omavahel ühise töökoha läbi seotud elamute vahel.

Resp. nr. 3: Seesama prügimaja on kõigi nelja maja peale ja, noh siis muidugi on... Tegelikult on see isegi... kinnistu, minu arvates on nelja maja peale tehtud.

Resp. nr. 10: Telekad on meil jah kõik on koos. Kui midagi juhtub, siis meil on tolle maja esimees kutsub välja, tema on nagu selle peal.

Samas on ühistutevahelist koostööd võimalik tekitada ka formaalse sunduse läbi.

Resp. nr. 8: Ei, see et me siin siseõue nüüd peame neljakesi [korterühistud] ära niitma, see... kogu aeg kasvas, vaat nüüd me hakkasime siis seda sellel kevadel tegema. Eelmisel suvel juba meie maja niitis, aga siin noh käis komisjon kohal ja ütles niimoodi, et linn, varem niitis linn kunagi aastaid tagasi, et linn, nüüd majade siseõued on ikkagi, peavad majad kokku leppima, ise ära selle jagama ja niitma ära. Siin oli niimoodi, üle-eelmine suvi, et võta tee heina, niisugune rohi oli.

Lähikondset asetsevate ühistute vahel võib olla ka võrdlusmomendist tekkivaid pingeid.

Resp. nr. 7: Olen vestelnud, aga ega see vestlemine on ka nii, et ega ükski ei taha öelda, kuidas nad tööd teevad või mis teevad, kui palju palk on või... mitte midagi. Kui palju kütte eest maksavad... Küsid, "ei tea, noh, on nii, ja...". [...] Ma ei oska öelda, kas kardavad, et... et nad saavad liiga palju palka, et aga kui ma ütlen oma palga, võib-olla nemad saavad rohkem, et näed... Ja kui ütlen, et ma saan niipalju, "jah, ma ka saan niipalju...".

Aktiivselt koostööd tegema asunud ühistute puhul kaob selline nähe, sest koostöö on võrdlemiseks ja sellest järeltuste tegemiseks.

Resp. nr. 9: ...üks vanahärra ja kellel on väga, väga hästi toimiv ühistu... Annelinnas. Tal oli olnud maja, siis ta ikka aegajalt helistab mulle, kuna temal ei olnud nagu sellist oma juhatuses inimest, kellega neid probleeme arutada ja rääkida ja kuna... ühistud on üldiselt analoogsed...

Aktiivsete kaastöölise seas ei ole konkurentsi, tegutsetakse ühise eesmärgi nimel. Aktiivsuse tõstmisel on olulise töö teinud korteriühistute liit.

Resp. nr. 9: ...kui midagi uut asja tuleb, siis ikka üksteist informeerime, kas sa tead, see asi peab niimoodi olema ja nii edasi noh. Siin ei ole nagu konkurentsi, siin on nagu... igaüks püüab nagu koostööd teha.

Korteriühistute liit võimaldab omavahel liita (ka virtuaalselt) üksteisest kaugelasetsevad ühistuid ja lähendada nende probleeme. Ühine lahenduste otsimine aitab ühistutel kergendada tegevuste elluviimist juba eksisteerivate mallide läbi. Tugevneb ühistute juhatusi ühendav kogukond, mis toetab liikmeid tegevuste läbiviimisel.

Resp. nr. 9: Aga muidugi, ja kuidas veel, nüüd sai Korteriühistute Liidu foorumil käidud Tallinnas ja seal jagatakse infot, ise me kõik siin suhtleme ümber, ka liidu kaudu, tuttavad on mind järjest ühe maja juurest edasi viinud, niimoodi laiendanud, probleemid on ju samad. Ise ka nüüd muudkui käin Internetis, seal Korteriühistute Liidu koduleheküljel, otsin infot, alguses ei olnud midagi, alustasin täiesti otsast, mitte midagi ei teadnud. Käisin aga raamatukogus ja puurisin... Aga siis need kogemused tulid... ja nüüdsamagi rääkisin ühe inimesega siin telefonitsi

kanalisatsiooni teemal. Andsin nõu. Ja muidugi bussisõidud Tallinnasse ja tagasi, see Tallinna foorumilegi, kõik buss ühistu inimesi täis, kogu tee sai aktiivselt üle bussi infot vahetatud, kogemusi, mis, kes, kus... Detailset infot, tehnilist infot, uued tutvused...

Abi ja toetust pakutakse ka organisatsioonist väljapoole jäävatele ühistutele.

Resp. nr. 7: Ei ole, me ei ole ühistuliidu liikmed, ainult et... noh prügi suhtes ma käisingi või nende konteinerite suhtes käisin nende juures, kuna nendel oli kuulutus.

Sarnane koostöö toimib ka muidu tugevalt integreeritud ühistute vahel, kus juhatustel on koostöö aluseks juba varasemad omavahelised suhted.

Resp. nr. 10: Meie tunneme ju üksteise, kõik oleme tehase inimesed. Ainuke, kes oli see meil noh võõras, see oli küll. Ma ei tea, kuidas ta sinna tuli elama. Aga muidu nende kolme maja peal on kõik.

Kui mingi probleem on, küsitakse üksteise käest...

Resp. nr. 10: Jah, ja siis koos käime. Sest praegu näiteks nagu meil soojussõlme remont, siis küsime, kust sina tellid, kust mina. Millised, et mitu tükki, et siis vaatame, kus on odavam.

Korteriühistute vahelisi erinevusi tajutakse rohkem väljaspool vaadeldavaid kogukondi, mis väljendub eelkõige sinna ostetavate korterite hinnaskaalal ja uute liikmete väärtustes.

Resp. nr. 9: Seal valiti nüüd jälle absoluutselt uued inimesed ja täiesti uued inimesed, kes on muretsenud majja, uued inimesed, kes muretsesid korterid. Sest majadele, majale kõige paremini mõjuvad need korteriomanikud, kes on majja korteri ostnud. Tähendab nad on, tunnetavad juba selle korteri väärtust. Nad juba teavad, mis on, mis on oluline maja osas ka, mis suurendab tema korteri turuväärtust. Need on, kes on omal ajal erastanud ja kes ei kavatse teda müüa, teda see ei huvita. Teda huvitab ainult see, kuidagimoodi oma elukese saaks ära elada.

3.1.1.3 Kogukonna kommunikeerimine väljapoole selle piire.

Kogukonda kommunikeeritakse väljapoole teadvustamatult. Ühistu probleemid ja olemus on kõneaineks pigem mikrotasandi kogukonna – perekonna tasandil.

Resp. nr. 1: No keegi ei ole mult küsinud ju, ei oska midagi öelda, mis mul ikka varjata on... Kui küsitakse, siis ma vastan.

Resp. nr. 5: No perega ikka jah, aga eriti töö... ja sõpradega ei ole rääkinud.

Teisi kogukondi tajutakse läbi võrdleva ja peamiselt visuaalse pildi. Ühistu tegevust tajuvad teised selle tegevusliku väljundi kaudu – puhas õu, värvitud aed jms.

Resp. nr. 7: Peeaegu kõik olid väljas, ikka väga palju ja... noori oli just... ja siis oli isegi, osadel olid sõbrad kaasas, noored ja-ja aitasid...

Välisest kommunikatsioonist lähtuvad eelkõige selle kogukonnaga liitujad, kellele on oluline, et kogukond oleks nende väärtusmõistete järgi “piisavalt hea”.

Resp. nr. 6: Selles mõttes, et me ostsime kindlasti nüüd mitte korterit, vaid me ostsime korterit heas majas, nagu me ise räägime.

Aga nüüd see väljend “hea maja”, mida see endas nagu peidab?

Resp. nr. 6: Üks on jah see küttesüsteemi ümberehitamine, et saad igas toas reguleerida, kütet. Teine asi on see, et seal on, noh koridoriaknad tõesti kinni ehitatud. Siis jah, koridorid olid seal remonditud, tuleb välja, et see ei olegi mitte nii väga tavaline, paneelmajade juures. Kontingent, kes seal elab... ta on, ta on kunagi ülikooli maja olnud, nii et... need müüjad ütlesid ka, et nendel nagu paluti valida, et kellele nad nagu müüvad selle korteri.

Arusaam elukoha sobivusest sisaldab hinnanguid nii kogukonna füüsilistele tingimustele kui ka selle liikmetele.

Resp. nr. 4: ...seda reklaami ei olegi veel olnud kusagil... me läksime seda vaatama ja siis meile meeldis ja siis me uurisime ka, et kes seal elavad ja mis seal üldse toimub, et siis seal ei olnud ühistut ega midagi sellist. Seal oli üks inimene, kes kogus niiõelda oma arvele raha ja...ta tegi ilmselt mitteametlikult aga ilmselt ikkagi noh, hoidis korras maja, niipalju kui andis hoida on ju. See nagu oli nagu asja väga positiivne.

3.1.1.4 Potentsiaal kanda kogukonna väärtusi edasi väljaspool selle piire

Kogukond kannab endas väärtusi, mida võivad edasi kanda ka sellest lahutatud inividid. Peamiselt realiseerub see endise kogukonnaga sideme hoidmises.

Resp. nr. 2: Noh siin kõrval oli ka üks väga sümpaatne daam, tema oli lastearst isegi, käis koolis tööl, aga tema müüs oma korteri ära ja, ja läks ära Tallinnasse. Ja muidu me temaga ka suhtlesime, ja nüüdki ta vahel helistab ikka Tallinnast ja, ja siis ikka kah veel leiame kontakti ja küsime, et kuidas, kuidas kumbki elab.

Uude kohta asudes püütakse võimaluse korral tuua sinna üle eelmise kogukonnaga seostunud väärtusi.

Resp. nr. 3: ...tema endise majaomanikuna lihtsalt tundis puudust sellest, et tal nüüd, nüüd suures majas elades ei ole kohta, nii et kus kätt mulda panna ja näiteks peenart teha, et, et siis, et ta kohe kasutas selle ära, et akna all oli vaba lapikene ja tegi sinna peenra.

Resp. nr. 1: Jah, ma arvan, et ma olen piisavalt hull, et veelkord alustada.

Seejuures on oluline indiviidi soov ja potentsiaal olla sama aktiivne ka edaspidi uues elukohas.

Resp. nr. 5: Jah, ühistu on hästi kasulik, mulle tundub, et ma kindlasti oleks selle poolt. [...] Küsimuse ma tõstataks üles küll, aga vaevalt et ma ise nüüd väga aktiivselt seda, sellega tegelema hakkaks.

Uues kogukonnas ei pruugi olla piisavalt sarnased väärtused, mis aitaksid uute väärtuste integreerimist läbi viia. Oluliseks muutub uue kogukonna vastuhakk sissetulijale...

Resp. nr. 1: Mina olen selline tegija, ega ma organiseerija ei ole. Midagi on vaja teha, siis ma teen ära. Aga kui ma näen, et, noh seda tehtut ei hinnata... siis ma võib-olla, ütleme noh, kas või koristamisega, et ma koristan ühe korra, ma näen, et... see ei aita, viskavad jälle maha, siis koristan veel kord, ja veelkord, aga ma arvan, et ükskord, ükskord ma enam ei korista, siis ma löön küll käega. Nii et selles mõttes noh uude kohta minek on selline... Jah. Ma ei oska öelda, ilmselt ei, midagi ma teeksin, kui suure mahuga ei ole.

... ja sellekohase diskussiooni järel tekkiv jõudude vahetõde.

Resp. nr. 9: Ja no eriti kui on eakas seltskond, no tõepoolest – ta enam eriti ei ole huvitatud. Peaasi, et noh et, et vähem maksta ja, ja, ja vähem teha, et noh et peaasi, et lausa midagi kaela ei kuku. Aga need, kes jah uued, kes ostavad korteri, need on ikka täitsa, täitsa, täitsa huvitatud igasuguste asjade juurde tegemisest ja heakorrastamisest ja, ja parandamisest ja.

3.1.2 Kogukond kui inimesed

Kogukonna indiviide ühendab üks või mitu tunnust, mis neid omavahel ühendab ja teistest kogukondadest eristab. Ühistute puhul on selliseks ühiseks tunnuseks elukoht, mille säilimise ja heaolu eest ollakse võrdselt vastutavad, kuid mitte võrdselt huvitatud. Aktiivsuse allikaks on enamasti ühiselt tugevalt tajutav probleem, mille taandumine vähendab liikmete aktiivsust ja muret ühiste asjade pärast. See, kuidas keegi ühistut oluliseks peab, on suuresti mõjutatud ühistu funktsiooni tajumisest.

3.1.2.1 Ühistu moodustamine olulise probleemi tajumisel, hilisem aktiivsuse hääbumine

Pärast 1995. aasta Riigikogu seadust, kui tekkis võimalus ühistute moodustamiseks, kerkisid ühistute esimeste probleemidena üles peamiselt väheste ressursside ja aastakümneid korrastamata majadega seotud küsimused. Selliste kapitaalsete probleemide olulisust mõistis suurem osa ühistute elanikest, kes reeglina asusid aktiivselt probleeme lahendama.

Resp. nr. 1: Esimene asi oli muidugi, väga võeti suurelt ette, otsustati, et on vaja uut katust. Aga siis esimesel koosolekul me tegime kohe ka väiksed arvutused ja leidsime, et katuse raha me saame kokku umbes kümne aastaga alles. No ja siis me läksime väiksemate ülesannete peale, et teeks trepikoja remondi ära esiteks siis ja, ja noh, see oli nüüd muidugi juba hiljem, niimoodi, ütleme noh üksikute kogunemiste... Rohkem majarahvas kokku ei tulnudki ju... Niimoodi üldiselt ei tulnudki jah... Et üks üldkoosolek oli asutamiskoosolek ja pärast seda on tegelikult käinud asjad ikka sellise initsiatiivigrupi kaudu nagu meie...

Ühistu prioriteedid kinnitatakse ressurssidest ja tajutavatest probleemidest lähtuvalt.

Resp. nr. 2: ...kuna tema on, ta on, see maja on blokkidest ja vooder on tal peal kivist, eks ole, aga see millegipärast, mitte üksi meie maja, vaid ka see kõrvalmaja, hakkas kuidagi, see kivivooderdis lagunema ja kõigepealt hakati seda, seda, seda me kindlustama...

Samas oli paljude ühistute loomise põhjuseks ka tajutav ressursiprobleem, näiteks kui maja korrashoiu eest maksti majavalitsusele või hooldusfirmale, millega seoses tõusetus usaldusprobleem rahade mitteprioriteetse kasutamise pärast.

Resp. nr. 10: No raha, raha, mõtlesime, et ei taha ju maksta palju. Sinna maksad palju, siia me maksame ainult praegu 3 krooni ruutmeeter. Aa seal oli minu arust tollel ajal juba neli või viis krooni ruutmeeter, nii et selle, selle pärast see kõik hakkaski.

Üldiselt on algetapis inimesed ühel nõul ja tajuvad probleemi ühtselt...

Resp. nr. 5: Ma olen ainult esimesest osa võtnudki. Ja noh, siis olin ka niisugune, kuulasin seal ja, ütlesin paar sõna vahele, aga, ega eriti midagi mingit diskussiooni seal ei olnud eriti, kõik, kõik olid, ühtemoodi mõtlesid täpselt.

... aga mittetajutava probleemi võib aktualiseerida ka üksikliige piisava veenvuse läbi.

Resp. nr. 1: Tegelikult see loodi, ütleme, tänu sellele, et meie sinna kolisime ja hakkasime õiendama, et miks teil siin nii on kõik lohakil ja laokil ja siis, noh, kortereid ei käinud läbi mitte meie, vaid tegelikult üks põliselanik, kes käis kõik läbi ja küsis, mis te arvate ja kutsus koosoleku kokku. Tegelikult sinna koosolekule tulid kõik.

Prioriteetide kinnitamisel on oluline eriarvamuste vahekord. Peamine argument muutuse läbiviimisel on indiviidi panus (enamasti raha). Tihti on indiviidi heaolu olulisem kui ühine hüve korras maja või kena ümbruse naol.

Resp. nr. 8: Õeldi ilusti koosolekul, laske, laske meid rahulikult surra siin. Mis peale meid tuleb, siis vaadake. Õeldi, õeldi, noh see üks mees ütles, et ükskord elavad siin asotsiaalid ja siin on tondiloss teil. Seal juhatuses oli, noh tahtsid laenu võtta. Et, tondiloss, see ei huvita meid. Laske meid rahulikult surra.

Prioriteetide paikaseadmisel on oluline osa ka paratamatutel ülesannetel, ilma milleta ei olegi võimalik edasi minna.

Resp. nr. 7: Jah, et mis on ikkagi koheselt vaja teha, tuleb ära teha. Ja, ja nagu nüüd nõutakse, et kui... elekter peab korras olema ja... me peame selle korda saama, muidu võib tulekahju tekkida või ma ei tea mis...

Samuti on sõnaõigus ühistuvälistel institutsioonidel, kelle ettekirjutusi tuleb järgida.

Resp. nr. 7: Seda nõutakse keskkatlamaja poolt nagu ikkagi, et kõik oleks automaatika peal. Aga see on jälle üks kallis töö.

Teatud heaolutaseme saavutamisel taandub probleemi tajumine ja valmisolek aktiivselt tegutseda. Paljud ühistud nentisid liikmete progresseeruvat passiivsuse suurenemist.

Resp. nr. 2: Ma usun, et meie inimesed nagu, nagu, üldiselt on läinud apaatseks, ja, ja, ja, noh näiteks, nüüd seekord ka, foorum tuli nii suure hädaga kokku. Meil on kuuskümmend korterit, no ma ei tea, kas kolmkümmend kaks või kuidagi niimoodi oli kohal, nii et ega, ega eriti aktiivset, aktiivselt ei võeta osa...

Võib öelda, et inimesi liidab omavahel tajutav probleem. Olulise probleemi puudumisel ei ärgita tüüpilised aruandekoosolekud inimesi osalema.

Resp. nr. 7: Ei, positiivsed nad on ka, aga näiteks koosolekut meie ei saa kokku. Esimene kord ei saa kunagi kokku. Lihtsalt inimesed ei tule koosolekule.

3.1.2.2 Ühistu liikmed tajuvad olulisena eelkõige triviaalseid tegevusi

Ühistut tajutakse peamiselt läbi selle ümbruse, nii tekivad esimesed probleemid välise keskkonna korratuse märkamisel.

Resp. nr. 2: Muidu oli tohutult tolmune siin kõik, sest üldse tänavad jäeti korrastamata ja meie majaesine pole praegu tehtud, nägite ise siin, kruusane ja, ja tolmune ja kui vihma sajab, siis tuleb siia kõige täiega üles. Selle saastaga.

Välise ümbruse korrastamisel põhinevad ka indiviididevahelised mitteformaalsed kokkulepped.

Resp. nr. 4: Jah, enam-vähem. Jah, meil ongi selline kokkulepe, et maja esine oleks korras, lipp oleks väljas ja prügi, noh, oleks... et prügikastide ümbrus oleks korras.

Samas tajutakse ühistu välise külje korrasolekut ka elementaarse ja isetoimivana.

Resp. nr. 2: Trepikodade remont on ka tehtud, värvitud. Jah, aga noh, kuidas ükski korter juhtub. Sest meil on ikka see nõukogudeaegne mentaliteet jäänud, oma korterist viskame välja, mis väljaspool juhtub, see ei ole enam oluline.

3.1.2.3 Aktiivne liige tajub olulist, passiivne välist

Pikemat aega kapitaalset remonti vajava maja juhatuse teeb peamiselt avariitöid, rohkemat ei võimalda ka veel vähesed ressursid.

Resp. nr. 10: Kui olid seal tehnilised mingisugused avariid, elektriavariid, siis katused tegime nüüd kolm aastat tagasi, katuse remontisime ära ja. No vot, praegu veel ei ole raha, et ukсед remontida. Peakilbi nüüd tegime, sest nüüd ju kõik on eurostandardi peale tuleb.

Ühistu tavaliikmetele, kes ei ole kursis aktuaalsete probleemidega ja kes tajuvad ühistut pigem läbi selle välise külje, paistab see juhatuse tegematusena, mis kasvatab usaldamatust juhtkonna vastu.

Resp. nr. 9: Ja no näiteks kui pedagoog, kes ei ole kursis ee... keda ei ole huvitanudki, mida see maja endast kujutab. Kes ei ole käinud seal üldse vaadanud ei keldris soojasõlmesid, torustikke. Vot ta ei ole kõigi nende aastakümnete jooksul selle vastu huvi tundnud, see on nagu tema jaoks üks võõras maailm, mis peab iseendast töötama, ja-ja nagu tema, millel tema korteriga ei ole nagu mitte mingit seost. Ja, ja-ja kui see siis hakkab nõudma seal kiiresti, et oleks kiiresti, kiiresti tarvis siin postkastid teha ja, ja trepikoda värvida. [...] Hirmus vihane esimehe peale, et esimees ei kuula teda, ei võta seda tööd ette. Esimees räägib nagu, et ühesõnaga osa kortereid ei saa sooja vett, torud on kuskil katlakivi täis, tuleb ära vahetada. Ühesõnaga sada sellist hoopis vajalikumat tööd.

Tavaliige peab esmasteks probleemideks oma koduukse esist esteetilist ümbrust.

Resp. nr. 5: No ma ei teagi, näiteks meil on need koridorid siin hästi koledad, kui uksest sisse tuled, et kindlasti tahaks, et pannakse uus värv seina peale, et trepid tehakse korda, käsipuud, et need, need vajavad kindlasti tegemist. Ja muu-muu asi juba nagu käib.

Tavaliikme tajutavate probleemide olulisusjärjekord muutub selliste probleemidega otseselt kokku puutudes, kus ei ole võimalik säilitada endist elukvaliteeti.

Resp. nr. 3: Jah, ja no mingeid torutõid on tehtud ja... ja, ja siis ka, et kui meil oli siin mõned kuud tagasi oli, olid elektririkked, kuivõrd elektrikilbi sisemus on... suhteliselt selline, amortiseerunud... nõukogude ajast pärit...

Väliselt silmatorkavate pisiasjade elluviimisega, mis ei too kaasa olulisi kulutusi, võib tõsta elanike rahulolu oma elukohaga.

Resp. nr. 3: Kojamees on ka ühine, et jah, meil on kojamees on ka kes siis, hooldab ilmselt seda prügimaja, seal on niisugune üldkasutatav uks, mis on seal kõrval, mis on siis varuüks, mis on siis kojamehe jaoks, ta hoiab seal oma tööriistu ja, ja kojamees on suhteliselt tubli, et, et me... et noh meil on nagu iga trepikoja ukse juures on ka väike prügiämber, et neid tühjendatakse üpris hoolsalt ja... Ja, üsna puhas on ka, selles suhtes ette heita nagu ei ole.

3.1.2.4 Ühistegevuse pakutav hüve

Elanikud ei taju ühistut oluliselt koostegutsemise organisatsioonina. Ühise tegutsemise aspektide positiivset poolt ei kirjeldatud praktiliselt üldse. Peamine koostööst saadav hüve on selle väljund visuaalselt esteetilisemas ümbruses.

Resp. nr. 5: Jaa, ikka on. Ikka on kui ümberringi ilus on. No jah, ise, ise ju nagu elan siin ja.

Ühised ettevõtmised tekivad siis, kui ümbruse välimust tajutakse probleemseks. Suurema hoogtöö järel lükatakse nn korduvtööd aga koristaja, majahoidja vt tasu eest töötava inimese teha.

Resp. nr. 9: Vot siis oli küll, sai rahvast välja appi kutsutud, ja tuli ikka üks kümnekond inimest. Et sai siis ühiselt seda, seda hekki seal siis maha võetud ja, ja ta siis madalaks tehtud. Ja nüüd ta nagu läheb sellega tihedamaks ja. Ja siis üks proua, kellele siin kuigi palju siis makstakse selle eest, kes siis nüüd kevaditi ka teeb selle pügamise töö veel ära, kes on nagu, nagu kellel kuskil maal majapidamine, kus ta on ikka neid hekke püganud. Aga tookord selle suure heki tegemise, tookord jah isegi mehi tuli, tuligi osa, osa mehi tulid ka appi, ikka tõesti need...

3.1.2.5 Ettepanekute genereerimine; ühelt tegevuselt teiseni

Kogukonna arendamine algab juba eelpool viidatud probleemidest, mis on piisavalt tülikad, et indiviid nendega üksi toime tuleks ja piisavalt olulised, et inimesi ühistegevuseks kokku tuua.

Resp. nr. 9: Algul läksid muidugi kaasa, sest, sest me... sest kui ikkagi kakskümmend aastat ei olnud midagi tehtud, ja-ja ja läksime raha... Tremontesse ja siis lõpuks inimestel oli ka siiber [...] aasta aega enne seda võtsime need hirmus suured küttearved ja vaat siis me võtsime juba ette siin aksiooni paari aktiivsema naisega, ja-ja ja korjasime maja pealt raha ja ostsime majale küttemõõtja peale.

Siiski jääb aktiivsemalt domineerima kindel tuumik, kelle ideedega ülejäänud kaasa tulevad. Suurem osa elanikest jääb passiivseks ja ei võta ideede genereerimisest osa.

Resp. nr. 2: Ma ütlesin, et täiesti normaalselt. Võib-olla sellepärast ka, et meie majas oli nagu noh niisugune teadlikum... teadlikum kontingent ka. Ja siis, kui need olid, olid enamasti kõik veel töökäijad inimesed ja... ja, noh, pensionäre oli ka osad juba. Aga ei tekkinud mingisugust niisugust... Valiti, valiti esimees ja juhatas kohe ära ja, ja, ja kuigi noh, rohkem, ma ütlen et, kordan veel, et harjumusest on see, et, et kuulatakse koosolekul ikka ja, ei iga kord ei öelda, pärast, pärast koosolekut jorisetakse siis vaikselt.

Elanikud on aktiivsemad midagi ette võtma häirivamate probleemide suhtes, ettepanekud ringlevad enne mitteformaalsel tasandil ja tõstatatakse siis aktiivsemate liikmete poolt formaalsel koosolekul, võimaldades ettepanekule niimoodi laiemat toetuspinda.

Resp. nr. 2: Oli isegi juttu niimoodi... Ja tohutu kiirusega võetakse kohe sealt kiirus peale ja siit sinna nurga peale. Oli meil juttu ka sellest, et siin on ehitatud siin enne lasteaeda see, ma ei tea, kuidas seda kutsutakse, see, kus kiirust saab maha võtta, see. Öeldakse lamav kaitsepolitseinik. Et, et siia võiks lasta ehitada, aga see pidi jälle ei tea mitu tuhat jälle maksma minema ja.

Juhatused või aktiivid ei pea elanikel nõu küsimist eriti oluliseks, sest see tekitab segadust ja asjatut energiakulu. Tagasisidena tulevad ettepanekud ei pruugi pakkuda efektiivset lahendust ja võivad jääda liiga konkreetsest indiviidist lähtuvaks.

Resp. nr. 9: Tavaliselt nendel küsitlustel taga, tagasi tuleb vast üks kolmandik nendest lipikutest, mis saadetud saab. Sellele tuli veel vähem. Väga vähe, ja üldiselt ei olnud ühtegi, ühtegi normaalset soovitus. Ainult kaks, kas kolm inimest, kolm inimest nagu vaevusid kaasa mõtlema sel teemal.

Inimeste ettepanekud lähtuvad triviaalselt, välisele keskkonnale rõhuvalt pinnalt.

Resp. nr. 4: Meil oligi see, et... aed oli teisejärguline. Nemad olid, et... Ettepanekud, mis me alguses saime, oli see et meil oleksid uued postkastid, sest meil olid need vanad plekist, jah need, igahel eri värvi ja eri kujuga ja nii edasi seal, hästi kole oli. Jah, ja siis oli meil, et uus maja lipp, koristaja, ja siis... kolmas, siis oli see, vist aed... seal maja ja teise maja vahel oleks, need neli asja nagu on. Siis meil on praegu vist nagu koristaja, postkastid on olemas, lipp on olemas ja aed saab varsti korda.

Sügavamalt arusaamist nõudvate probleemide lahendamiseks peab siiski aktiiv ekspertidega nõu pidama või seadma liikmed üldkoosolekul selgete argumentide ette.

Resp. nr. 7: Võib-olla siis saaks panna neid tööle, või noh, liikuma, kui tuua näiteid, et seal on nüüd nii tehtud ja, ja nii et siis... aga muidu, kui lihtsalt minna ja hakata, et noh, et teeme ühistu ja, siis kindlasti ei saa.

Isetegevuse puhul võib oluliseks osutada esimese sammu astumine, mis näitab selle tegevuse vajalikkust ja suurendab elanike nõusolekut.

Resp. nr. 4: Või näiteks kui need postkastid sinna koridori said, siis oli küll hea olla. See oli ikka väga kõva. Et koridori ilme kohe muutus ja. Jah, isegi postiljon käis ja ütles, et oi, kui ilus, et jah, see oli küll üks selline suurem, aga jah, üldiselt see maja ilme on nüüd selline, väljast jah, et kui võib-olla sealt midagi saaks, siis oleks rahulolu suurem.

Üks tegevus võib viia teiseni läbi loomuliku jätku – kui midagi saab korda, torkab silma see, mis seda veel ei ole.

Resp. nr. 7: ...aga siin eelmise aasta sai tehtud laupäevak. Ja siis seda majaesist natuke sai koristatud ja siis kuna meil jäi sinna teetäidet üle, siis sai sealt toodud siis sellele majale teetäide jah.

Resp. nr. 1: Ohh... Noh, asjad on korda saanud ja, ja, ütleme, kui ma varem ei tahtnud näiteks meie hoovi peal üldse käia, siis, noh nüüd on ikkagi, ma teen sinna asja. Eks meil on ideid veel, et ma ütlen, me tahame seda muru rajada ja, teha mingi istumiskoha ka, et noh, siis on seda asja sinna veel rohkem.

3.1.2.6 Ühistu kui rahakogumisorganisatsioon

Ühistut tajub passiivsem tavaliige eelkõige igakuise makstava summa läbi. Arvamus ühistust kujuneb läbi makstava summa suuruse ja aktiivi tegevuse tajutava suhte.

Resp. nr. 2: Selle, vaat siis me hakkasime, valiti siis oma, tähendab ühistu juhatus, ja... ja siis no vot siis hakati neid asju korraldama ja me oleme siiani maksnud küllaltki tagasihoidlikult, seda üldraha, kolm, kolm, nüüd on praegu kolm krooni ruutmeetrit ja meil on enamasti niimoodi, niimoodi see asi olnudki. Ja sellest rahast on... siis ühistu esimehel on küllaltki tagasihoidlik palk, siis on meil, meie maja peal on eraldi raamatupidaja, tema teeb siis kõik need soojajaotused ja.

Esimene seos, mida respondendid seostavad ühistu loomisega, on rahaline väljaminek.

Resp. nr. 5: Noo, meid kutsuti sinna kokku, kõik saime kokku, arutasime ära, kes saavad sinna juhatusse, kes saab selleks esimeheks. Ja siis määrasime ära mingisugused summad, mida iga kuu hakkame nagu korjama igaühe käest.

Resp. nr. 7: Ikka sellepärast, et kõik oma maja saaks teha kõik, et.. oma rahad, ja siis... näha, mida tarvis on teha ja mida mitte. Kõige enim ikkagi vajalikud asjad.

Resp. nr. 8: Ja-ja siis oli... muutsime ühistu nime ära, tähendab, korrastasime osamaksud ära...

Raha kui tajutavaima aspekti läbi kujutatakse ette ühistu teovõimet. Kui puuduvad materiaalsed ressursid, puudub ka ühistu.

Resp. nr. 8: ...ja-ja, ja kuna meil ei ole raha, siis me ei saagi midagi teha.

Rahapuudus võimaldab avada indiviidide "inimliku kapitali", summasid säästetakse suuremate asjade nimel, mida ei ole võimalik oma jõududega ära teha. Säästmise nimel tehtav koostöö aga loob võimaluse järgnevateks ühistevõistlusteks.

Resp. nr. 4: See, aeda on, jah, see oli meil, praegust jah, me rääkisime ühistu koosolekul sellest, et me paneks üks nii, niiöelda ühise laupäevaku ja paneks selle maja ette, et ei hakkaks kedagi palkama. Nagu kokkuhoid või nii.

Ühistu tehtavate kulutuste suhtes käitatakse väga kiivalt.

Resp. nr. 2: ...tema tegi niisuguse asja, et laskis tuua ühe koti järveliiva, mida, niisugust peenikest liiva, mille, mis maksis kuskil seitsesada krooni, see läks ühistu rahast ja ajas selle liiva sinna trepi alla.

Ühistu kassasse makstavat summat tajutakse isiklikumalt kui selle eest saadavat hüve.

Resp. nr. 10: No nendel oli täitsa ükskõik. Ega mitte keegi ei taha mitte millegagi tegeleda. Kõikidel on nii, et – tehku keegi teine, nemad mitte midagi, ainult selle peale tulevad, et kui palju raha raiskad ära. Vot siis hakkavad karjuma, aga muidu, muidu mitte midagi ei sekku. Kui omas

korteris midagi juhtub, helistab: “Mul ei ole elektrit.” Ma ütlesin: “Aga mis mina teen? Ma kutsun teile elektrikud välja, aga ma ei saa ju teile seda maksta, sest see ei ole enam ühistu rahast noh.”

Juhatuse tööle ja ühistu toimimisele antav hinnang sõltub ka indiviidi ressursside säästmisest.

Resp. nr. 8: Tegelikult, kui see uus juhatus tööle hakkas, siis hakati väga palju asju ette võtma. Nii... Kõigepealt meil tehti korda see veemajandus, sest et see... aastaid meie sooja vee hind ei olnud nagu kuidagi siin teistes majades... väga kõrge oli see hind. Ja kohutavalt palju seda vee ülekulu oli või kuidagi noh, väga palju nagu läks seda, inimesed tarvitasid või pidid maksma sooja vee eest.

Rahalistele kulutustele antav hinnang sõltub nende argumenteeritusest...

Resp. nr. 7: Ma arvan sellepärast, et nad tahavad ikka kõik, et see maja saaks korda, et oleks ka... väliselt ja seestpoolt kõik. Ja-ja, raamatupidajale sada krooni juurde, tal on tööd küllaltki palju.

... ja üldkoosoleku hetkelisest tujust.

Resp. nr. 8: Muidugi raamatupidamise tööd [varastas] on arutatud ja siis oligi, see vana raamatupidaja vahetati, vahetati välja ära. Et ta on... kohe... Valiti noor spetsialist X.X. Nii. [...]
...aga nüüd, kui see viimane üldkoosolek, siis juhatus küsis, et kas hakatakse, hakkame inimeste käest tagantjärgi nõudma midagi, aga... rahvas otsustas, et ei hakka, las jääb kõik nagu on.

3.1.3 Kogukond kui interaktsioon

Kogukonna mõiste eeldab, et indiviidid tajuvad enda kõrval teisi indiviide ja omakorda nende omavahelist suhestumist. Kogukonna liikmete vaheline suhtlemine pakub neile rahuolu ja toetust. Kogukonnaliikmed hindavad üksteise pingutusi ja stimuleerivad vastastikuselt soositud käitumist. Kogukonnapõhine interaktsioon on aluseks toimivatele võimusuhetele.

3.1.3.1 Omavahelise suhtlemise alahindamine

Esimese hooga vastavad respondendid, et nad ei suhtle oma majakaaslastega ja ei tea midagi nende tegemistest.

Resp. nr. 6: Praktiliselt mitte. Sisuliselt nendega, noh, mul on üks töökaaslane seal majas, üks niisugune sõbra pere on nagu seal majas ja on... kui, siis bussi peale minnes, keegi kedagi kusagilt tunneb, aga ma isegi ei tunne eriti rahvast sealt ühistust...

Samas tajutakse teiste olemasolu isegi väga passiivses ühistus, kus kedagi ei teretata.

Resp. nr. 6: Absoluutselt mitte, isegi ei tereta. Isegi noh, sama koridori peal... sa aimad, et ta elab kusagil seal koridori otsas, aga sa isegi täpselt ei tea, kust korterist ta tuleb. No teretad, küll... ma isegi ei tea vist, kes on ühistu praegu esinaine, eelmist esinaist ma teretan, aga...

Üksteise tervitamine ja igasugune personaalne side liidab elanikke.

Resp. nr. 5: Ei no seda ikka jah, need omavahel ikka teretavad kõik, ühe maja elanikud.

Resp. nr. 3: Et, võib-olla ma tahaksin seda nagu üle rõhutada, et kui nagu see jutt ja, meie vestlus algas suhteliselt nagu niisugustes negatiivsetes toonides, [...] siis võib... ma tahaksin kindlasti öelda, et, et meie majanaabrid, noh, eriti nüüd oleme me, me selle, sellest aru saanud, on väga sõbralikud inimesed, kes tõesti tunnevad huvi meie vastu ja... ja, ja teevad seda siiral moel, mitte lihtsalt viisakusest ja... [...] ...ja on väga abivalmid.

Aktiivsetes ühistutes toimib tihti terve trepikoda ühtse perekonnana, seal saadakse omavahelisest suhtlemisest positiivset tagasisidet.

Resp. nr. 2: Mina ikka, siin all on Juulius, näiteks. Ja siis, eilegi, me tegime kana, kana tegime. Ja ma siis viin ikka need kondid, sinna ukse taha panen kilekotiga. Ja siis räägin läbi ukse, ütlen, et: "Juulius, ära haugu, ma tõin sulle konte." Ma sisse ei lähe, vaid ma panen sinna ukse taha. Ta on muide kurjavõitu veidi ka, nii et ega teda ei lasta niimoodi eriti. Et on suur koer niisugune. Juuliusel konte üks ole.

Suhtlemisel ühendatakse üks tegevus teisega, nii et tekib indiviididevaheline koostöö.

Resp. nr. 2: Siis, noh, ajalehtedega meil on niimoodi, et, tuuakse üles, aga vahel ei tooda ka. Ja mul on see jalg haige ja, siis, siis see proua Juuliusel käib jalutamas, siis ta toob mulle minu ajalehe üles. Mina ütlen ikka, et: "Täna Juulius tõi mulle lehte."

Adekvaatselt võib kursis olla ka kaugemate korterite tegemiste ja probleemidega.

Resp. nr. 2: Ja mis veel, meie korteris on, korterites on peaaegu kõikidel on telefonid. Nii et, aga ma ei... Paari korterisse on sisse murtud... Sealpool esimeses trepikojas ja huvitaval kombel just need korterid, ja ka need olid nõukogude ajal mõlemad, need korterid, kus mis olid... [...] tähendab, nojah, valve all oli. Jah, huvitav, et kahte nendesse korterisse murti sisse...

Ühistu loomise järel hakkavad teistega aktiivsemalt suhtlema eelkõige aktiivi liikmed, toimib kommunikatsiooni ratsasmudeli meetod.

Kuidas te iseloomustaksite oma suhtlemist ühistu liikmetega, võrreldes näiteks ühistu eelset aega praeguse ajaga?

Resp. nr. 7: Jah, kindlasti rohkem, kohe kindlasti.

Paraku ei jõua aktiiv liita kommunikatiivsesse ringi kõiki ühistu liikmeid.

Resp. nr. 9: Osadega kindlasti, aga osasid ma jah, lihtsalt... ainult tere ja... ja-ja, noh, ei nagu... osad inimesed nagu ei tahagi eriti suhelda, ei hakka neile ennast kaela määrima.

3.1.3.2 Kogukondlikud suhtlusteemad

Personaalsetes suhtlusvõrgustikes toimub kindlasti rohkem isikliku info vahetus.

Resp. nr. 2: Ja, no näiteks naabritega, mina siin otseselt oma naabritega, väga suhtleme. Siin kõrval, tähendab, meil on kolm korterit, üks ole, otse naabrinnaga me ikka hommikuti jooma koos kohvi ja, eriti pärast seda, kui tal abikaasa suri aasta tagasi. Ta on ka nagu üks, ja siis me nagu hommikul hüüame teineteisele, jätame ukse kohe lahti päris, ja käime üle koridori, üle koridori, ja, ja siis tema ütleb, et mul on kohvi valmis, tule jooma ja, ja, ja vahel, mina, ja kuidas, kordamööda.

Samas on sellistes vestlusringides kindlasti aktuaalsed ka kohalike olude probleemid.

Resp. nr. 3: Et kuivõrd siin pensionipõlves inimestel on suhteliselt palju vaba aega, noh, mitte kõigil, aga päris paljudel, vähemalt meie maja naabritel. Ma usun, et nad oma vestlusteema, vestlusteemade amplituud on suhteliselt lai, et nad niimoodi läbivad kõikvõimalikke teemasid, mis neil igati peaksid südamele olema, et selleks et nad seal kindlasti üks, üks teemadest on ka nüüd ühistu mured ja rõõmud, et...

Vähemtuttavaid majakaaslaste ajendab rääkima viisakus või mõni ühine huvi – kas siis korteritingimused või soov majakaaslastega tutvuda.

Resp. nr. 3: Ilmselt laps, jah. Praegusel hetkel kindlasti. Ja nüüd teine, teine, teine kategooria on selline viisakusväljendid. Et kui majanaabrit näed väljas, et kuidas ilmajutu stiilis on osad, osad sellised vestlused ja... Jah, korteri temperatuurist oli ka juttu. Kuivõrd meil on suhteliselt jahe korter, et siis me ka niimoodi küsisime ja meie käest küsiti jälle vastu ja. Ja-ja kuivõrd me siia ka kolisime suhteliselt hiljuti, et siis osad need vestlused on, on, on tingitud ka sellest, et meiega tahetakse nagu tuttavaks saada.

Üksteisega tutvumine aitab struktureerida maja suhtevõrgustikke ja selgitada, kes on “meie” ja kes on “nemad”.

Resp. nr. 4: Jah, jah, perekondlikult küll mitte jah... Naaber, siis küsis et, jah, et kas laps, et kuidas te hakkama saate ja... Ja-ja, noh, seal... noh, ükskord vist isegi rääkisime seda ka et, et, noh, ma ei ole veel aru saanud, et kes kellega abielus on ja kelle lapsed on kelle omad ja sellega sai nii palju nalja, sellest ma ei oleks elus ka rääkinud... jah, et nii ja naa...

Aktiivi inimese poole pöörduakse peamiselt formaalsete ühistut puudutavate küsimustega.

Resp. nr. 4: Aga, noh, millest me räägime, võib-olla mõned, noh see viimasel ajal on see oluline vist küll, et kui aias oleme kokku saanud, et siis on just see, et kas on ära makstud ja, selliseid pahasti ütlemisi ei ole olnud, lihtsalt et võib-olla, et keegi on seal, kommenteerinud seda, et kas mul peabki nüüd rohkem raha maksma et, midagi väikest.

Resp. nr. 10: No, kui nad väljas küsivad jah. Nad ju tunnevad mind, kohe kutsuvad, kui midagi rääkida.

Küsimustega pöörduakse ka aktiiviga vähemotseselt seotud inimeste poole, sest seostavad neid organiseerimise ja korraldusega.

Resp. nr. 8: Vaata, kui ma ei olnud majahoidja, siis ma ei... noh, vähe suhtlesin, aga kuna nüüd ma olen nagu majahoidja, siis, siis ma olen noh märganud, et inimesed, noh püüavad minuga

kontakti otsida, sest nad noh, et arvavad, et ma tean rohkem noh ja võin neile mõnikord anda informatsiooni.

Peamise ühistukohase kõneainena aktiivi ja tavaliikmete vahel tuuakse välja rahaprobleemid – üür, ehitused jms. Üürivõlg on probleem, mida soovitakse teiste eest varjata.

Resp. nr. 8: Pereelust ei räägi tavaliselt keegi, jah. Jah. Aga, ma ei oskagi sulle öelda... no... ma, ma ei tea, no see, mis meil põhimine kõneaine on see, kui meile pannakse need üür... üüri... võlgnike nimekirjast siin välja, ega see võetakse kohe ja... mõne tunni pärast maha... keegi võtab ta kogu aeg maha seal, aga siis... no inimesed on pahased, et noh et, siis arutame küll seda jah, et need üüri... kui kuu algul need välja pannakse, või kui noh...

Resp. nr. 9: Jah, ja millal jälle midagi tegema hakatakse ja, ja kui siin mõnda tööd jälle hirmus kaua tehti, millal ta ära lõpetatakse, ja palju ta maksab ja, noh, sellised, sellised asjad...

3.1.3.3 Kogukonnapõhine suhtlemine liidab

Ühistu liidab eelkõige neid inimesi, kellel on juba mingisugune ühine pidepunkt või varasem tutvus.

Resp. nr. 2: Aga, kuna me olime ühe asutuse, enam-vähem, omavahel tuttavad, siis tekkis see teretamine ja, ja, ja rääkimine juba... Juba, juba algusest peale nagu, nii et, see, seoses selle ühistuga ei olnud nagu midagi niisugust erilist. Mina näiteks oma naabri, seda peab ütleva jah, et mõnega suhtled rohkem, teisega vähem. Oma trepikojas ikka vähemalt kõikidega teretad ja paar sõna juttu ajad ka ja.

Resp. nr. 3: Kuigi noh, asutus oli suur, et, et kas nüüd kõik päris nüüd sellised, noh head, lähedased olid. Muidugi, teretuttavad küll, sest jah näiteks meil üks majanaaber ütles, kes on siin elanud algusest peale, kaheksateist aastat, et, et tema teab kõiki inimesi, kes elavad selles neljas majas, ka neid uusi inimesi.

Tugevamini on seotud sarnases pere arenguetapis inimesed, kes on tihti uude kohta asunud ka samal ajal.

Resp. nr. 9: Näiteks meil oma seksioongi kõik omavahel ei tunne. Ainult tunnevad, kes omavahel, kes, kes algul, kui see maja ehitati, kes siia kolisid, see oli põhiliselt kõik ehitustrusti rahvas, ja ehitustrusti maja oli see ja kes olid siis ehitustrustiga seotud, ja need juba nagu tööalaselt teadsid üksteist, vähemalt nägupidi, ja see maja siis eriti, kui alguses on ju... hästi see korterite saamine.

Edasine suhtlus sõltub uustulnukate integreerimisest ja omaksvõtmisest – kuidas nad järgivad uue koha traditsioone ja mil määral nad soovivad osaleda.

Resp. nr. 9: ...kõik kolisid ühel ajal enam-vähem ja, ja algul olid siin need uued, enne uue aasta vastuvõtmist maja esine oli rahvast täis ja, ja kõik olid oma lastega ja... aga, aga... ainult need, aga neid vist ei ole eriti, ma... ainult vanad on need, kes nüüd järele jäänud...

Resp. nr. 10: Aga siin, siin on juba mõned jah teised inimesed. Aga muidu jah, ikka tundsi igaüks, ainult üks neli või viis korterit meil olid need, kes olid linnast noh. Kes ehitasi meile näiteks veetrassi, elektri sisse vedasid, korterid nagu tehas nende eraldas.

Kogukonda liidab ühine tegevus (antud juhul ühe teise liikme vastu suunatud väljaarvav aktsioon),

Resp. nr. 1: No, oli suurem, kuna meie majas elas asotsiaal, kes kogus... kõike, siis meie õu oli ka täis kõike. Siis see suurem hoogtöö oligi sellega seoses, et visati ära see kõik asotsiaali kogutud praht. Ja võeti maha seal mõned puud. Siis oli kogu maja seal koos.

...ühiselt kasutatavad võimalused,

Resp. nr. 10: ...mina näiteks ei taha Anne rajooni üldsegi, siin on nii vaikne, meil on väga ilus, suur see hoov ju. [...] Meil ilusti, me paneme sinna nurka näiteks see kõik, neli maja kuivatame ja mitte midagi ei, mingisugust probleemi ei ole.

...soov propageerida teatud väärtusi,

Resp. nr. 1: Et mina, mina isiklikult, noh, mõnikord mõtlen, et võiks olla stendi peal midagi [muinsuskaitse all oleva maja ajalugu] väljas näiteks, aga noh, see on juba, noh, nii ja naa. Kohustusi selleks ei ole esimehel, jõudu nagu ka ei ole, nagunii ta, ütleme töötasu selle esimehe koha eest ju ei saa. See on ikkagi ju vabatahtlik üritus.

...sarnane käitumismuster,

Resp. nr. 2: Ja kuna nüüd on tekkinud niisugune uus asi, nagu talupiima müük, siin maja otsas need kaks, teatud päevadel käivad, kaks niisugust müüjat on, autoga ja siis, siis, seal vot seal piimasabas arutatakse ka igasuguseid, no globaalseid probleeme ka, mitte üksi meie, meie omi, vaid, vaid... naabermaja need käivad seal, inimesed ja, ja siis minnakse varem sinna ja siis arutatakse kõiki niisuguseid ettejuhtuvaid küsimusi.

...lähedased sõbrasuhted ja paljud teised aspektid.

Resp. nr. 3: Osaliselt koos meie ühistute juures on kõvasti, see, see on, tulevad mängu sellised sõbrasuhted, et praktiliselt iga, igal päeval on paljud ühistu inimesed siis koos... jalutavad ümber maja, räägivad, tihtilugu mängivad näiteks lauamänge, meie maja sisehoovis on mõned varjualused ehitatud, jah, et selline ühine aja, vaba aja veetmine on kindlasti olemas. Samamoodi lapsed mängivad, turnimispuud ja... Ja kiige... panemise võimalus on olemas ja nii edasi. Sellised tegevused on olemas jah.

Tugevalt integreeritud majades tajutakse liidetusest tulenevat kasu...

Resp. nr. 7: Kõik majad peaksid ikka ühistu, ühistu moodustama. Ja-ja ikkagi sõbralikult läbi saama ja kõike otsustama koos, et vaja teha või teeme üksikult seda või, siis tuleb ära otsustada, kas teha või mitte.

...ja püütakse ka uusi eristuvaid elanikke kogukonda liita.

Resp. nr. 3: ...kindlasti meie väike laps on kaasa aidanud sellele, et, et väga... tihtilugu noh õue minnes on näha selliseid imetlevaid pilke vanemate vene rahvusest prouade poolt ja, ja, see kohe on tekitanud sellise õhkkonna, et palju lihtsam on suhelda ja, ja... et, et selles mõttes et nagu see keel otseselt nüüd nii suureks takistuseks ei ole.

Passiivset suhtlust ja vähest liidetust põhjustavad suured elanikevahelised erinevused...

Resp. nr. 5: Vähe. Siin noh, naabriga suhtlen siin ja siis mul on siin mõned, noh, nooremad inimesed, tuttavad siin kõrgemal, aga meil on üldiselt hästi vana inimesed siin elavad kõik, enamjaolt on pensionärid ja ega ei suhtle küll eriti.

...või liiga suur elanike arv, mis raskendab ühise tegevuse või ühtsuse väärtustamise tekkimist.

Resp. nr. 6: ...seal on niivõrd palju rahvast majas koos, et tegelikkuses ei tea päris täpselt, kes su naabridki on. Et see on hämmastav, et... kui meie sinna kolisime, siis meie esimene hirm oli see, et ikka hästi palju rahvast on. Tegelikkuses elab seal majas märksa isiklikumat elu kui kuskil väiksemas majas.

Indiviidile ebameeldivalt suur kogukond võimaldab tal end selle sees teistest eraldada.

Resp. nr. 3: ... korteris ja sa võib-olla ei tea näiteks, kes sul kaks korrust allpool elab. Kaks korterit paremale...

3.1.3.4 Kogukonnapoolne toetus aktiivile

Üldiselt võib öelda, et kogukondlik aktiiv ühistute puhul oma järgijatelt positiivset tagasisidet ei saa. Oma roll võib siin olla ka muudel, kogukondlikest piiridest väljapoole ulatuvatel põhjustel – rahalised probleemid, üldine süüdistamisharjumus ja usalduskriis...

Resp. nr. 1: Pigem nagu käiakse jah ütlemas, et kas me ikka nii teeme, et ei tea, kas see ikka on hea. Aga jah kiitmas näiteks ei ole keegi ka käinud või öelnud head sõna, noh, mina ei ole kuulnud seda, et keegi oleks nagu tähele pannud seda, mis on tehtud. See on nii nagu loomulik, et üks inimene rabeleb.

Kogukonnapoolse toetuse avaldamise asemel tehakse tihti pigem vastutööd.

Resp. nr. 9: Seal leitakse ikka, ikka kui on, kui ei ole tehtud, siis on tegemata. Kui tehtud, siis on halvasti tehtud. Kui on hästi tehtud, siis on kallilt tehtud. No tähendab alati on vigu, leitakse vigu iga kandi pealt ja, ja no siis alati on selline mulje, et, et no kas see esimees nüüd jääb edasi või ei.

Resp. nr. 9: ...ja ütles, et näe, minu naist on ka juba niipalju sõimatud, naine on tal ka väga soliidne proua, ja siis ütles, et selle maja ta jätab ära, et sellega ta ei hakka, jätab...

Ühistu aktiivile positiivse tagaside andmine sõltub oluliselt teiste kogukonna indiviidide juuresolekust.

Resp. nr. 8: Sellel viimasel koosolekul oli, et juhatuse esimees küsis, et kuidas siis hindate juhatuse tööd. Mina, noh, ma, paljud pärast ütlesid omavahel, et oleks pidanud ikka ütleva, et neli hindeks panna, aga, otsustati ikka, et rahuldav, kuigi ta oli võrreldes eelmisega no ikka teinud...

Elanikkond avaldab juhatusele toetust rohkem liidetud elanikega ühistutes.

Resp. nr. 9: Ma ilmselt arvan, et need on eakad inimesed. Ja nad on kuidagi... võtavad vist asju rohkem mõistusega. Ma ei ole kuulnud seal selliseid, selliseid väiklusi, vähemalt minuni ei ole jõudnud. Nad on kuidagi, vat no eilne koosolek, no minu meelest briljant. Inimesed tänavad teda. See on, mujal nagu sellist pilti üldse ei näe.

3.1.3.5 Stimulatsioon – individ, aktiiv ja olulised teised

Indiviidipoolne stimulatsioon teise indiviidi suhtes lähtub ühe poole poolt teis(t)ele põhjustatud ebameeldivusest.

Resp. nr. 1: No selliseid häid ja perekondlikke suhteid ei ole, need teemad, mis ikkagi kerkivad on, noh näiteks, trepikoja sein on määrduanud või kellegi koer või kass kuseb nurka. Siis esitan ma kahtlusalustele küsimusi, juhin tähelepanu.

Indiviid ei pruugigi probleemi põhjustajaga rääkima minna, aga ta kommunikeerib seda olulistele teistele.

Resp. nr. 2: ...nooremad inimesed tahavad siin tümpsu kuulata ja, ja, ja mõne, mõni koer ulub või haugub öösel või seal, seal... teisel korrusel see vanaproua kaebas, et, et see koer ulub, et päeval koer jääb üksinda.

Probleem, mida saab lahendada kiirelt ja suuremaid ebamugavusi tekitamata, püütakse siiski tihti lükata aktiivi peale.

Resp. nr. 9: Ja kõige hullem, keegi ei taha ise oma naabrile öelda, ei taha halb olla. Ja mis siis läheb ütleb esimehele: "Sa mine ütle." Siis esimees ütles: "Ei mina end sinna ei sega, see on teil omavaheline asi.

Juhatus on karistuse läbiviija, kes võimaldab end süüdistada nii kannatajal kui süüdlasel.

Resp. nr. 9: Nii et seda, seda otse, otse suhtlemist, inimene ei taha naabriga tülili minna, aga läheb kaebab siis selja taga, noh. Minu arust on nii tüüpiline.

Ühistule omaksvõetud pisirutiinides juhendatakse ka uusi kaaselanikke.

Resp. nr. 3: Autode parkimine... Jah, sellega on nii, et, kui me siia kolisime, siis kohe üks majanaaber viisakalt juhtis tähelepanu, et meil on kombeks see, et autod pargitakse... auto nina siis akende poole... Et summutaja pool nagu akendest teisele poole, et see on oluline nagu talvisel perioodil, kui autod tihtilugu tükk aega enne ärasõitmist soojendavad. Ja siis seda heitgaasi akende poole tuleb päris suures koguses. Et noh, see on ka üks märk kindlasti, mis näitab, et ühistu hoolib oma liikmetest.

Kogukonnas kehtivad kirjutamata seadused, mille täitmist kaasliikmed jälgivad.

Resp. nr. 3: Pigem jah, pigem kirjutamata, et vaevalt et selle kohta nüüd paberi peal kusagil midagi kirjas on ja noh, ei usu ka nüüd seda, et, et, et mõnel ühistu koosolekul ühistu esimees ütles, et see on käsk, te peate täpselt nii autot parkima ja kui te ei pargi, siis me laseme need ära vedada siit, et ilmselt see on kokkulepe.

Olulised teised kohustavad oma juuresolekuga indiviidi osalema ühises tegevuses.

Resp. nr. 6: Et... seal on nagu ka see küsimus, selles suhtes, et kui see koosolek teha kusagil saunas, või kusagil nad on veel teinud, et siis see jõud nagu ei ole nii suur, et spetsiaalselt sinna kohale minna, et kui sa niimoodi kogemata möödud, siis sa satud pigem sinna juurde.

Ühisel kooslemisel juhitakse tähelepanu indiviidi tegematajätmistele.

Resp. nr. 7: Ei ole. Nüüd, mis see korter 16, mis... see noor daam, see on küll noh, aga ikkagi saab ära räägitud. Aga ta jah... koristamise suhtes...

Enamasti kohustab aktiiv oma ühistu liikmeid tegutsema passiivselt – teadete ja kirjade abil.

Resp. nr. 5: Siis pannakse... postkasti pannakse niiöelda teatis, et kui on mingi koosolek, või, või heakorrustuspäev, et siis on kellajaad ja asjad on seal postkastis.

Tugevam on personaalne stimulatsioon, nt häbipinki panemine liikmete juuresolekul.

Resp. nr. 5: Nägupidi ikka tean siin jah... mõned, mõned joodikud siin räuskavad ikka minul siin selle seina taga, päris-päris tihti öösiti. Ja siis ongi, ühistu koosolekul oli see ka üsna suur teema, et, et hästi lärmakas perekond, et ei saa need kes siin üleval, kõrval või all, et need ei saa keegi öösel magada. [...] No, ega tehti noomitus ja pahandati kõvasti, aga ega sellest mingit abi küll ei olnud, kõik käib täpselt samamoodi.

Indiviidid püüavad vältida piinlike seikade sattumist oluliste teiste silme alla.

Resp. nr. 8: ...võlglaste küsimust muidugi on kogu aeg arutatud, aga, noh, sellest ei saagi lahti, sest et, et üks korter meil on siin kaks... üle kahekümne seitsme tuhande... on võlgu.

Resp. nr. 9: ...võlglaste ei tasu üldse ülesse panna, need kaovad kohe järgmisel päeval...

Ka juhatusel delegeeritud formaalne käsuvõim ühiste huvide tagamiseks stimuleerib indiviide olulistest küsimustes.

Resp. nr. 8: Mõõtureid neil ka peal ei olnud. Siis kästi neil mõõtureid panna peale. Nii, et see mullitamine seal ära lõpeb ja, ja siis anti tähtjaid neile, kellel noh need mõõtureid olid ära rikutud ja susitud ja. Jah, ja siis, noh, minu mõõtureid käidi ka kontrollimas, komisjon tuli ja noh, korras oli, sest et...

Teise indiviidi kohustamisel ei piisa vahel ainult teise indiviidi käsust.

Resp. nr. 9: Ei õnnestu, nad lähevad nii kurjaks, kui midagi ütled. Ja näiteks kui vana majahoidja üritas, üritas neid autode osas mingit korda majja luua, sest autod ikka sõitsid lausa peenarde peale, igale poole, ja siis ta üritas, üritas neid korrale kutsuda, aga sellepeale löödi tal lihtsalt aken sisse kiviga. Nii et noh, sellega see lugu lõpeb siis.

Grupeerunud indiviidide mõju on tugevam.

Resp. nr. 9: Ja nüüd võeti maja üle, nüüd võeti maja üle ja ma ei saa, mis see on, minu meelest, kui te tahate inimestest kuulda, rahvas on niivõrd loll ja manipuleeritav, et kes ainult kõvasti ees esineb, ega keegi ei mõtle, ei hakka pikemalt mõtlema, milles on asi, vaid hurraa, jälle käsi püsti.

3.1.4 Kogukond kui võimujaotus

Ühistul on kindel formaalne struktuur, mille abil määratletakse ära indiviidide õigused ja kohustused. Ühistu kohustuste eest vastutab reeglina valitud juhatus, indiviididele jääb õigus neid teatud aja järel tagasi kutsuda või neile umbusaldust avaldada. Lisaks formaalsele võimustruktuurile eksisteerivad ka mitteformaalsed võimusuhted, kus teatud grupid või indiviidid teevad juhatusega koostööd, viivad omaalgatuse korras läbi aktsioone või püüavad muuta formaalseid võimustruktuure. Ühistu liikmetest on reeglina enamus passiivsed, kuid neil on võimalik teatud probleemi tajumisel aktiveeruda. Võimu hoidmisel on oluliseks indikaatoriks usaldus.

3.1.4.1 Aktiivsete ja passiivsete liikmete vahetõrge ühistus

Reeglina on ühistu kõige aktiivsem liige juhatuse esimees.

Resp. nr. 5: Noh, üks on siin minu naaber kohe, niisugune, kas nii pensionär, ma ei tea, kuuekümne aastane, vanem natuke, tema, tema nagu põhiliselt tegeles sellega.

Tihti on ka ülejäänud juhatus küllaltki passiivne, sest palka makstakse enamasti ainult vastutavale isikule. See võimaldab kohustuse suunata nõ palgatöötajale.

Resp. nr. 8: Noh, no tuleb niimoodi välja, ega see juhatuse esinaine meil jookseb küll hirmsasti. Ja õiendab ja on küll nii.

Resp. nr. 5: No seal on üks proua, kes korjab rahasid ja kelle, no kes organiseerib kõik need ehitused, asjad. Ja tema nagu praktiliselt üksinda tegeleb sellega.

Juhatus kõrval eksisteerib vahel ka vabatahtlik aktiiv, kes tunneb muret oma kogukonna heakäigu pärast.

Resp. nr. 1: Noh, ma julgen väita, et seal on kolm peret, kes on aktiivsemad, ülejäänud on ikka sama passiivsed, kui nad olid enne ühistu loomist, et noh, teiste initsiatiivi näiteks seal maja ümbruse koristamisel või talvel lume lükkamisel, ei ole.

Suurem osa jääb kõrvale – ühistu on kui isetoimiv organisatsioon või ostetav teenus.

Resp. nr. 3: .. ja seal kohal võib-olla oli kaksikümne- kolmkümne inimest, nii et ma ei usu, et seal pooligi kohal oli. Aga justkui mis mul silma hakkas see, et kes seal koosolekul olid, olid ikkagi vanema generatsiooni esindajad.

Passiivne elanikkond soodustab kumuleeruvat protsessi – juhatusele ei suunata võimu, mistõttu ta ei saa täita oma kohustusi, mis omakorda suurendab elanike passiivsust.

Resp. nr. 8: Minu arvates rahvas ongi siin, näiteks kui rahvas... siis juhatuse ei saa midagi teha, kui rahvas selline passiivne... noh on selline, mis siis juhatuse teeb, mis ta saab teha, kurb on, et see niimoodi on, aga noh...

Ühistu toimimine sõltub juhatuse tegevusest...

Resp. nr. 3: Selles mõttes, noh, mitmed märgid, noh, ütleme, ühest küljest see, et, et üsna vähe tunnetad seda ühistu olemasolu, teisalt see, et, et raamatupidaja ja ühistu esimees olid nagu ühes isikus pikka aega, ja... noh, et, et need ilmselt annavad tunnistust sellest, et, et noh ega see ühistu nüüd niivõrd hästi ei toimi, nagu ta peaks või võiks...

...ülejäanud inividid on pigem minnalaskmise meeleolus.

Resp. nr. 2: Mina olen nii vana juba et, et ma ütlesin, et mina võin kõik ära öelda. Enamjagu inimesi ei julge ju öelda ja ma pean ütleva, et meie, kes me oleme kõik nõukogudeaegsed inimesed, me oleme harjunud niimoodi, et istume koosolekul ja kuulame. Tuleme ära ja siis omavahel räägime, et vat, vat oleks pidanud see asi tegema ja teine asi tegema. Paar inimest meist oli ainult, kes julges seda öelda. Ma ütlesin, et mul on ühele poole minek nagunii, et mul, ma võin ära öelda, ma arvan sellest asjast.

Juhatusel on oponentid tihti mitteformaalne tuumik...

Resp. nr. 2: ...mulle tundub kuidagi niimoodi, et domineerib, nii vähe kui ma seal ise käinud olen, domineerib ikkagi nüüd paar kindlat kõvema häälega inimest, kes asuvad niisugusesse nagu opositsiooni kohe juhatusega. Ja siis... seetõttu ei ole ma nagu ise ka nendel käinud, et ei ole nagu millestki ka ilma jäänud, kui sinna ei lähe.

...kelle tegevus on tihti pigem destruktivne kui eesmärgile suunatud.

Resp. nr. 3: Et noh, pigem, noh, seal oli isegi kuulda, et, et kasutati... ebatsensuurseid väljendeid ja vahepeal ühistu esimees ütles et, noh kui minu nägu ei meeldi, et siis ma võin üldse tagasi astuda, et noh, ma ei pea ametit pidama, et, et noh...

Ühistu formaalse ja mitteformaalse aktiivi vaheline võimuvõitlus jääb passiivsete liikmete jaoks kaugeks ja vähendab usaldust inimeste koostöövõime suhtes.

Resp. nr. 6: Seal oli suisa see... niisugune võimuvahetus käis vist ka suisa, nii et ühed süüdistasid teisi ja, ja siis, kes nüüd... nagu ühistu esimene ots nagu vahetus, et ilmselt, ilmselt on see... eemalt tundub kõik asi nagu lihtsam kui, kui tegelikult...

Resp. nr. 6: Ilmselt küll jah... No ilmselt, kui ikkagi tundub, et, et kellelgi nagu halvasti, või noh, võib-olla kõik asjad ei ole korras, et siis... siis tekib... ilmselt et jah, seal oli kindlasti see... ise vedada tahtmine oli kindlasti taga...

Aga selle tagajärjel tegelikult midagi ei muutunud?

Resp. nr. 6: Tavainimese jaoks küll mitte jah.

3.1.4.2 Aktiivsed liikmed on aktiivsed erinevail põhjuseil

Aktiivsuse ülesnäitamine kogukonna hüvanguks sõltub eelkõige inimese sisemistest omadustest ja isiksusetüübist.

Resp. nr. 1: Noh, kõik taandub indiviidile. Et, noh, või...Ikkagi peab olema... Noh, üks hull peab seltskonnas olema, et midagi toimuks. Minu meelest taandub see sellele.

Resp. nr. 7: Ma olen niisugune inimene, et ma ei saa paigal olla. Ja kui mul midagi teha ei ole, siis ma tunnen kohe puudust ja sellepärast mulle meeldib kohe, saan siia välja tulla, jalutada või teha midagi või... või öeldi siin ju neid.

Kindlasti on üks tingimus ka nende sisemiste omaduste ja väärtuste realiseerimise võimalus ning kandepind.

Resp. nr. 1: Jälle, asi taandub indiviidi peale. Ei ole kokku juhtunud sellist seltskoda, et on ju ometi, noh, kasvõi Annelinnas on ju näha, et on suuri maju, kus tõesti on juhtunud kokku, et kõik on sellised tööhullud ja narkomaanid, kes on valmis rabelema ja kaunistama kodu. Aga meil ei ole. Õnneks on osa inimesi.

Ühistu tegemiste vedamine võib anda indiviidile ka enese realiseerimisvõimalusi.

Resp. nr. 8: Sinna võeti nagu üks tegevdirectori koht tehti aastaks, X.X., väga energiline mees selline ja aga noh, lootiski, et ta jääb esimeheks, aga noh näed, ma ei tea, millegipärast rahvas ei valinud teda.

Oluline on aktiivi ja passiivi vahelise võimu suhte tajumine – kas aktiiv on kohustaja või kohustuste täitja rollis.

Resp. nr. 4: Oleneb, selles mõttes, et üks on nagu passiivsus, et no et ei... Teine on see, et; jah, lagastavad, siis võib-olla kehtestaks, ma ei tea, mis ühistul, ma ei ole noh, sellega kursis, et kas ühistul võib mingisugust... mingisugust niisugust kitkumismaksu kehtestada või, või midagi sellist, et võib-olla selle võtaks kasutusele või, et noh, kui raha... oma rahakoti pihta asi käib, et siis tavaliselt inimene muutub, oma suhtumist või, või mida iganes. Noh üldjuhul on selline asi.

Paljud aktiivsed elanikud näevad kogukonna heaks tehtavas tegevuses eelkõige isiklikku hüve – kogukondlikud lisaväärtused jäävad tagaplaanile.

Resp. nr. 3: Jah, ühiseid selliseid talguid nagu ei, ei ole olnud tõesti. Aga... mõned, mõned, mõned majaanikud nagu kasutavad sellist võimalust, ühesõnaga akende alla on peenrad tehtud, mõnedel usinamatel siis majaanikel. Peaasjalikult muidugi pensionäridest vanaprouadel ja neid nad hooldavad...

Resp. nr. 4: Et... kuidagi... positiivset niipalju, et ma tunnen, et ma vist arenen edasi, ma tean, kuidas asjad on, sealpool käivad, et just võib-olla ongi see huvitavam niiöelda see, et no vana maja on ju, et just seda, noh, selle maja algse ilme säilitamist, et võib-olla see on huvitav, et võib-olla suures majas ei oleks see nii silmaga nähtav, et nüüd oleks midagi nii väga tehtud või... [...] Värvipassid ja asjad ja. No see on lihtsalt huvitav, et tulemus on nagu, ma loodan, hästi ilus ja...

Resp. nr. 1: No mis ma räägin, rajasin peenra, suure vaevaga, juurisin välja vanad roosipõõsad ja nautisin juba ette, seda kõike, mis ma sinna istutan, millise ilusa mulla ma sinna veel ostan ja, ja siis tuli naabrinaine ja külvas selle täis... saialilli! Ilma minult luba küsimata. Aga ma olen hea südamega inimene, ma ei hakanud ütlema. Et see mulle vastumeelne on. Ma vaatasin valmis, et tegelikult ma saan rajada veel ühe peenra. Teise kohta.

Aktiivsed inimesed vaatlevad kogukonda laiemalt ja peavad seda enda omaks.

Resp. nr. 4: Meie läksime ja ütlesime, et me nüüd tahaksime ametlikult kõik asja ajada ja laenu võtta ja korteri... või selle maja korda teha, et... liikmemaksu ka... ja-ja siis, siis ma ajasin need paberid korda, käisime notaris, määrasime juhatuse ja kõik olid jah nõus, üldkoosolekud muutsime kohustuslikuks...

Isiklikuks peetava kogukondliku territooriumi suhtes ollakse kiivamad ja kaitsvamad.

Resp. nr. 1: No see oli nii kole vaadata noh. On see üldse võimalik. Seal oli kunagi ilmselt olnud peenar, ja, ja noh, nüüd ta oli selline kinnitambitud, selline klaasikildude ja jumal teab millega segamini muld. Ma puhastasin selle mulla ära kõik ja. No see oli silmale ikka väga kole vaadata.

Resp. nr. 2: Nüüd oli, nüüd oli ka, mille kohta mina tegin oma hirmsat häält, oli see, et trepialune hakkas ära vajuma. [...] ...koosolekul ma ütlesin ka, ütlesin ka, et mina ei ole ehitusnimene, aga niipalju ma tean, et niisugust idiootsust näen mina esimest korda, kus trepialust täidetakse.

Kogukondlikku hüve väärtustavad elanikud lähtuvad ka lahenduste pakkumisel kogukondlikest võimalustest ja teevad seda ühistu üldise heaolu eesmärgil.

Resp. nr. 9: Kes teevad konstruktiivseid ettepanekuid, need ei tule niimoodi virisema ja karjuma. Need räägivad muidu normaalselt, kellest ikka kasu on.

Aktiivsuse määra määrab ära tajutav mitteformaalne toetus, mis süvendab usku tegevuse vajalikkusesse ja õnnestumisesse,

Resp. nr. 6: Jah, et sisuliselt nagu algas see lugu paarist aktiivsest... venelased olid need, kes seda tegema hakkasid ja neil oli algul ikkagi välja vaadatud keegi, kes pidi hakkama ühistu esimeheks ja kohe konkreetsed inimesed olid, kes pidid hakkama tegema aga siis kukkus see nagu ära ja siis see kes seal kõrval nagu seda vedas, hakkas ise ühistuesinaseks.

Resp. nr. 7: Nad palusid mind juba siis, kui nad hakkasid moodustama, aga ma lihtsalt ei jõudnud ja ütlesin ära ja ma nagu ikkagi kartsin võtta kahte noh. Aga siis nüüd nad olid ikkagi hädas...

...samuti ka opositsiooni osakaal.

Resp. nr. 7: Ma pean ütlema, et siin majas on väga toredad inimesed, meie majas ikka nii ei ole. Nad olid väga tänulikud, üldse kui ma võtsin selle ja siis nüüd nad on nii rahul... muidugi... Siin on väga palju pensionäre.

Kui ühistu on passiivne ja keegi ei soovi seda juhtida, siis satub juhatuse esimeheks nõ möödakäija.

Resp. nr. 9: Ja siis deklareeris korraga, korraga, et ei, tema ikka esimeheks ei hakka. Aga siis hakkas üks tragi naine meil, kes ei olnud üldse selle asjaga eriti kursis, et no kui me oleme juba nii kaugele ajanud, siis teeme selle ära. Ja no siiamani on ta meil vedanud – kõik need kuus aastat juba.

Sageli lükkab ühistu tegevuse ühe inimese peale, sest keegi ei soovi ise midagi teha.

Resp. nr. 9: No algul, algul hakkas meil sellest, et lihtsalt mitte sinna neid rahasid sisse sööta, vaid hakkame ise tegema. Edaspidi, kui tal ka töö ära lõppes, siis tal jäigi see põhitegevuseks, ja siis võttis veel juurde maju...

Resp. nr. 10: Ma ütlesin, et kui keegi ei võta, võta siis jurist. See tahab neli ja pool tuhat, meil ei ole sellist raha, et maksta noh. See on ju nii kallis, kõik see töö. [...] No ma ei, nüüd ma ei taha enam üldse, aasta pärast ma juba mõtlesin, et. Aga no keegi peab ju tegema, ainult selle pärast nüüd.

Mitteformaalsed aktivistid ei pruugi olla konstruktiivsete ettepanekute tegijad.

Resp. nr. 9: No näiteks üks viriseja, kes nõudis, et temal seksiooni alla peaks ehitama sauna. Esimene kõige, kõige kangem nõue algas, kui ühistu sai tehtud, kohe esimene, esimene rida. No siis seal muidugi teised, esimees ässitas teised naised sinna talle kallale, mingit sauna ei tule. Et maja, majal on sada asja. Aknad kukuvad alla ja tema sauna.

Resp. nr. 4: Ei, üks isegi hea näide on see, kes kogu aeg nõuab koosolekut, aga siis kui koosolek on, siis ta pole kunagi kohal. Aga muidu, muidu ei ole...

Kui nüüd sellist virisejate tüüpi iseloomustada. Kuidas nad muidu käivad koosolekutel ja, ja võtavad osa nendest?

Resp. nr. 9: Jaa, ja kõva karjumisega. Kõva, hästi häälekalt. Ja, ja elu näitabki, et need häälekad valitakse kõigele lisaks juhatusse. Ja ka see ei eelda sugugi, et see inimene on mõtlemisvõimeline või mõtlemistahteline. Aga, aga just, et ta nüüd karjub kõvasti, et las istub nüüd juhatuses. Aga esimehel kahjuks ei ole nendest suurt abi olnud.

Aktiivne liige aktiivses ühistus võib kahtlemata väärtustada teatud võimutunnet.

Resp. nr. 10: No aga võibolla, ei tea võibolla ta mõtleb, et kui ütleb, et ta on korteriühistu esimees, et see on kah mingisugune prestiiž. Mina küll ei leia selle prestiiži.

Resp. nr. 10: See inimene, kes oli meil esimene, see noh esimees, see valis ennast ise, ise. Noh ta tahtis väga, ja siis kui oli eelmine aasta need või paar aastat tagasi me teda maha võtsime, siis meil oli väga suur pahandus – ta ei tahtnud ära minna.

Formaalselt kujunenud juht võib passiivset ühistut vedada ka ainult materiaalsete vajaduste pärast.

Resp. nr. 5: No ma arvan, et tema tahab, et siin ümberringi oleks kõik väga ilus, seal naabermajas ja kõik. Ja noh, ta on pensionär, talle, talle on see niisugune tegevus, sest ega ta saab selle eest mingit raha ka vist.

Resp. nr. 10: Andis avalduse, et lähen ära, aga pärast mõtles, et no ikka raha – 800 krooni saab ikka raha. Ja tema oli tollel ajal noh nagu grupi peal, sest ta jäi...

Aktiivi saadav rahaline hüve annab aluse konkureerivate liidrite süüdistusteks ja võimuvõitluseks.

Resp. nr. 9: Ja siis nüüd ilmselt leiti, et noh, et nüüd on see maja juba sellises seisukorras, et noh, nüüd on nagu võimalus siis nagu kergemalt raha saada või. Ja koosolekul oli tehtud üks-null kohe ära.

3.1.4.3 Osa liikmeid jääb aktiivsest tegevusest kõrvale

Passiivset elanikku iseloomustab vähene ühistu tajumine, kodu mõiste piirneb korteri uksega.

Resp. nr. 3: Ja, nüüd mõtlema hakata, kui palju nüüd ma tean ühest või teisest ühistust, siis ma arvan isegi, et üsna ühepalju, sellepärast et kokkupuude, vähemalt meil selle ühistuga on üsnagi minimaalne. Ma arvan, et kui me ei oleks oma korteris remonti hakanud tegema ja seda seina maha võtma, siis võib-olla me ei teaks täpselt, kes üldse ühistu esimees on, milline ta välja näeb, kus ta elab, aga tänu sellele, me, noh, saime sellele jälile.

Ühist elukeskkonda peetakse isetoimivaks ja vähemoluliseks enda isikliku korteri kõrval.

Resp. nr. 5: Noh, kõik ei võtnud, aga... põhimõtteliselt oleks pidanud võtma, aga umbes pooleks... [...] No, seal olid peaaegu, et kõik koos, aga, aga, pooled ei viitsinud lihtsalt tulla.

Passiivne elanik eraldab end mõtteliselt aktiivist, suunates kohustuse ebamäärasusse.

Resp. nr. 6: ...eks ta, eks ta peaks olema selline meesterahvas, kes ise tahab olla, vot selline, selline inimene, kes tahaks ise olla, sellist inimest nagu ei olnud.

Resp. nr. 2: Osa on sellised, seda peab ütleva niimoodi, osa on tõesti kohe, kohe on kohe sellised, kes ei käi koosolekul. Ja näiteks minule ka kaks tükki pärast koosolekut helistavad, et: "Kuule, mida seal räägiti." Ma ütlen, et: "Miks sa ise siis ka ei tulnud?" "Ai, ma ei saanud", ja siis pärast jorisetakse. On selliseid ka, tõepoolest, jaa...

Passiivne liige ei pruugi pidada kodu prioriteetseks valdkonnaks.

Resp. nr. 7: No siin on nii et, ei jõua, ei ole aega. Noortel just, nagu nüüd see üks korter oli seal, töötab vist Vanemuises. Ma olen mitu korda tal ukse taga käinud ja öelnud et, noh, et vähemalt siis makske naabrile, naaber koristab. Naaber on niivõrd vana, käed on lillad, sinised, vaevalt kõnnib trepist üles – ja ta peseb, aga noored jälle ei pese, mitte midagi, temal ei ole aega. [...] See oli isegi huvitav, et ta täna koosolekul oli.

Huvi teke ühistu vastu võib suuresti sõltuda esimesest kogemusest...

Resp. nr. 3: ...huvitav kogemus oli, et, selles eelmises korteris elades, kui oli üks ühistu koosolek, nad olid ilusasti... kuulutused välja pandud, siin nüüd selles uues kohas ei ole veel koosolekut olnud. Noh nii plaane me nagu näinud ei ole selle kohta. Aga vanasti vaatasime... ühte reklaami nägime ja siis me läksimegi sinna kohale ja...

...või tajutavast muutusest; ka probleemsituatsioonist.

Resp. nr. 3: Ma arvan, et me ei läinud siis sellepärast, et me olime sellel esimesel käinud ja me nägime, milline see ühistu koosolek oma iseloomult oli. Aga... ma ei tea, kui nüüd me näeksime siin uues majas uuesti sellist üleskutset, ühistu koosolekule minna, siis me ühe korra vähemalt prooviksime ära. Niimoodi, et äkki on nagu siin teistmoodi või, või on üldse midagi muutunud.

Passiivne liige ei pruugi tajuda oma potentsiaali kogukonna juures midagi muuta. Näiteks on oluline koostöö võimalikkuse tajumine,

Resp. nr. 3: Et me tulime ka sealt enne lõppu ära ja ausalt öeldes, noh, ühest küljest oli nagu naljakas, aga pigem rohkem oli nagu kahju, ja noh, kurb meel selle raisatud aja pärast, miks me üldse sinna läksime, teiseks ka just see noh teadmine, et võib-olla sinu majanaabrid ikka ei suuda üksteisega niimoodi viisakal moel suhelda, et eriti kui asi puudutab mingisuguseid selliseid üldiseid probleeme.

...vastutöö olemasolu,

Resp. nr. 4: Tema tuli kohe ütles, et tema tahab loobuda, argumendiks ta tõigi, et ta ütleski argumendina, et tegelikult ta ei taha sellega enam tegeleda, nii palju virisejaid on, on ju, noh aga virisejad olidki need, kes elasid väljaspool seda piirkonda, kus korda tehti on ju.

...liigne indiviidi vastutus,

Resp. nr. 6: Ja, noh, põhiliselt, kes nagu sellised sõna võtavad, ongi vene elanikkond. Ja see nagu langes läbi, et algus nad mõtlesid, et igale korrusele oma korrusevanem. See, see ei toimi seal, et keegi ei jõua seal kedagi, keegi ei, ilmselt on rahvast ikkagi liiga palju selleks, et keegi julgeks seda enda vastutusele võtta.

...ja perspektiiv leida püsivat tulemust.

Resp. nr. 6: Ja ei ole ilmselt ka nüüd nii väga püsiv seltskond selles mõttes, et on... palju on üliõpilasi hulgas ja palju on... et omanik on üks ja üürib välja teisele...

Passiivset inimest hirmutab tema hääleõiguse ebapiisavus, mis kaoks nagunii massi sisse ära – puudub usk enda tõstatatud probleemide märkamisse teiste poolt.

Resp. nr. 6: No, ilmselt küll jah. Selles mõttes, et seal, seal on ka nüüd rahvast vähem, nii et sel... minu häälel on ka mingi jõud, et praegu on paratamatult, et kas sa lähed ja hõiskad või ei lähe ja ei hõiska, et kui hääle ei ole piisavalt kõva, siis... Siis nagunii ei kuulda.

Indiviid jääb passiivseks, kui pakutud energia ja vastutatu tajutav suhe jääb ebapiisavaks.

Resp. nr. 6: No seda mitte, aga sa kuidagi tunned, et no sa ei tegele nende teemadega. Sa võtad seda nii nagu ta on ja, ja sa aktsepteerid ja isegi, isegi kui sa ei aktsepteeri, see... sa tegelikult mõtled, et pigem ma ei raiska oma närvi ja sa, sa lased sellel olla, et kuidagi jah...

Indiviid peab tundma end kogukonna ees vastutavana pikemas perspektiivis,

Resp. nr. 6: ...ta peab olema ilmselt ikka missioonitundega või vähemasti selle tundega, et tema seal majas elab kauem edasi. Paraku see maja on ju selline, et sealt ikkagi paljud kolivad edasi.

sest muidu ei saada sisendi tulemit samal määral tagasi.

Resp. nr. 6: ...me oleme umbes kuu aja pärast hakkame kolima sealt, et me oleme selles meeolus olnud et, ehk juba... juba rohkem kui aasta [...] üldse ostetakse kõigepealt, kui on natukene raha, siis kogutakse natukene juurde ja ostetakse natuke parem korter ja teine hulk on siis sellised, kes on, on tulnudki, kes leiavad, et nad oma elu lõpuni ei vaja suuremat korterit ja kellel raha nagunii eriti palju ei ole, kes ei olegi väga muutmas, vaid on nagu rahul, kui see asi on stabiilne ja rahulik.

Aktiivi ja kogukonna seisukohast on teatud määral passiivne elanikkond positiivsema tulemuslikkusega kui destruktiivne aktiivsus.

Resp. nr. 9: Tähendab, minu üldsuhutumine on positiivne, kui võtta elanikkonna enamust. Aga igasse majja satub ikka mingi seltskond sisse, kes, kes seda asja siis... takistab igast otsast.

3.1.4.4 Uustulnukate integreerimine

Kogukonnatunne tekib eelkõige soodustavate asjaolude kokkulangemisel – nt varasem suhtlus- või tutvusringkond. Edasine uute liikmete integreerimine oleneb suures osas kogukonna aktiivsusest- soovist olla koos.

Resp. nr. 2: Ei hakanud. Ikkagi see omavaheline suhtlemine tuleb ikka sellest, kuna meie olime enamasti ühe asutuse inimesed ja omavahel enamasti tuttavad. Vat, korterite vahetamine ja müümine ja siis, vat see tekkis hiljem ja siis tuli uusi inimesi juurde, kes ei olnud omavahel eriti tuttavad.

Passiivne kogukond ei tunne oma uute liikmete vastu erilist huvi,

Resp. nr. 9: ...hakkajamad said kusagile uuematesse majadesse korterid, on juba teised inimesed ja need, kes on hiljem tulnud, ega need ei tunne ei endisi, ega, ega suhtle uutega.

...tihtilugu jääb uustulnuk lihtsalt kõrvaltvaatajaks ja kaotab huvi algatuse vastu.

Resp. nr. 3: ...ja see oli selles mõttes väga selline vaatamänguline kogemus, kuna ühistu liikmed mornide nägudega kogunesid sinna keldrisse, siis... Noh, see kõik toimus nagu vene keeles, seetõttu... sada protsenti täpselt ei saanud aru ka, millest räägiti eriti kui, noh kasutati sellist spetsiifilist sõnavara, nagu mingi torude teemadel või, või, või... remonttöö teemadel, noh seda kõike ei tea neid sõnu. Aga igal juhul, noh, viibisime seal ütleme üks tund...

Aktiivses ühistus väärtustatakse vähemalt elementaarseid suhtlussidemeid...

Resp. nr. 1: Aga... noh, see on ju teada, et selline ühistu liidab ju. Aga noh, ütleme ka pärast seda, ütleme siis seda laupäevakut niiöelda, khmkhm, on meil ära kolinud kaks peret, asotsiaal on ära kolinud, nii et meil on noh, seltskond on ikkagi jälle vahetunud, nii et praeguse hetkega on seal jälle võõraid, keda ma üldse ei tunne. Nii et noh, selles mõttes peaks jällegi... tegema ühe laupäevaku. Et jälle tutvuda.

...ja püütakse neid luua ka uute liikmetega.

Resp. nr. 2: Nüüd on ühed väga noored, tudengid, nendele isa ostis selle korteri ära ja siis, noh, nendega on nagu vähem aga... aga ikkagi, vahel, kui on neil midagi vaja on, ja ma ütlesin kohe alguses, et tulge ikka julgelt siis küsima, et kui midagi vaja on või midagi pahasti on või... nii et vahel, vahel ka seda, nüüd nad hakkavad, hakkavad harjuma, algul olid nagu võõrad rohkem lihtsalt.

Passiivsele ühistule võib hästi mõjuda ka liikmete vahetus. Uued liikmed püüavad edasi kanda eelmise kogukonna väärtusi ja neid võib olla võimalik uues kohas juurutada.

Resp. nr. 4: Ja-ja siis öeldi, et miks see, miks see üldse oluline on ja kes ma siin üldse olen ja, ja siis... nii kui ma sain selle lause lõpetada, siis tuli üks inimene sinna... ja ütles, et: "Kes teie

olete,” on ju, see ütles, et: “Ma elan seal korteris.” “Elate või?” Ise ei olnud ka tuttavad tegelikult üksteisega. Ühesõnaga, keegi ei teadnud, kus keegi elab, on ju. Jah, noh, see nagu näitas, et, et ei funktsioneerid seal ka et...

Piisavalt tugeva stimulatsiooni korral tajub kogukond uute väärtuste vajalikkust ja viib need ellu.

Resp. nr. 1: No valitud siis juhatus, kus on siis raamatupidaja, juhatuse esimees, siis üks juhatuse liige, kellest siis kaks on põliselanikud seal majas ja meie siis nagu uuemad. Muidugi, seda võib ka veel ära märkida, et see uus tulija, siis uustulnuk valiti esimeheks. Oleks võinud kuidagi teisiti olla...

3.1.4.5 Kohustus suunatakse tasustatud juhatusele

Kogukonna ühistegevust pärsib ühistu kohustuste teenusliku tähenduse ekspluateerimine ja ülesannete viimine haldusfirmade hoole alla. Isetegevus algab juba elementaarsetest punktidest nagu oma kodu ümbruse korrashoid.

Resp. nr. 8: Aga siin viimasel koosolekul... on, on noh prouasid küll, kes ei pese koridore. Noh, siin... siin kahes püstakus. Ja nemad siis tahtsid, et maksta majahoidjale, tähendab tuhat kaheksasada krooni kuus ja hakaku majahoidja noh, neid koridore ka pesema, aga mina keeldusin sellest, mul ei ole vaja teha.

Resp. nr. 2: Ei ole, meil on majahoidja olemas, ja, ja sellega ongi siin pahandust olnud, sest... nüüd maja ümbrusest ma tahaksingi rääkida...

Resp. nr. 6: Ja tegelikult on ju niimoodi, et meil on ju suisa koristajad seal koridoride peal ja meil on majahoidja, tegelikult kes väljast koristab.

Ühistu juhatuses saab reeglina ainult juhatuse esimees sümboolset palka, samas annab see võimaluse vaadelda kogukonna aktiivi kui teenuse pakkujat.

Resp. nr. 6: Et kui on olemas ikkagi, ma ei tea, kui... kui suured need ühistu inimeste palgad on, aga ma usun, et kui... mida rohkem on inimesi ühistus, seda paremat palka on võimalik maksta. Et selles mõttes on see vast õigustatud, kui... kui need kohustused siis sinna ka lükata.

Juhatuse kohustamine väljub vahel igasuguse kontrolli alt.

Resp. nr. 9: Kui sealt võetakse välja aluspesusid ja, ja tiivakesi ja, ja kartulikoori ja, ja ploomikive ja kõikvõimalikke, ja kalu ja, ja siis... No see on ikka puhtalt inimeste rida. Aga siis see ujutab üle ju keldrid, ja see kelder on seda, täis seda haisvat saasta. Ja siis loomulikult mitte keegi teda koristada ei taha. Siis nõutakse, et esimehele maksame palka: “Sina saad palka, sina mine korista.” [...] Ja siis kui keegi siis lõpuks võtab kätte ja koristab, siis, siis ta tuleb ka küsima, et aga palju ma selle eest saan.

Kuna juhatus elab reeglina samas majas, on nad pidevalt kogukonna surve all. Haldusfirma jääb emotsionaalselt kaugemaks ja pinged sinna ei jõua.

Resp. nr. 9: Haldusfirmas ei olnud sellist võimalust neil sinna minna nüüd pikalt või no ühesõnaga sõdima ja. Seal kõik aeg uhked autod ukse ees ja lipsustatud mehed on ja. Ilusad kontorid. Sinna ei lähe, minda niimoodi. Aga siin on see tunnetus... me maksame teile palka ja meie teie käest nõuame.

Passiivses kogukonnas tajutakse ühistut kui rahakogumisorganisatsiooni, millele suunatava tasu eest on inivid oma kohustuse täitnud. Kogukonnal ei ole õigust nõuda indiviidi väljumist tema poolt kindlaksmääratud piiridest.

Resp. nr. 9: Ei ta aita, sest inimene tunneb – tema kodu, tema võim. Ja, ja tema ja meie, mina maksan, mina maksan ja, ja mida te minu käest nõuate. See on ikka põhisuhtumine.

Aktiivile suunatud tasu annab võimaluse esitada kohati absurdseid nõudmisi.

Resp. nr. 9: Näiteks no ütleme, näiteks mulle helistatakse ükskord pool kaksteist öösel. Mina ronisin juba magama. Helistab üks väga pahane ja nõudlik noormees. Temal läks elekter ära. Et nõuab elektrikut. Ma ütlesin, et meil ei ole elektrikut. “Kuidas? Ma iga kuu maksan ja teil ei ole elektrikut?” Ma ütlesin, et ega midagi, hommikul ise kutsute elektriku, kui teil elekter ära läks. “No kas ma pean, kas ma pean siis pimedas istuma?” Ma ütlesin, et ronige magama ja viskasin toru ära.

Ühelt poolt kohustatakse juhatust tegutsema, teiselt poolt ei lubata “oma” rahast kollektiivselt kasulikke kulutusi teha.

Resp. nr. 8: Aga kätsatada oskavad muidugi väga hästi ja siis oligi nii, et esimees tegi siin, kõik, kes me siin selle prügiga mässasime, kolmsada kuuskümmend krooni meile preemiat. Muidugi maja pidi selle kinni maksma ja siis kui nad said teada, siis oi kui nad olid vihased, kuidas raisatakse rahasid. Aga ise appi ei tulnud jah...

Need üksikud inimesed, kes appi tulid, kas nad aitasid ainult oma trepikoda...

Resp. nr. 8: Oma, jah. Oma, oma ikka, oma ikka. Jah, jah. Oma. Jah.

Resp. nr. 8: No niimoodi, siis oli siin... palgad vaadati läbi siin viimasel koosolekul, küsiti rahva käest, et kas rahvas on nõus selle, nende palkadega, osa oli niimoodi, et tõsta miinimumpalga, noh miinimumpalgad vähemalt või, inimestele aga, rahvas ütles, et las jääb kõik nii, nagu on.

Juhatuse töötasu võimaldab elanikul end muuta äärmuseni abituks.

Resp. nr. 10: Isegi kui koer tuleb, teeb selle, tegi siia püstaku trepi peale, üks helistab: “Meil on siin kaka.” Ma ütlesin: “No kas mina hakkam nüüd siis otsima, kes seda tegi? Noh, mida te mõtlete? See on ju lollus”.

Resp. nr. 10: Isegi mina ise, vot see aasta ma ei jõudnud, nii ruttu tuli see kevad peale, mina ise lõikasin kõik need puud ja kõik need asjad ise. Vot istuvad, ma ütlesingi nendele: “No tehke midagi.” “Oo, mis me teeme, me ei saagi teha ja.”

Rahalise allikaga kohustus puudub ühistutes, kus aktiiv täidab ülesandeid vabatahtlikult. Mitteformaalse aktiiviga kogukondades on vähem inimestevahelisi pingeid, kõik töötavad koos ühise eesmärgi nimel, nt minimaalsete kuludega toime tulla.

Resp. nr. 1: See käib kokkuhoiupoliitika alla, me kogume ikkagi raha millekski. Kes siis kojamehele tahab maksta...

3.1.4.6 Usalduse loomine ja hoidmine

Kogukonnapõhiste efektiivsete võimusuhte toimimise ja formaalsete ja mitteformaalsete suhete tasakaalu üks olulisemaid tingimusi on kogukonna usaldus. Ühistutes põhineb usaldus eelkõige elutingimustele tehtavates kulutustes – kulutuste läbipaistvus ja käegakatsutav tulem.

Resp. nr. 6: Sellepärast et selle firmaga tekkis probleeme, tähendab, jäi mulje nagu raha juhitakse kõrvale kogu aeg.

Oluline on pidev kulutuste selgitamine ja põhjendamine.

Resp. nr. 9: Omal ajal oli esimene kolm aastat oli muidugi kohutavalt raske see – usalduse võitmise probleem. Sest siis niipea kui kuskil ajalehes ilmus midagi või rahva hulgas käis mingi jutt, et kuskil on rahad läinud, no siis sa nägid, inimestel oli tõsine hirm. Siis sai kutsutud, tulge, vaadake.

Usaldamatust suurendavad ebamäärasusest tekkinud kuulujutud.

Resp. nr. 6: Jah-jah-jah. Ega... no täiesti oli tunne, et me maksame palju raha, aga midagi nagu paremaks ei muutunud, et noh, remondifondid, et ilmselt sattus keegi... kuulujutud olid sellised, et oli selliseid arveid hulgas, mida tegelikult majale nagu ei... ei olnud maja heaks tehtud.

Resp. nr. 9: Aga ja siis juba tekivad kahtlused. Ja sa näed, inimesed on pinges ja inimesed, kes sulle ka otseselt ei ütle. Ja, ja kui inimesel närv läheb mustaks, ta muidugi tuleb otse ütleb ja, ja helistab anonüümselt ja saadab anonüümkirju ja.

Tehtavate kulude põhjendamine on raske, sest inimesed tajuvad ühistut rohkem selle visuaalse pildi järgi. Kui väliselt nähtavatele tegevustele pole tähelepanu pööratud, võib tekkida arusaam juhatuse tegematustest.

Resp. nr. 9: Aga muidugi jälle kui aasta, aastaaruanne saab, siis nad näevad, et vat kui ikkagi, kui palju on tehtud. Siis rahuneb jälle tükiks ajaks maha. Kui suur töö saab tehtud, siis on hulk aega rahulik. Kuni siis jälle tasapisi, hakkab jälle tulema, et ikka midagi ei tehta. Miks mitte midagi ei tehta? Kus see raha on ja nii edasi.

Resp. nr. 6: Ega sisuliselt ei olegi... ei noh, selles mõttes küll, et on, on nüüd rahale ehk on saanud natuke nüüd selline, on näha, et asjad natuke muutuvad. Et põhiline oli see, et katus vahetati ära. Kas see nüüd oli hea või halb, seda ma ei oska öelda...

Usaldust suurendab pideva kogukonnapõhise tegevuse tajumine.

Resp. nr. 9: Meie olime alguses firma “Tremonte”, see on endine ehitustrusti maja. Ja need kulud olid niivõrd suured, ja majas absoluutselt mitte midagi ei tehtud.

Resp. nr. 9: Ja, ja sai siis juba siin teisi töid tehtud, no siis nagu rahunesid maha, et näete, see raha ikka olemas. Aga muidugi see raha kogumise aeg on see kõige kriitilisem aeg. Kui tahad ikka suure asja jaoks raha korjata, siis seda pisiasjade peale raisata ei saa. Kuigi jah, kui oleks tarvis trepikojad värvida ja... ja postkastid välja vahetada ja sada sellist asja.

Resp. nr. 6: Jaa... alguses ikka kõik olid üsna optimistlikud, selles mõttes, et kui ikkagi jääb mulje, et raha läheb mujale, et on ju tore, kui, kui raha läheks nagu aktiivselt tegevusse...

Kõrge usaldusega ühistutes on inimesed informeeritud tehtavatest kulutustest, neil on aktiiviga pidev side.

Resp. nr. 7: Õeldi, et näha, et töö läheb, et tehakse midagi, et näha, et kuhu nende raha läheb. Aga muidu ei olnud midagi, et raha... maksid täpselt niisamuti, ka viis krooni või oli neli-poolkrooni nendel see... ja midagi ei tehtud.

Aktiivi kõige vähem usaldatav liige on raamatupidaja, kes tegeleb otseselt arvete koostamise ja väljamaksetega, raamatupidaja on süüdi indiviidi kulutustes.

Resp. nr. 8: Mitte midagi ja raamatupidaja oli ka niimoodi et, et temaga olid ka väga suured rahulolematused olid, tema tegi selliseid neid, igasuguseid neid, vee ja neid, noh, kuu... neid makseid ja me ei saanud kunagi aru, mis seal, mida seal oli ja... tead ja-ja. [...] Ühesõnaga siin on meil kirjas ka aruandes, et raamatupidaja X.X. oli majarahva silmis usalduse kaotanud, niimoodi.

Usaldamatus levib väljaspool aktiivi...

Resp. nr. 9: Aga see kuulujutt, mis on juba kord liikvele lastud, ega seda keegi kuskilt tagasi ei püüa. See liigub jälle kuskile edasi. Aga vaadake, see on see.

...ja võib kulmineeruda massiüritusena, kus aktiiv jääb oma tegemistes süüdlaseks.

Resp. nr. 6: ...ja seetõttu, noh praeguseks hetkeks on see nagu võtnud juba sellise nagu märksa teise suhtumise. Et nüüd on juba üsna ükskõik, mis seal toimub, sest need ühistu koosolekud kipuvad olema sellised... no kus palju kisatakse ja karjutakse, aga tegelikult nagu ei suuda ühistu selline eestseisev osa seda nagu hästi kontrollida.

Usaldamatusest on raske jagu saada,

Resp. nr. 4: Kõigepealt meil sai hästi nalja, alguses ma sain sõimata, et, et... et, et ma ütlesin, et ma läksin sinna on ju, et ma panin kõik kuulutused üles, et toimub koosolek ja... ja need punktid on ju, et mis nagu päevakord on, et mida me arutame ja, ja-ja siis läksime sinna ja, ja siis veel, noh ma ütlesin, et saame kõigepealt tuttavaks on ju, et kes te olete ja kus te elate ja mis teie nimi on ja...

...kuid eeldusteks on kindlate reeglite paikaseadmine, pidev kontakt inimestega,

Resp. nr. 4: ...eks noh ma oleksin nõus seda juhtima siin aga, noh, nagu seadsin tingimused, et millega ma nõus ei ole on ju. Siis nad olid kõik päri sellega ja siis me tegime, lasin neil, tegin... neile seedimiseks aega, andsin neile ja, siis tegime uue koosoleku ja...

...inimeste ettepanekutega arvestamine ja avatus nende initsiatiivile.

Resp. nr. 6: Tehakse küll, tehakse küll, aga, aga nad ei olegi minu meelest mitte niivõrd koosolekud selle mõttega, et ettepanekuid teha, vaid pigem on nad ikkagi nagu, nagu jah, võib-olla... [...] Nad pigem on nagu mingisuguse otsuse tegemise koosolek aga... olnud. Ainult need viimased asjad. Liitmiseks kindlasti mitte. Et nad on ikkagi infovahetuskoht ka. Ja siis ainult kui on vajalik mingi ametlik otsus teha, et lihtsalt rahvast oleks teatud hulk kohal.

3.1.4.7 Süüdlane muutuse läbiviimisel

Ühistute probleemides on alati süüdi juhatas, kes siis teeb midagi halvasti...

Resp. nr. 9: Ja nad nõuavad aeg-ajalt, osa inimesi nõuavad absurdseid asju. Ja sellepärast ongi, mitmel pool on ühistud juba läinud ära kinnisvarahoolduste alla. Ei leita majas peksupoissi. Ja no peksupoissideks saavad nüüd tavaliselt mõlemad – nii esimees kui raamatupidaja.

...või takistab elanikke oma individuaalseid soovide ellu viimast.

Resp. nr. 1: Pigem nad teevad... isegi ütleme, ma ei sa öelda, ei, see ei ole vastutöö, see on vale sõna aga. Aga... Nad tulevad välja ideega, et nendel on vaja panna euroaknad. Kuna meie maja on muinsuskaitse all, siis see ei ole võimalik. Kes on süüdi? Ühistu esimees on süüdi, kes ei luba panna...

Resp. nr. 9: Ühesõnaga ma saan sõimata, ühel päeval ma saan ühtemoodi sõimata, talvel selle käest, kes kurdab, et, et raisatakse kütet, raisatakse rahva raha, peab... peab aknad lahti hoidma, tuba on palav. Samal päeval sõimavad maja otsad, kütet ei raatsi peale ka keerata, me maksame kütte eest ja maja on külm.

3.1.4.8 Rahulolu ja informeeritus, informeerimise viisid ja alused

Kogukonnapoolne rahulolu on tugevalt seotud juhatuse kommunikatiivse tegevusega.

Resp. nr. 4: Ja, ja siis, ei praegu on kõik jumalast normaalne, mitu koosolekut teinud et, ja kõik on praegu hästi rahul, et noh, nagu teada, et me nüüd siin taotleme nüüd, noh, linnavalitsuses on ju teada, et kuidas need rahad liiguvad on ju, on niisugune, et sa pead kogu aeg meelde tuletama, et ma ikka olen olemas ja, et ma ikka tahaks ja, et ma ei ole oma soovist loobunud ja, ja-ja siis nad saavad aru, et asjad ei käi kiiresti, no kes... nagu kursis sellega, selle poolega, et käivad aeglaselt, aga... aga selles mõttes, et vaikselt oleme ikka seal ühteist korda saanud juba.

Detailne arutelu ja põhjendus võtab potentsiaalsetelt vastastelt "relvad".

Resp. nr. 4: Virisejaid üldse pole enam, et pigem nad, noh ma räägin nüüd, ma olen alati leidnud, et kui meil on koosolek, siis ma olen seletanud ära, kuidas meil rahad on läinud, palju meil jääk on, mis meil veel tuleb tasuda, või mis me siin veel teeme, siis ma olen, annan oma sellest tegevusest nagu ülevaate, mis ma olen teinud ja...

Peensusteni minevate selgituste kommunikatsioon on kasulik dubleerida ka kirjalikult.

Resp. nr. 10: Ma pidin nendele kõik koopiad tegema ja välja riputama, et vaadake, kuidas protokollis on. No siis jäävad vait, a muidu ei.

Olulisem rahulolu tagav informeerimise viis on personaalne lähenemine.

Resp. nr. 9: Ma ei tea, kas seal on väiksem maja ja sellepärast, vanad elanikud – omavahel kõik tuttavad. See on võibolla kompaktsem. Ja no vaata seal väga palju selliseid ühealisi vanasid.

Personaalne kommunikatsioon on suures majas keerulisem, kuid tagab suurema toetuse.

Resp. nr. 9: Jah, ega muud varianti ei olegi, aga kuidas... esimees on alatasa siin maja ees liigub, liigub ühel pool ja teisel pool ringi, kes, kes tunneb huvi, see küsib ja... ja-ja kui tuleb üle ukse mulle mõni küsib, kui huvi tunneb mõne asja vastu...

Resp. nr. 7: Suhtlen ikka, kui tulevad küsima midagi, siis vastan ja...

Kui personaalne side on piisavalt tugev, ei ole kirjaliku info väljapanekul olulist vajadust.

Kuidas te neile infot edasi annate? Kui on midagi vaja teha?

Resp. nr. 7: Praegu nagu ei ole... Noh, kuulutustega oleme saanud seda tehtud.

Kas on märgata, et kui te panete nüüd mingi kuulutuse üles, et siis inimesed rohkem ka käituvad selle kohaselt?

Resp. nr. 7: Jah.

Suuremates ühistutes kaob inimestel võimalus ettepanekuid teha, temani jõuab info juba vastuvõetud otsustest. Väiksema grupiga on kergem lahenduseni jõuda, kuid nii kaob indiviidi osalus.

Resp. nr. 8: Juhatus käib meil ise koos. Kui probleemid on, pannakse alla teade, et siia majja... et juhatus koosolek toimub, sellel kuupäeval seal-seal ja punktid on sellised ja kui juhatus võtab otsused vastu, siis tema paneb igasse püstakusse stendide peale need asjad välja, mis tema on vastu võtnud. Juhatus käib koos.

Kirjalikul infol ei ole passiivses ja personaalsete suheteta ühistus märkimisväärset jõudu.

Resp. nr. 9: Täheleb, me oleme pannud silte selle kohta, kui ka need ummistused olid, ärge, ärge loopige... pikk nimekiri pandud, mida ärge loopige WC august alla. Aga prügikasti... sellest on lihtsalt, kui üldkoosolekutel on seda juhtunud. Sest iga... tähendab see siltide ülespanek... algul me panime sildi, iga asja peale silte, et informeerime. Ega midagi, ega inimesed neid lugeda ei viitsi. Tormasid neist mööda ja jäi see oluline info ka tegelikult lugemata. Nii et vaatasime, mida vähem neid silte on, ja vahest harva panna, siis ta tõmbab pilgu peale...

Kirjalik info ei ole oluline mõjutaja suurte käitumuslike muutuste läbiviimisel.

Resp. nr. 10: Aa jaa. Meil on pandud, siis kui tuli see seadus, et suitsetada ei tohi koridoris. Sildid on väljas, aga vai selle suitsetamisega on nii et. Suitsetavad ikka viiendal korrusel ja panevad konid kõik topivad akende sisse nii et.

Siinkohal on oluline sotsiaalne surve. Soovitav on kasutada ka alternatiivseid meetodeid.

Resp. nr. 9: Nii et see on tühi aja ja paberiraiskamine, nende ülespanek, aga muud infot, kui siin näiteks on mingi... noh, hinnamuutus või... või midagi sellist, aga kui midagi päris olulist on, siis mina kirjutan lausa maksekvüitungitele teise poole peale, sest väga paljud... vanainimesed ei näe lugeda, nooremad, kes hommikul pimedas tööle lähevad ja õhtul pimedas tulevad, need ei näe, ei pane lihtsalt tähele.

Kui koosolekutel ei anta inimestele võimalust kaasa rääkida ja osaleda ning need on pigem informeerimislikud, siis kaob inimesel vajadus seda sama infot mitmest kohas hankida. Stendidel olev info aga võimaldab inimesel jääda pigem passiivsesse rolli.

Resp. nr. 6: No, mul oli... sisuliselt olen ma ise üldse väga vähe käinud, aga mul tuttavad sealt majast on käinud alguses üsna regulaarselt ja ka nemad on jätnud käimise pooleli, sest tegelikkuses on... vaat selle info, mida seal antakse, saab nagu niisama ka kusagilt stendi pealt kätte ja mingisugust niisugust asjalikku arutelu seal nagu ei ole õnnestunud tekitada.

3.1.4.9 Konsensuse loomine, kooskõla saavutamine

Konsensust on inimeste vahel kergem leida siis, kui kõik tajuvad probleemi olemasolu ja soovivad selle suhtes midagi ette võtta.

Resp. nr. 2: Nojah, muidugi, üks probleem, see ei ole, see ei ole ühistuga seotud, aga selle, seda me muide arutasime ka. On see, et oma majas on niisugused teismelised poisid, kes kuritarvitavad sõna otseses mõttes neid mootorrattaid. Või mingisugused, ma ei tea, kuidas need, hirmsat häält igal juhul teevad. Ja see häirib kõiki.

Raskemaks läheb selliste probleemide lahendamine, kus indiviidilt oodatakse rahalist panust. Kerkivad eriarvamused, kus tekivad küsimused probleemide prioriteetsuses.

Resp. nr. 3: ...üks asi mis siin nagu mõjutama hakkab neid omavahelisi suhteid on nagu see raha, et... et kui inimestel oleks rohkem materiaalseid ressursse, siis, siis kindlasti ei tuleks probleeme ka sellest, et kas peaks trepikoda remontima või välisüksed ära vahetama või siis muud.

Resp. nr. 8: ...no nüüd lubati need torud ära vahetada, no aga... noh inimesed ütlevad, et miks neid torusid hakata vahetama, kui võib, võib hoopis maja vuugid ära täita, näed väljast need ja kõik ja noh, et miks seda teha hoopis ei või.

Tugevad ja kinnistunud eriarvamused raskendavad konsensusele jõudmist...

Resp. nr. 3: Noh, arvamused on erinevad ja noh, kui on tegemist nii paljude eriarvamustega ja niivõrd, ütleme siis jäikade seisukohtadega ja, ja mitte sellise noh suhtumisega, et, et, et võiks nagu teiste arvamustega ka arvestada või nagu tolerantsem olla, siis, siis oli üsna niimoodi siin esimese kahekümne minutiga, jooksul näha, et noh, et seal nüüd noh konsensusele ei jõuta ega, aga, aga eesmärki see ühistu koosolek ilmselt ei täitnud.

...ja suurendavad usaldamatuse õhkkonda.

Resp. nr. 3: Ja esimene viisteist minutit sellest möödus isegi rahumeelselt, kõik olid küll mornid, ühistu esimees rääkis kõigile, noh, sissejuhatavat juttu, et kuidas meil rahaline seis on ja, [...] siis see ülejäänud, ütleme noh, nelikümmend, nelikümmend viis minutit möödus hoopis teistsuguses õhkkonnas. [...] et-et inimesed läbisegi rääkisid, üks karjus kõvemini kui teine, kolmas kõndis üldse minema, ja noh, segadus ja selline... noh, kas just vihkamine võib-olla ei ole õige sõna, aga ei ole sellist ühistule iseloomulikku ühtekuuluvustunnet või mingit konsensuse saavutamist või, või sellist isegi viisakat omavahelist kommunikatsioonist, seda absoluutselt ei ole.

Usaldamatus ei peatu võimuvahetusel, vaid süveneb ja levib tihti ka järgmisele aktiivile.

Resp. nr. 8: Varem oli kogu aeg häda, et meie juhatus ei tee midagi ja-ja remondi ta on ju. Kogu aeg käis selline katsatamine, nii. Kui tuli uus juhatus nüüd, nii, nüüd tahtis laenu võtta, nemad ei olnud nõus, juhatus midagi teha ka ei saa. Nüüd on kõik üks surnud punkt ja on umbes samamoodi, nagu oli enne siis nüüd.

Resp. nr. 6: Ilmselt üsna... Isegi kui keegi üritab nüüd minna sellise asjalikuma suuna peale, siis kuidagi ikkagi see lõpeb ära sellega, et keegi väga valjuhäälselt nagu ründab juhatust või.

Ühistu toimib paremini, kui juhatuse tasandil väärtustatakse indiviidi osalust,

Resp. nr. 4: ...jah, ühised koosolekud olid, ma tahtsin, et inimesed saaksid kõik kaasa rääkida, mis nad arvavad, ja mis me koos kõik teeme, ja-ja siis, mis asi see nüüd oligi...

kuigi aktiivne osalemine ei ole üldiselt veel juurdunud.

Resp. nr. 7: ... võib-olla isegi ei teeks, kui aga noh, kui ma tegin siin juba ettepanekud ära, siis nad nagu on... Muidugi igal inimesel peaks oma arvamus olema.

Juba vastuvõetud otsuste ärakuulamine suurendab rahulolematust.

Resp. nr. 6: ...tegelikkuses oli see küsimus ilmselt enne otsustatud, et oli kohal siis linna esindaja, kes nagu selgitas, mis ühistu jaoks muutub, mis ühistu jaoks ei muutu.

Resp. nr. 8: Ja nad [juhatuse liikmed] ei läinud sellepärast [juhatuse koosviibimistele], et nemad leidsid, et, et noh, nende esimees on väga autoritaarne nagu, et noh aga ma ei tea kumma... kelle süü seal siis oli. Et autoritaarne, et võtab ainult otsused nagu noh, ise vastu ja-jah, ei lase nendel palju kaasa rääkida. Tegelikult on ta küll selline naine jah, et ta noh... tahab... otsustab ise.

Olulisi ressursse ja muutusi mittenõudvad aktsioonid ei tekitaks suuri eriarvamusi.

Resp. nr. 3: ...noh, seal on peenar olnud ja meil oleks võimalik seda edasi harida... Aga ilmselt me ei tee seda. Et, et, jah, seda ei peaks kooskõlastama, kui oma akna alla teha. Ma usun, et kui seda aiamaad nagu laiendada. Et kui mõni nüüd näiteks oma akna läheduses oleva sajaruutmeetrilise pinna tahaks herneid täis istutada, siis ühistu sekkuks, aga nende väikeste peenardega küll mitte.

3.1.5 Kogukond kui sotsiaalne süsteem

Sotsiaalne süsteem kujuneb indiviidide kollektiivses tegevuses, kus interaktsiooni käigus kujunevad indiviididevahelised struktuurid ja funktsioonid, formaalsete ja mitteformaalsete suhete vahekorrad. Selle eelduseks on individuaalsed eripärad, mis määratlevad indiviidide ootused enda ja teiste panusesse sotsiaalse süsteemi arendamisel. Sotsiaalset süsteemi vaatlen siinkohal vastastikuste ootuste ja kohustuste aspektide läbi.

3.1.5.1 Indiviidi initsiatiivi piir, isiklik ja kogukonna territoorium

Üldiselt võib elanikud jagada neljaks. Esimese grupi moodustavad need, kes peavad kogukondlikku territooriumi enda isiklikuks territooriumiks, mille korrashoidu ja arendamist peetakse elementaarseks (nn altruistide grupp).

Kelle poolt näiteks see idee on tulnud, et seda muru rajada?

Resp. nr. 1: Jah, ühistu esimees. Mina ka nagu imestan, et ta peab seda nagu omaks, kogu seda krunti. Et tegelikult see ju nii ei ole. Aga noh, teisest küljest, kui tema ei teeks, siis need asjad ikkagi ei edeneks ka. Nii et pigem las, las siis inimene peab omaks ja noh, seni kuni ta kellegi elu sellega ei häiri, ja ta teeb ainult kogu aeg nagu paremaks asja, et siis las siis sünnib nii.

Oluline ei olegi ühiselt tehtav tegevus, vaid nähtav tulemus.

Resp. nr. 1: Mina pigem nagu... ma olen teinud üksinda, kasutanud pigem seda juhust, et ma saan üksi seal õues olla ja teha. Seda hoogtööna, ma... mina ei ole teinud.

Teise grupi moodustavad iniviidid, kellele on isiklik hüve tähtsam, aga teatud osas teistega arvestamist peetakse loomulikuks (nn normativistide grupp).

Resp. nr. 2: Sest, ega mina ütlen ka raamatupidajale ainult selle näidu, mis minul on. Ja maksan selle eest. Aga vahepeal tekib mingi kadu. [...] Aga nurinat siiani ei ole olnud. Kuigi me pakkusime välja, et me võime, kui läheb liiga suureks see ülekulu, et siis maksta igauks.

Ühiste probleemide lahendamiseks tehtavad kulutused on normativistidele vastuvõetavad.

Resp. nr. 2: Ja siis need veemõõtjad lasime ise panna, siis vahetati veel siin igasugused, aegajalt ikka mingisugused torud jälle kuskil lähevad. Lähevad, jälle läbi, mis lähevad ühistu kulul, kui vaja on. See läheb sellest üldsummast.

Kolmanda grupi moodustavad elanikud, kes teevad midagi ühistu jaoks eelkõige enda huvidest lähtuvalt (egoistid 1).

Resp. nr. 4: ...lood käisid niimoodi, et see inimene elas teisel pool maja ja siis tehti ainult seal pool maja korda, et see pool, kus meie olime, seal ei tehtud midagi... jaa, noh meil oleks kõige rohkem olnud kaotada, sest et meil, me tegime euroremondi on ju. Siis saaks ise nagu neid rahasid jälgida, et ise sa teaksid... et juhatuse kutsuksid kokku, et kutsuks nagu juhatust, mõlemast majapoolest on, mitte nii, et ainult üks majaelanik otsustab, et näe teeme sealtpoolt ja teeme... jah, katuse näide... et teisel pool ei tehtud midagi ja, ja keldris samamoodi, et kelder oli nagu tema all ja ainult sealtpoolt, on ju. Aga teised majaelanikud ei saa nagu midagi.

Egoistidele on oluline omaetteolek, eraldatus ja minimaalne tegevus ühise hüve nimel.

Resp. nr. 8: Aga et meie ei saanud seda maad erastada, kooperatiivid ei saanud, seal oli linna poolt mingisugune selline, noh imelik seadus ja siis kõik, kõik need elamukooperatiivid tegid endale, ennast ümber ühistuteks. Elamuühistuteks. Aga miks meie siis ümber korteriühistuks tegime, nüüd selle oli, oli just, tead sellepärast, et, et maja leidis niimoodi, et kui on korteriühistu, siis igauks on oma korteri omanik.

Resp. nr. 4: Ühistu võiks teha näiteks selle esise seal korda on ju, et noh, las olla igauhel mingisugune oma, et kus ta siis grillib või teeb... muru peal midagi. Kui sa lähed oma seltskonnaga sinna grillima, siis sa ei taha ju, et mingisugune... noh, võib-olla sa, kui tahad, siis muidugi kutsuda, aga kui ei taha, siis ütled, et see on minu privaat siin ja...

Neljandasse rühma võib liigitada inimesed, kes ei tee ühistu jaoks midagi ja ainult tarbivad selle hüvesid (egoistid 2).

Resp. nr. 4: Ei tule kõne alla, sest poisid sõtkuvad selle ära. Ükskord ma soovisin sinna midagi istutada, aga... ma istutasin tegelikult ise sinna ühe roosi on ju. Seda enam ei ole. See lihtsalt astutakse laiaks.

Resp. nr. 4: ...kuidas nüüd öelda, pool majarahvast pole üldse huvitatud, et meil see üldse maa on, siis on see hoolitsemata ja, jah ongi seal selline, suhteliselt metsistunud. [...] Jah, et meie nagu

käime seal ka niitmas ja hooldamas ja, poisid armastavad seal jalgpalli mängida, ma panin sellele range keelu, niimoodi see ka ei lähe, et seal on palju maad, mis tuleb lihtsalt korda teha on ju...

Ühiselt tehtavaid tegevusi ei usaldata...

Resp. nr. 8: Kuigi juhatus ütles, et keegi meilt ei saa korterit ära võtta, et kõik on omanikud, aga ei, rahvas ei olnud sellega nõus, ja-ja nad käisid uurimas, ja see just see oli põhimõte, et igaüks oleks ise oma korteri peremees. Sellepärast, et... tehti, tehti meil see korteriühistuks.

...ja selle eest ei vastutata.

Resp. nr. 10: ...just trehvas nii, et siin hakkas põlema kuskil. Inimesed on kah sellised, et ma ei tea. viisteist korterit, viisteist meest, kõik tulid välja, ootavad, kuna seal ära põleb. Ma ütlesin: "Te olete täitsa lollid." Otsisid mind [...] ei ole. No ma ütlesin aga, et minul on ju mobiil, miks te ei helistanud mulle maale, ma olen ju autoga. 9 kilomeetrit ainult Kabila on ju siin, ma oleks tulnud välja. See ülevalt ütleb niiviisi: "Ma mõtlesin juba, et võtsin ainult tassid, et kõik põleb ära, maja vajub maha, vajub kokku," ja siis ta läheb ei tea kuhu. Ma ütlesin, et no kas te ei tea siis numbrit, see mis avariinumber, see oli ju teil kõikidele välja pandud, et kolmsada, ja sada üksteist. "Ei, me ei teadnud."

Vastutus tekib rohkem väiksemates ühistutes, kus on igaühe panus silmatorkavam.

Resp. nr. 6: Maja suurus, seal tekibki nüüd väiksem trepikoda, et... et siiski nagu mingisugust, jah, et see pind, kuhu sa pärast korterit astud, on ikkagi natuke rohkem kodu kui praegu see koridor on.

Vastutust ühise pinna eest võib suurendada positiivse esmamuljega ühisest tegevusest.

Resp. nr. 4: Ütleksin selle kohta nii, et kindlasti ma ei oleks ühistu esimees suures majas. Sest, et tean, mis seal toimub, et see on ikka nii vaenulik see elanikkond, et ükstapuha mis liigutuse teed, seal igal... et seda ma kindlasti ei võtaks. Väikses majas, noh, miks mitte. Passiivse elanikkonnaga? Meil olid ka alguses sellised passiivsed, aga nad näevad, et asjad ikka arenevad ja, märksa paremuse poole läinud.

3.1.5.2 Ühine hüve *versus* isiklik hüve

Ühine hüve on ebakindel, indiviid võib endale kindlam olla.

Resp. nr. 4: Üks asi oli see, et... kiiremini liiguks... asi liiguks kiiremini, me saaks maja korda on ju, keegi ei anna sulle laenu... erasikule, keegi ei pane noh oma korterit panti, pandiks on ju. Et see oli üks asi ja siis...

Suures ja nõrkade sidemetega ühistus kaob vastutus ühise heaolu nimel, seda püütakse hajutada laiale massile.

Resp. nr. 4: Paljud olid veemõõturid ära rikkunud omal, pannud tagurpidi käima, siis oli seal lahti kistud need, plommid pealt ära... Nii, vana esimees oli teinud oma korterisse suure mullivanni, mis avastati, see esimees oli siit ära läinud juba. [...] Sel mullivannil ei olnud üldse mõõtureid peal, kujuta ette ja see oli ikka nagu väike basseini oli olnud seal korteris.

Resp. nr. 8: Sest täpselt nagu välisustega on, osa inimesi paneb ukse kinni enda järel, kui ta tuleb, osa ei pane. See püstak on nagu kõige korralikum siin, aga teised püstakud on... tuled öösel linnast, õhtul linnast, välisused on kõik pärani lahti, igaüks võib sisse minna, gaasitorud on

seal... see on ikkagi, inimese teadvus minu arvates peab olema, nii et... et ta... ja no ega kõik ei ole ühte viisi, nüüd inimesed on. Teadvus peab inimesel olema.

Resp. nr. 9: No ühesõnaga sellised ülbitsejad, kes tahavad autoga kohe ukse alla sõita, kes sellest, millestki ei hooli. Need on, need on minu meelest seal kõige hullem. Ja siis need on need kõige suuremad nõudjad ka veel takka otsa.

Teatud küsimustes ei soovita järgida ühiseid reegleid, kui isiklik huvi peale jääb.

Resp. nr. 2: Mina ütlesin, et mina isiklikult keeldun, kuna ma olen pensionär, pean selle korteri eest maksma nagunii, sest küte on meil ikka äraütlemata kallis, vee hind tõuseb kogu aeg, prügiveedu, ja hinnad tõusevad ja, ja, ja mind ei huvita, et see uks peab tingimata olema alumiiniumist.

Resp. nr. 2: ...mina seda tehnilist külge ei tea, aga niimoodi, et osa kortereid on soojad, ja osa ei ole ja... ja ega kinni keerata kusagilt ei saa näiteks, mina võiksin siin vabalt oma korterit reguleerida, mul ei ole sageli nii palju sooja vaja, aga seda võimalik kinni keerata ei ole.

Isikliku initsiatiivi piir seisneb omavastutuse või olulisemate ressursside enda kanda võtmises ühise heaolu nimel.

Resp. nr. 9: Kas ühistu maksab kinni?" Aga kes see ühistu on? Need on needsamad teised, sinu naabrid. Miks naabrid peaks kinni maksma, kui nii võtta? Et naabril läheb, juhtub selline asi, peab tema jälle omal lahti lõhkuma, et see on lihtsalt paratamatus.

Resp. nr. 9: Aga see, kelle korterist oleks tal juurdepääse, see ei lase ühtegi töömeest omale sinna. "Mina oma korterisse ei lase. Minul ei ole midagi lahti, minu asi ei ole. Lõhkuge." Ühesõnaga nõudis, et järgmine korrus siis nüüd lõhuks selle WC tagaseina nüüd täiesti ära, selleks et torule juurde pääseda. Ja see võttis aega seal ligemale pool aastat.

Üldiselt andestatakse isiklike huvide eelistamine.

Resp. nr. 2: Muidugi võiks aktiivsem olla, ma ütlen. Aga ma saan sellest ka aru, et inimesed, kes seal juhatuseski on, on kas vanemad pensionärid juba või, või käivad ise tööl. Ja, ja üks see, noh kõikidel on omad suvilad ja, ja kevadel minnakse sinna korrastama ja tegema ja, ja siis, siis nagu see maja asi jääb tagaplaanile rohkem.

Ühise hüve nimel tegutsetakse, kui probleem jõuab kõigi asjaosalisteni.

Resp. nr. 2: Muidugi selle peaks oma maja inimesed ise kontrollima, kelle, kes oma lapsi on rõõmistanud mootorratta kinkimisega, et seda mitte oma maja ees ei, ei tehtaks.

Üldise heaolu nimel tehtav töö seisneb peamiselt positiivsete tagajärgede tajumises.

Resp. nr. 4: ...ma ei tea, tundub nagu, seda maja korrashoiu mõttes on, see on nagu hästi positiivne, seda võib-olla ütleksin.

Resp. nr. 5: Noh, kõigepealt tegime ise nagu... niisuguseid heakorrastuspäevi. Et siin väljas istutasime muru siia maha, siis lõikasime neid puid siin ära, mis olid koledad, ja siis pandi asfalt siia, kus oli vaja panna ja.

Isiklik panus kogukonna tegevustes sõltub suures osas teiste elanike kaasatulekus või selle tegevuse aktsepteerimises.

Resp. nr. 9: Ja vot see on see – see pinge, mille pärast paljud ühistu esimehed lihtsalt lõpetavad selle tegevuse. Tähendab need alusetud süüdistused. Ja no see tuleneb muidugi inimeste, ma saan aru. [...] ...kokkuvõttes summa on suur.

Resp. nr. 4: Et... huvi aia vastu on suhteliselt madal, et paljudel... me olime vist... vast ainult kaks tükki koristasid oma seda pinda lehtedest ja kõigest, prahist, kui me sügisel tegime korda... Jah, et selles mõttes et, et oleks suviti küll, kui oleks kõik ühtne, et on ilus on ju, aga teisest küljest, et kui initsiatiivi teiste poolt ei tule, sina muudkui investeerid sinna aeda on ju, no et selle ja tolle ja kolmanda asja, siis kõik kasutavad ühiselt, siis, noh, miks mina peaksin nagu sinna...

Ühise hüve heaks ei soovita midagi teha siis, kui ei nähta sellest tegevusest endale midagi tagasi tulevat.

Resp. nr. 10: Ma ütlesingi nendele, et nüüd oleks vaja teha liivakasti, sest siin oli meil liivakast, aga nüüd läks katki. [...] Lastel ei ole ju kuskil mängida. Teised räägivad: “Meie lapsed on juba ära kasvanud.” Ma ütlesin: “Minu lapsed ka on ära kasvanud, aga no mis siis, teised lapsed tulevad ju.” Muidu kui oli tehas, siis oli hea, meil oli, meie, meile tegi see kõik, mis ümbrus on, tehas. Sest me olime ju, siin oli vähe neid, kes ei töötanud seal. [...] “No kui parandame, siis maksame kellelegi oma majas,” aga.

Keegi midagi ise ei taha teha?

Resp. nr. 10: Ei, ei. Tasuta praegu ei tee mitte keegi mitte midagi.

Resp. nr. 10: No ja noored, nendel on hoopis juba teised asjad võibolla. Õhtul mängivad kõik doominot. Ma ütlesingi meestele: “Te võite ju midagi tööd siin teha.” Ei, mitte midagi. No vot nüüd ei tea, nüüd on vaja värvida, et eks kellelegi. Kui maksame siis, aga tasuta mitte keegi midagi ei taha teha.

Vaatluse põhjal on võimalik vabatahtlikku tegevust siiski initsieerida otsese personaalse pöördumise korral ka passiivsete inimeste puhul.

Resp. nr. 1: No ega nad ei tule..., kui just ei ole käsk seina peal, et nüüd peavad kõik tulema koristama, ja nüüd peavad kõik oma puuriidad tegema sinna ja sinna ja tõstma ära, no siis on muidugi igasuguseid vastuseid, mõned... ütlevad, et ei tee, aga noh esimees on väga järeleandmatu oma nõudmistes. Niikaua kuni teised ei saa aru.

3.1.5.3 Indiviid tegutseb kogukonna nimel

Indiviidid teevad oma kogukonna heaks midagi eelkõige aktiivsetes ühistutes, kus väärtustatakse rohkem ühist elukeskkonda.

Resp. nr. 1: ...on siis üks pere, kes tegi selle trepikoja remondi tõesti, jaa... ja siis on veel üks pere, kus siis vanem härrasmees, tegi postkastid omal initsiatiivil. No tema käib ka tänavat pühkimas, nii et, kui ikka näeb, et on must, siis ta läheb.

Resp. nr. 1: Värviraha oli ühistu poolt, aga töö eest ei makstud neile midagi.

Osaliselt tehakse seda ka mõttelise isikliku territooriumi heaolu tarbeks.

Resp. nr. 3: Arvan, et kohustust ei ole kellelgi, et see on pigem nende enda initsiatiiv ja vaba tahe, sest tegelikult ei... ei ühistu ei ole kindlasti mitte ette kirjutanud, et nüüd iga aknaga, akna all peab olema niimoodi korrastatud lillepeenar, pigem on see tõesti nende elanike poolt endi tehtud.

Paljud aktiivsed inimesed käituvad kogukondlikult pigem normatiivselt.

Resp. nr. 9: Ja no siis muidugi need üksikud südametunnistusega inimesed, need siis lõpuks selle teevad ära, nii et nendel noh. [...] Kes ikka ei tee, ei tee aastaid. Ja kes siis teeb, see on kogu aeg, nagu kogu aeg.

Resp. nr. 9: No meil näiteks sai esimesel korral on näiteks jälle ülihoolidad. Seal üks vanamamma peseb minu meelest juba kaks korda päevas neid seal. Noh ilmselt jah, ta lihtsalt on üksinda seal kodus, siis ta, siis ta paneb, siis ta näeb mõnda jälle trepikojas, saab natuke juttu ajada ja niimoodi.

Altruistid tegutsevad ühistu heaks tihti sellepärast, et keegi teine ei tee.

Resp. nr. 9: No kuidas siis ikka sundida? Lõpuks ei taha keegi oma, oma närvi raisata, ja lõpuks lööb käega – koristab ise ära. No on oma vastaskorter siin... Vahest ma jätan talle silte ukse vahele. Kõrvalkorter on vana inimene, kellest tõesti ei ole tegijat. Hea, kui ma olen nõus, et ma tema ajal tõmban selle trepi ära. Aga vastas, kus on täisnimesed, aga tavaliselt, kui nad kodus on, käib pidu.

Egoist tegutseb ühistu heaolu nimel tegelikult isikliku heaolu saavutamiseks, kui ühised tingimused ei võimalda hoida tema väärtustele vastavat heaolutaset.

Resp. nr. 8: ...näiteks siin oli soe vesi oli püstakus ära, ja siis, noh, siis keegi ei tahtnud seda õhutada, igauks lootis teise peale, siis kaks nädalat ootasid, siis lõpuks üks... läks oma raha eest kutsus santehniku, kes siis õhutas kõik meil ära selle kõik. Aga et nad tunneksid noh, ütle, et saame nüüd koridoris kokku ja hakkame rääkima, et millal meil maja hakatakse nüüd seda ja seda tegema, seda ei ole meil.

3.1.5.4 Kogukond kogukonna sees – rahvus

Üldiselt võib öelda, et eestlased alahindavad kahe rahvuse vahelist suhtlemist oma kogukonnas. Esimese hooga vastati, et nad ei suhtle venelastega üldse. Tegelikult ei erinenud eestlaste suhtlemistavad ja teadmised oma naaber-venelastest rahvuskaslastega võrrelduna oluliselt. Küsimus on pigem rahvuste suhtelisest vahekorra konkreetsetes ühistus.

Resp. nr. 8: Noh, me räägime, aga tülisid ja niisuguseid asju meil ei ole. Ei. Ja nüüd kui siia mulle tuli kõrvale vene perekond elama, nüüd on siin juba siis, siis mulle üks venelanna alt, Nadja ütles, et Mare, küll on hea, et vaat meie püstakusse tuli jälle vene perekond. Nad tunnevad ennast, noh vaat... siin on nagu viisteist korterit ja ainult kolm on vene, ülejäänud on kõik eestlased. Noh, ja-ja, noh. Eestlased ikkagi jah. No tead ise kuidas nad suhtuvad venelastesse, nad... korralikud venelased on aga... Ei, nad jah... Nii et ei ole sellist asja, et nagu maal, et sina tead nüüd vaat täpselt, mis seal korteris sünnib. See on võib-olla heagi, et ei tea, mis seal ukse taga on.

Keelebarjäär ei mõjuta kahe rahvuse vahelist suhtlemist oluliselt.

Resp. nr. 8: Eesti keeles jah, aga nad on niimoodi, et... et, noh, nad on kõik oskavad eesti keelt, ja-ja sel... eesti sõjaväes on need poisid käinud, kaks tükki, ja siis, neil on niimoodi, et vanaema

on ühel eestlane olnud ja nad... räägivad sinuga ilusti eesti keelt, kuigi nad on vene koolis käinud ja olnud niimoodi et, jah. Üks venelane on see, ka suur üürivõlglane.

Resp. nr. 8: Jah, kindlasti ta mingil määral mõjutab, kuigi, noh, ka ühistu esimees küsis meie käest, et mitmel korral, et kas-kas on nagu tõlkimist vaja, et kas, kas me noh millestki, nagu aru ei saanud, kas, noh, kuna ühistu esimees valdas mõlemat keelt suhteliselt hästi. Siis ta nagu oli valmis noh meile tõlkima ja nüüd ütleme, eriti selles majas elades oleme väga palju kohanud tegelikult sellist hästi sõbralikku suhtumist.

Kui venekeelsesse kogukonda tuleb uustulnukana eestlane, püüavad venelased teda oma kogukonnaga liita.

Resp. nr. 10: Isegi siin, meil tulid uued, siin on eestlane. Ta istub nende vanainimestega koos, ei midagi. Nad oskavad vene keelt, sest võibolla praegused noored need ei oska kõik. Ma ei tea, ma ei usu, et nad ei oska, nad ei taha võibolla rääkida lihtsalt. Aga no need vanad inimesed kõik oskavad ja räägivad ja ilusti.

Formaalne informeerimine toimib kättesaadavana kahes keeles.

Resp. nr. 10: Jah, koosolek on ikka vene keeles, aga no need, kes ei saa siis aru, no siis sellele ma lihtsalt seletan pärast ära, aga protokollid me teeme kõik eesti keeles. Ja paneme välja, nii et nad saavad kõik ära.

Väike erinevus siiski on. Näiteks tuleb peamiselt venekeelse kogukonna koosolekule eestlasi suhteliselt vähem, kui neid tegelikult ühistus elab.

Resp. nr. 3: ...kui nüüd teisi probleeme ei oleks olnud, siis oleks saanud ka, ma arvan, et seal ühistu koosolekul ikkagi rahumeelselt selle koosoleku ära pidada ja need eesmärgi täita. Sest tegelikult... kuigi enamus, kes seal kohal olid, mulle tundus, et need olid siiski vene rahvusest inimesed, et me oleme umbes kuulnud, et see osakaal siin nendes majades on nii et, et see kuuskümmend-seitsekümmend protsenti on venelasi ja siis ülejäänud on eestlased, et, et, tundub et paljud eestlased nagu ei tulnud sinna koosolekule kohale.

Sama võib öelda vastupidiselt eestikeelse kogukonna kohta.

Resp. nr. 7: Jah, siin majas on palju. Aga nüüd koosolekul oli ainult kaks, kolm ikkagi. Aga nad saavad eesti keelest ka aru ja siis kui nad aru ei saa, siis nad küsivad.

Kindlasti on venekeelse elanikkonna kogukond majatühistuga piirnevas kogukonnas täiesti olemas, kuid samas ei saa väita eestikeelse kogukonna olemasolu.

Resp. nr. 7: Ei, võib-olla jah. Ütleme nii, et eestlane ei lähe siia välja istuma, õhtuti ega jutustama, aga venelased lähevad, istuvad siin õues, jutustavad omavahel. Ja et nagu, venelased hoiavad rohkem ühte. Eestlane vaatab kuidas igauks kus saab olla kodus ja vaikselt ja omaette.

Resp. nr. 8: ...püstakus on siin kolm vene perekonda ja kõik nad käivad nii omavahel läbi, istuvad koos, võtavad napsu, suhtlevad, naised. Aga eestlased ei, ei käi läbi, kui nad käivad, siis neile tulevad linnast, aga mitte et, et noh et ma käin nüüd õhtuti istun seal telekat ja vaatan ja... Seda ei ole ja seda vist teistes kah, teistes püstakutes ka nii... Vene perekonnad suhtlevad omavahel küll.

3.1.6 Alapeatüki lühikokkuvõte

3.1.6.1 Ühistu kui ühine keskkond. Ühistuline kogukond on kooslus nii ühistu füüsilistest tingimustest kui liikmetest. Enda kogukonna eristamine teistest kogukondadest toimub pigem teadvustamatult võrdluse “meie-nemad” läbi. Kogukondade vahel toimub väärtuseline konkurents, olulisema vastuolu puudumisel võib üks kogukond võtta suhtelise piirini üle teise väärtusi. Indiviid kannab enda kogukonna väärtusi edasi ka väljaspool oma kogukonna piire - uude kogukonda liikudes muutub oluliseks konkurents uute ja vanade väärtuste vahel. Kogukondlike väärtuste vahetamist võivad soodustada sarnased probleemid, tajutav ühisosa või sellekohane kohustus.

3.1.6.2 Ühistu kui ühine tunnus. Ühistuline kogukond aktiveerub ühise olulise probleemi tajumisel, ühendava pingel alanemisel langeb ka koostöö ja konsensus - tekivad peamiselt ressursiprobleemidest lähtuvad erimeelsused ühist heaolu tagavate prioriteetide üle. Prioriteetide seadmisel on sõnaõigus ka teistel institutsioonidel, mis toimib läbi vastava kohustuse suunamise. Sellisel ühistu prioriteetide muutmisel on soovitatav kohustuse asemel kommunikeerida koostööd. Kogukonna prioriteetide eelistuslikke ettepanekuid esitab enamasti kindel tuumik. Siinkohal on oluline, kuid võrd väärtustab indiviid enda ja kogukonna suhet – millises suhtes ta aktsepteerib kogukonna ülimuslikkust. Vähese integreeritusega ühistut tajuvad tavaliselt rohkem “rahakogumisorganisatsioonina”, mille võimalusi nähakse läbi olemasolevate ressursside – kui pole ressursse, pole ka ühistut. Samas võimaldaks raha kokkuhoidmise sõnum panna inimesi koostööle ja sellekohaste traditsioonide kujundamisele. Ühistu liikmed on kiivad enda pakutava panuse suhtes, mis reeglina esineb küll rahalisel kujul. Elanikud tajuvad ühistu heaolu eelkõige läbi elementaarse visuaalse külje, mis põhjustab tihti usaldamatuseprobleeme, kuna aktiivi panus tundub olulisemate avariiliste küsimuste lahendamisel ei ole tajutav. Välise ümbruse esteetilisusega (kui peamine ühistegevuse hüve) seonduvatel aspektidel põhinevad ka indiviididevahelised kokkulepped – passiivsed elanikud peavad välist keskkonda isetoimivaks. Oluline on luua esimene positiivne kogemus, mis piisava kõlapinna saavutamisel aitaks luua ühistegevust ja muuta ühistu sisemist imago.

3.1.6.3 Kogukondlik interaktsioon. Interaktsiooni väärtustav juhtimine suunaks tugevalt alahinnatud inimestevahelist suhtlemist formaalselt suhtlemiselt personaalsele ja sealt edasi mitteformaalsele koostööle. Paraku on ühistu peamine kommunikaator juhatuse esimees, kellepoolne formaalne info ei jõua ratasmudeli meetodil tihti passiivsete elanikeni. Elanike omavaheline suhtlus tekib kergemini lisanduvate ühiste pidepunktide korral - ühine tegevus või töö, sõbrasuhted, ühiselt kasutatavad võimalused, ühised väärtused, sarnane käitumismuster... Omavahelises suhtluses arutatakse ka ühistu probleeme ja esitatakse mitteformaalseid ettepanekuid. Kogukonda lahutavad suured elanikevahelised erinevused, passiivne suhtlemine ja liiga suur kogukond, mis võimaldab indiviidil teistest eralduda. Passiivne sidumata ühistu ei toeta aktiivi tegevust, vaid teeb pigem vastutööd. Indiviid stimuleerib teist indiviidi siis, kui tajub end teise poolt oluliselt häirituna, tihti ei kommunikeerita sellekohast kohustust süüdlasele, vaid olulistele teistele või aktiivile. Kui tajutavaid mõjutajaid on rohkem, toimib ka stimulatsioon efektiivsemalt. Ühise suhtluse läbi tekivad kirjutamata seadused, millesse pühendatakse ka uued liikmed. Sagedasti praktiseeritavast formaalsel võimul põhinevast käsust pole passiivses ühistus tihti kasu, personaalne ja oluliste teiste side toimib tugevamalt.

3.1.6.4 Formaalsed ja mitteformaalsed võimusuhted. Passiivse ühistu tegevusteks on kohustatud selle formaalne aktiiv, kellele makstakse selle eest sümboolset töötasu. Seetõttu omandab ühistu tegevus teenusliku tähenduse ja pärsib ühistegevust, kuna indiviid näeb oma kohustust täidetuna teenuse ostmise läbi. Teenusliku ühistu suur passiivse elanikkonna osakaal tekitab kumuleeruva protsessi – passiiv ei anna aktiivile võimu, mistõttu juhatusel pole võimalik midagi teha, see omakorda suurendab usaldamatust ja ükskõiksust – tekib küsimus, kas aktiiv on kohustaja või kohustatava rollis. Ühistutes toimib tihti ka mitteformaalne aktiiv, mille koalitsiooniversioon koosneb vabatahtlikest altruistlikest, opositsiooniline reeglina destruktiiivsetest liikmetest. Ressursilistel aspektidel põhinev võimuvõitlus seisneb enamasti destruktiiivsetes süüdistustes ja põhjustab usalduse vähenemist. Passiivne enamus võimaldab kogukonda sageli efektiivsemalt arendada kui aktiivne destruktiiivne opositsioon. Olulist võimuküsimust - usaldust – suurendab tehtavate kulude ja saadavate tulude (visuaalne ilme) tajutav suhe. Tähtis on pidev integreeritud informeerimine ja tugev personaalne

side; paika tuleb panna ühised reeglid, motiveerida ettepanekuid ja initsiatiivi, olla piisavalt argumenteeritud. Aktiivse omavahelise suhtlemisega ühistuis on vähem pingeid ja rohkem usaldust. Aktiivsed inimesed tegutsevad kas enda isikliku hüve eesmärgil, kogukonda “enda omaks” pidades või altruistlikult kogukondliku hüve heaks. Indiviidi aktiivsus sõltub tema isiksusetüübist ja paljudest tingimustest: võimalus olla aktiivne, end realiseerida, olla toetatud nii formaalselt kui mitteformaalselt. Formaalsesse aktiivi satutakse tihti ka siis, kui indiviid soovib realiseerida võimu või saada materiaalseid ressursse, puudub opositsioon või lihtsalt keegi teine ei avalda sellekohast soovi. Passiivse liikme jaoks piirneb tema kodu korteriga. Ühistut peab ta isetoimivaks teenuslikuks asutuseks, mis võimaldab kohustust ebamäärasusse suunata. Passiivsust arendavad: aktiveerumiseks võimaluste puudumine, puuduliku koostöö ja toetuse tajumine, liiga tugev opositsioon või liigne vastutus, perspektiivitu vaade ühistule (lühiajalisus), häälevõimetuse ja vähese tagasisaadava hüve tajumine. Passiivi huvi võib tõsta oluline probleem, tajutav muutus või positiivne kogemus. Oluline on uustulnukate integreerimine – kas nad on väärtuste ülevõtjad, sisendajad või hoopis kõrvaltvaatajad.

3.1.6.5 Vastastikused ootused. Indiviidide ootusi kaaselanikele võib vaadelda läbi kolme tüübi: altruistid (ühine heaolu on elementaarne), normativistid (isiklik heaolu on tähtsam, aga teatud aktiivsus ühise hüve loomisel on norm) ja egoistid (oluline on ainult isiklik heaolu, tegutseb siis, kui isiklik heaolu on allpool talutavat piiri). Ühistegevust ei usaldata ja selle eest ei soovita vastutust võtta, lihtsam on kanda koormist, mis võimaldab vastutuse suunata ebamäärasele massile. Üldiselt andestavad indiviidid teistele isiklike huvide eelistamise. Kuna isiklik hüve konkureerib ühisega, tuleb muutuse kommunikatsioonil viia probleemi olemus kõigi liikmeteni. Väiksemas ühistus töötavad usaldus, vastutus ja info paremini. Ühistegevus toimib tulemuse tajumise alusel, seega on oluline luua esmakogemus ja arendada ühistraditsioone kaasamise ning aktsepteerimise abil - indiviid peab nägema, et ta saab oma panuse eest midagi tagasi. Ühistu elanikud alahindavad koostöövõimalust venekeelse elanikkonnaga – reaalselt liigub kakskeelne info piisavalt integreeritult, et tagada nii ühe kui teise keele valdajate infovajadused. Üldiselt saab öelda, et venelased suhtlevad omavahel tihedamini kui eestlased – võib nentida, et venelastel on oma kogukond, eestlastel ilmselt mitte.

3.2 Kogukondlikud prügiprobleemid ja –käitumised

Käesolevas alapeatükis käsitletakse kolmepoolset sidet prügi, indiviidi ja kogukonna vahel. Kõigepealt vaadeldakse indiviidi prügilisi konnotatsioone – kuidas tajutakse prügi ja mida üldse prügi alla liigitatakse. Seejärel vaadeldakse kollektiviseerunud indiviidide poolt tajutavaid prügiprobleeme, olulisemaid omavahelisi prügilisi kokkuleppeid ja kohustavat käitumist. Kolmandaks käsitletakse prügi sorteerimise alaseid uskumusi ja käitumuslikke allikaid ning neljandas osas keskendutakse prügi sorteerimise tingimuste parandamise võimalustele kogukondlikes tingimustes.

3.2.1 Prügiga seotud arusaamad

Prügikäitumine lähtub paljudest tingimustest, mis indiviidi tasandil põhinevad hoiakutel, teadmistel ja uskumustel. Indiviidide kasutatav keel peegeldab nende prügiga seotuna tajutavat reaalsust, mis väljendub distantseerumises, ebameeldivates konnotatsioonides ja prügi anonüümse tekke uskumuses.

3.2.1.1 Kuidas räägitakse prügist?

Prügi on indiviidi jaoks äärmiselt negatiivne objekt, mille erinevate nimetuste otsesest väljaütlemist välditakse.

Resp. nr. 8: Ja nüüd siis enne maipühi muidugi juhatus tellis, kapitaalselt tehti meil need keldri vahekäigud kõik puhtaks, kõik... kaks... kaks korda toodi see suur auto siia õue, noh, noh siis juhatus paneb välja, et, et noh... seal oli kuidagi, nagu nüüd hakkab see torude vahetus keldrites, et, et see firma, kes tuleb vahetama, et noh, et inimene vastutab, et, et peab selle sealt ümber kõik ära puhtaks tegema.

Prügist kõneldes kasutatakse pehmedusi ja asendatakse ebameeldiva tähendusega sõnad.

Resp. nr. 1: Ma saan aru, et on olemas erinevad kastid, kuhu ma pean erinevaid asju poetama. Ja siis ma tean ju, et välismaal see toimib, näiteks Rootsis, näiteks Saksamaal. Sa või X-I käest küsida, kuidas Saksamaal see oli. Kuulsin väga peenelt teevad seda. Nii et ma olen kursis jah.

Spetsiifilisemalt prügist rääkides valitakse hoolikalt sõnu, otsene väljaütlemine on piinlik.

Resp. nr. 3: ...prügimajas on nagu kaks konteinerit, tead, et tegelikult on mõeldud ikkagi nii et kui sa lähed prügi viima, siis paned nad eraldi, sest et no see... [...] Et, et siin kindlasti eeldatakse seda, et iga inimene teeb selle, selle eraldamise juba... selle, et kuidas ta selle prügi noh sinna asetab. Jah, et jah, sinna ma tahtsingi jõuda, et tegelikult kui, kui nüüd seal käia, selle prügimaja

juures, et, et seal on näha et, siiski mitte igauks päris ei... ei täida neid, et neid, neid norme, et ta tõesti eraldaks seda prügi.

Prügi teke on anonüümne ja korrektsele käitumisele kohustav kõne modaalne.

Resp. nr. 8: Niisama ka. Öösel, õhtul pimedas tavaliselt, hommikul lähed ja näed, et on midagi jälle sokutatud sinna. Jah, sellest on... Juhatus pani kirja ka välja, et see ei ole ilus, et noh pimeduse varju sokutatakse... sinna prügikasti kõrvale igasuguseid asju.

3.2.1.2 Mis on prügi?

Need, kellel on otsene seos prügi või prügiveoga (nt ühistu aktiiv, majaomanik), tajuvad indiviidi vastutust selle tekkes aktuaalsemalt.

Resp. nr. 4: Kusjuures keegi vastu küll ei olnud. A jah, et võib-olla oligi sellel lastega, probleeme. Et ma kohe seletasin selle ära, et mismoodi lastega arvestamine käib, et. Jah, see, see sai koha ära öeldud, et... nad olid nagu nõus kohe, et... Ruutmeeter ei tekita prügi, inimene tekitab... Jah, täpselt.

Prügiaste probleemide sügavamaid tasandeid tajuvad sellega juhuslikult kokku puutunud inimesed.

Resp. nr. 1: Raske vastata. Ma olen näinud filme, ma tean, mis siis kõik juhtub, ma näen neid prügimägesid, ma sõidan Saaremaale, ma näen Viljandi prügimäge seal tee ääres. Noh, see on täiesti kohutav juba. Ma tean, kui palju prügimägesid on Eestimaal, nende tihedus on juba tõesti, ületab juba igasugused piirid.

Prügi alla liigitatakse kõik kultuuriväline, so kõik, millest soovitakse lahti saada.

Resp. nr. 8: A möödunud aastal toodi kährikkoer, surnud kährikkoer mulle ja... pandi prügikasti kaane peale veel. Ninast veri jooksis, oli soe veel. Kuski alla aetud ja toodi pandi siia kaane peale mulle. [...] ...mina teda ei, ei... ei, ma ei saanud teda puutada ja vaatan aknast, tuli see, noh, kes need parmud või, käivad, kes prügikasti pani. Tuli, vaatas seda kährikut, võttis ilusti sabast kinni ja pani ta prügikasti ära mul. Jah.

Sügavamalt ei juurelda korrektse prügikäitumise kohustatuse põhjuste üle – käitumine on normatiivne: “lahtisaamine” või “ei tohi”.

Resp. nr. 8: Jah... siin küll see läbi ei lähe. Inimeste teadlikkus on nii... ei lähe läbi kohe. No ma ei, no ma ei oska sulle öelda nagu noh, no see on ju... noh selle, et autokumme ei tohi panna prügikasti. Nad, ta topib oma suure auto... prügi... kummi sinna prügikasti, kujuta ette, teised inimesed tahavad ju ka sinna prügi panna ju. Noh. On küllalt niimoodi, küllalt on niimoodi, et prügikast... Nüüd auto käis, iga kolmapäev käib nüüd, jah. Ta topib, vajutab mulle suure eseme sinna sisse, tema mure see ei ole.

3.2.1.3 Indiviid tajub prügi iseeneslikku kadumist

Reeglina teab indiviid, et tema õuel on otstarbeline prügikast, prügi edasine saatus jääb talle teadmata.

Resp. nr. 1: Ma tean, et on olemas mingi leping. Prügiauto käib esmaspäeva hommikul ja ajab mu üles. Rohkem ma nagu ei tea sellest.

Resp. nr. 5: Noh, vat seda ma nüüd täpselt ei tea, kuidas, aga, aga vähemalt meil on maja peal oma prügikast olemas. Aga no ma ei tea, kui tihti teda ära viiakse.

Prügi tekke ja äraveoteenuse maksumuse vahelist seost tajub otsene tellija – ühistu aktiiv.

Resp. nr. 4: Ahah, prügivedu, räägin sulle nii nagu algselt oli. Kui me sinna kolisime, siis võeti prügi ruutmeetri pealt. Ja kuna meil on üks suuremaid kortereid ja me elame kahekesi, siis ma ütlesin, et selline asi ei tule kõne alla. Siis ma kehtestasin uue korra. Et... hakkasime prügi võtma nagu inimese pealt, sest et ühes korteris on kuuskümmend ruutu ja elab kümme inimest, ja teises kohas on kaheksakümmend ruutu ja elab kaks inimest. Jah, ongi nii. Ja-ja siis mina protesteerisin selle vastu, jah, panime, et kaks väikest on üks inimene, arvestasime. Ja siis arvestamegi kõik niimoodi, ja kõik on praegu rahul olnud sellega, et selline prügi arvestamine käib ja noh, meil on väike maja, siis meil käib prügiauto üks kord nädalas, neli korda kuus.

3.2.2 Tajutavad probleemid ja sellekohane tegevus

Prügiga seotud probleemidest on mõned olulisemad kui teised. Ühiselt tajutavad probleemid muutuvad kogukonna kõneteemaks ja vajadusel võetakse selle nimel midagi koos ette. Kogukondliku käitumise puhul muutuvad oluliseks probleemi tõstatajate ja lahendajate vahekorrad, ühised mitteformaalsed reeglid ja kokkulepped.

3.2.2.1 Prügiga seotud probleemid

Kindlasti on oluline prügist võimalikult lihtne vabanemine, ebaseeldiva tegevuse elluviimisel on oluline mugavus.

Resp. nr. 2: Muidugi talvel on, näiteks mina oma haigete jalgadega sinna taha, läbi lume viia sinna prügi, kusagile sinna taha.

Prügiteenuse eest tasumine on emotsionaalselt ebaseeldiv, sest reeglina makstakse objektide omandamise eest. Eriti oluline on, et ei tuleks maksta võõraste indiviidide eest.

Resp. nr. 2: Aga sellega on niisugune lugu, et isegi on esinenud niisuguseid juhtumeid, kus keegi tuleb autoga, sõidab mööda ja paneb oma asjad sinna kasti. Aga ja meie maksame, sest see läheb ühistu või tähendab inimeste rahast ju kõik sinna, see maksmine.

Resp. nr. 2: Aga jah... Teate, ei kujuta ette, sest seal nurga taga, kus nad praegu on, sinna kindlasti panevad jälle ümberkaudsed ka igasugused.

Resp. nr. 7: No prügiga meil oli probleeme siis, kui maja kui... maja viis, neil on kolm konteinerit seal kõrval ja maja viit hooldas mingisugune firma, kinnisvarafirma, ta jättis pidevalt tellimata... või maksmata prügivedu ja siis oli nii, et maja viis pani meie prügikonteineritesse ka, siis oli küll probleeme, aga...

Resp. nr. 2: Isegi see jah, siit, näiteks, varem, kui oli meie oma ka siin, seal maja nurga juures, siis isegi siit eramajadest, autod saadakse osta, luksuskoera saab pidada, aga tuuakse prügi teise prügikasti, prügikasti oma maja ette ei panda. Sealt, ma näen siit, viiendalt korruselt on hea küll, et

tuuakse tipa-tipa-tipa siia prügikasti, kus... Aga nüüd, muidugi, see naabri prügikast, see on siin küllalt silma all, nüüd ma ei ole enam, enam näinud.

Võõraste inimeste kõrval olulisuselt järgmisena tajutakse hulkurite tegevust.

Resp. nr. 3: ...näiteks... seal kus mu vanemad elavad, selles korteriühistus, seal on iga maja juures üksik prügikonteiner ja kuivõrd samade, samade probleemidega oldi silmitsi, küll töid võõrad prügi sinna, kuhu käisid teistsugused võõrad seda sealt, noh, võib öelda ka, et seda sorimas selle prügi hulgas ja, ja sorimise käigus nad tahes-tahtmata ka nagu natukene laotasid laiali nagu prügi, nagu konteineri seda prügi...

Samas ei saa öelda, et hulkureid peetaks suureks probleemiks, pigem suhtutakse neisse kaastunde ja haletsusega.

Resp. nr. 6: Hulkurid käivad ikka jah. Eks nad käivad ikka igal pool. Et meil on sellepolest nagu natukene tüütud prügikastid, meil on need tõeliselt suured prügikastid, mitte nüüd sellised... mis harilikult paneelmaja ees on, vaid sellised ikka mis nagu kalluri või nagu mingi täitsa autokasti tüüpi on. Et eks nad püüavad ikka seal päris usinalt.

Resp. nr. 9: Või geoloogid, mis nad on. Ei, need on igapäevane, igapäevane tegevus käib jah. Need on iga päev, kindlal kellaajal on kindel seltskond ja.

Negatiivne aspekt hulkurite juures võib seostuda prügikastide ebakorrektses ümbrusega.

Resp. nr. 8: Ei, ma ütlen ausalt, et minul ei ole hulkurite vastu üldse... viha ja paha meel. Ma vaatan, et hulkurid on just palju need... tähelepanu... noh, kui need korralikud inimesed. Võib-olla ta öösel seal siis ajab midagi maha, aga kui nad päeval käivad siin, ma vaatan aknast vahest... nad midagi mul välja ei tõsta ja ei aja... ja üks ütles mulle kohe ükskord niimoodi, et kui noh nemad juba näevad, et prügikastid on täis, et nemad ei hakkagi enam, et... et noh neil, neile on lubatud tappa anda ja noh, siin Tartu peal ja, ja-ja noh...

Hulkurite probleem võib tekitada väärarusaamu korrektse prügikäitumise kujunemisest ja indiviidi kohustatusest.

Resp. nr. 6: Ei, teisest küljest, ma arvan, et see... Nad ei, nad ei ole häirivad. Nad ei ole seal päeval või noh... Liiguvad seal kuskil varasel hommikutunnil et... no ja sest ökoloogilisest aspektist on see ju tore, et nad selle läbi sorteerivad. Ega ta ei ole selles mõttes, et seal segavad, et...

Resp. nr. 9: Ei, ei, minu meelest nendel käib see asi küll kenasti ja korralikult. Nendest ei ole ma kunagi näinud, et midagi pärast oleks. Tegutsevad ja otsivad, ja ma vaatasin vahest oma maja rahvas ka panevad. Vahest viskavad need pudelid sinna kõrvale ja, ja midagi, vahest on mõned jällegi mingid vanad riided pandud siis ka kotiga sinna kõrvale pandud, et ei olegi sisse torgatud. Ju siis kellelgi. Varsti ta sealt ära kaob ja, ju siis kellelgi läks tarvis ja.

Vähem räägiti prügi emotsionaalselt ebaseadlikust küljest – välimus, konsistents ja lõhn.

Resp. nr. 7: Ei tühjendatud jah, sest üks konteiner jäi alati siis tühjendamata ja kaks viidi ära. Aga... muidugi, siis see hakkas ju seal... suvekuudel oli ta ikka. Siis isegi keskkonnakaitse poole ma pöördusin sellega. [...] Nemad siis helistasid sinna hooldusfirmasse ja ma ise helistasin selle hooldusfirmale, kes see hooldas, aga... ikkagi, enne võttis tükk aega.

See valdkond on ilmselt inimeste kõneainete seas tabuteema. Enam pööratakse tähelepanu prügikastide ümbruse esteetilisele välimusele, seda väärtustatakse.

Resp. nr. 4: Siis, noh... meie maja ümbrus on suhteliselt korralik, et keegi selline hooletu küll ei ole, et noh, mingid, keegi nagu lägastaks või...

...inimesed käivad näiteks prügiga ebakorrektselt ringi või kusagil vedeleb või...

Resp. nr. 5: Ei, see on korralik.

Indiviide häirib oluliselt kaaselanike elementaarse prügikäitumise ebakorrektsus.

Resp. nr. 6: Ei tea. Mitte midagi muud... Ma arvan, et see lihtsalt häirib pilku. Seal on... pidevalt seal majas keegi kolib või, või toob välja vana mööblit, et see prügikastide poolne serv on pidevalt täis mingisugust mööblit või telekaid või, või midagi muud sellist, et ilmselt võis see olla sellega seotud.

Prügikastid on ebameeldivad üleajavana – teised elanikud on süüdi, kui indiviidil puudub võimalus oma prügist vabaneda.

Resp. nr. 6: Ma isegi ei tea, kui sageli see täpselt käib, aga, aga selles mõttes ei ole probleemi, et on küll olnud niimoodi, et kui sa lähed prügi viima, et see on suhteliselt täis, aga et ta kuidagi üle ajaks, et seda pole nagu olnud, et selles mõttes on väga hästi.

Resp. nr. 4: Võib-olla üks asi häirib... et meil tavaliselt käib prügiauto kolmapäeviti, siis inimesed, need, kes oletame nädalavahetusel siis, vahepeal teevad suurpuhastust on ju, et siis viivad oma prügi näiteks pühapäeval sinna ja siis see on ülekujutatud, et noh, kes nagu esmaspäeval-teispäeval tahaks viia, et see nagu ei saakski oma prügi sinna visata, sest et see on nii täis. Et siis võiks nagu viia kas ükspäev enne kui prügiauto käib, et siis nagu sinna viia, aga... mitte nii et, et tõesti ei mahu prügi siia sisse... Selline asi võib-olla...

3.2.2.2 Prügist räägitakse omavahel

Prügist räägitakse omavahel eelkõige ühist probleemi tajudes, nt kui kõik majaelanikud on võimetud prügist vabanema.

Resp. nr. 9: Nendel prügiveopäevadel üks ärimees paneb kogu aeg oma auto prügiveo, prügikonteineri kõrvale. Ja kaks korda käis prügiveoauto ja ta ei saanud prügi ära viia. Ja inimesed karjusid, et prügi jäi viimata, kuskile panna ei ole, ümbrus kõik, kõik sodi täis. Ja, ja see on lihtsalt üks ülbe kutt.

Probleem on ka prügiteenusele tehtav kulutus, tähelepanu on koondunud prügi mahutamisele teatud piiridesse, mitte piiride laiendamisele.

Resp. nr. 9: Majahoidja on see, kes teeb. Majahoidja on see, kes iga päev tõmbab need prügikotid, saputab tühjaks. Käib kättpidi kogu aeg seal prügikonteineris sees, kuna inimesed ise panevad selle koti kõvasti kinni, viskavad ta sinna. Ja ometi on kõigile üldkoosolekutel ka räägitud: "Raputage see prügi kotist välja sinna." Lihtsalt ei mahu nii palju. No praegu on meil neli korda kuus on ära vedamine. No mitu korda me siis paneme? No see on jälle rahva raha, kui nii võtta. [...] Siis vahest autodega sõidetakse maalt linna, visatakse oma prügi kastidesse siia linna. Noh? See käib jälle niimoodi, et peaasi, et enda kaelast ära.

Püütakse vältida võõra kogukonna jäätmete sattumist isiklikku prügikasti, tasu moment.

Resp. nr. 8: Ta, ta... korteris ma ei usu, et ta hoiab selliseid asju, mis, mis siia tuuakse. No on põrandakangad niisugused, nagu vanaemade aegsed, tead, noh, kootud ja lambanahksed kasukad. Vildid ja. No inimene ei hoi a linnakorteris neid ju. Ma ei tea. Nii et ta toob nad lihtsalt maalt ära, saab lahti nendest ju, noh. Ainuke asi oleks küll, et prügikastid käivad lukku. Noh, lukku. Aga... seda me oleme arutanud, aga sellest ei tule ka midagi välja.

Prügi äraviskamise mugavus, maksimaalselt käepärased võimalused.

Resp. nr. 2: No sellest meil on nii palju juttu olnud, aga siin majade vahel on kuidagi see maa jagamine niimoodi [...] meil ei ole kusagile siia maja ligemale enda oma tuua, kuigi sai teha ettepanek, et siipoole nurga peale tuua...

Tunnustamine või rahulolu väljendamine paranenud tingimuste või seisundi üle.

Resp. nr. 3: Eriti ei ole, on olnud isegi meie initsiatiivi, mõnikord juhtub, et me oleme nagu tunnustanud seda. Et selline võimalus meil on. Me pigem jah, sellel tasandil.

3.2.2.3 Prügikäitumisele kehtestatud normid

Kuigi prügikäitumisest tulenevaid probleeme tajuvad võrdselt kõik kogukonna liikmed, teeb sellekohase formaalse kohustava märkuse enamasti ühistu aktiiv. Peamine norm on prügi äraviskamisel ümbruse esteetilise välimuse säilitamine.

Resp. nr. 4: Jah, selles mõttes et on küll, et prügi käib prügikasti ja kui keegi ongi kõrvale pannud, siis koristaja tegeleb sellega, et kõik on prügikastis ja... Ja prügikasti ümbrus on kogu aeg puhas...

Resp. nr. 4: Jah, enam-vähem. Jah, meil ongi selline kokkulepe, et maja esine oleks korras, lipp oleks väljas ja prügi, noh, oleks... et prügikastide ümbrus oleks korras.

Prügikäitumisele lisatingimuste loomine on aktiivi kohustus. Üldiselt seisneb see lisanduvast prügiveos.

Resp. nr. 1: Ei, noh, on, ütleme, kaks korda või kolm seda suurt konteinerit ka üüritud. Ei jaksa ära viia lihtsalt, erakorralist prahti, noh, kes seal puid maha võeti näiteks, vot siis.

Lisavajadust ja prügi olemasolu tunnetavad kogukonna liikmed sellekohaste võimaluste loomisel.

Resp. nr. 6: Mis on sellel aastal esmakordselt, on see, et meil on maja taga meil on see konteiner, kuhu saab ehitusprahti viia. Vot, et muidu meil on nagu olnud kogu aeg lihtsalt üks suur konteiner, kuhu saab suuremaid asju visata ja üks konteiner, kuhu saab väiksemaid asju visata... et esmakordselt on nüüd selline spetsiaalne ehitusprahi ja siis niisuguste nagu elektroonikamasinate jaoks mingi spetsiaalne konteiner, mis täitus vist küll esimese päevaga ja ammugi ei, ei olnud seal ruumi selle aja peale panna asju sisse, kui, kui seal ette oli nähtud.

Teiste majaelanike huvides tehtav otsus üksikindiviid vastu tuleb samuti aktiivilt.

Resp. nr. 7: Noh, probleem on olnud selles, et viiakse raadiod või televiisorid või kapid või valamud siia prügikonteinerite kõrvale, ja kusjuures ma olen küll... tänavu aasta nüüd ma unustasin koosolekul ütlemata, aga muidu ma olen alati öelnud, et ise tuleb viia need ära, Tähe tänav sada kaheksa, kus külmkapid ja kõik asjad...

Kohustus on peamiselt normatiivne, vajadust põhjendatakse rohkem rahaliste väljaminekutega kui keskkonnasõbralikkusega.

Resp. nr. 5: Noh, soovitatud oli vist, kui ma mäletan, et klaasi ja neid ei tasu panna sinna, et need on mingid eraldi kogumiskohad nende jaoks. Ja siis ei tohi neid suuri, noh külmkappe ja neid asju sinna prügikasti kõrvale vedada. Ja, rohkem nõudeid ei tule meelde küll. [...] Noh, see... needsamad, kes seda koosolekut eest vedasid, juhatus ja esimees ja paar aktiivsemat.

3.2.2.4 Oluliste teiste ja enda kohustav käitumine

Olulise probleemi ja kaaselanike toetuse tajumisel kohustatakse ühiselt üksikuid ebasoovitavat tegevust läbiviivaid liikmeid.

Resp. nr. 1: No meil on ju väga ju ekstreemne see, asotsiaali probleem, ma usun, et selle, noh, sellest oli tõesti kõik majaanikud häiritud. Ja see oli tõesti probleem millega, noh kõik tegelesid, sest, minu teada me andsime mingit allkirja seal kõik, kui me tegime linnavalitsusele mingi kirja selle kohta, et on seal selline antisanitaarne olukord ja see häirib maja elanikkonda nii. Noh, me taotlesime tema väljatõstmist korterist. See oli nagu selline ühine... ühine avaldus prügi teemal.

Passiivsetes ühistutes ei hoolita oma kogukonnast niipalju kui aktiivsetes, tihti satub üldterritoriumile esemeid, mille denotatsioonilist tähendust ei võeta tegelikult otseselt prügina. Ometi on omaniku puudumisel tegemist ühise kulutusega.

Resp. nr. 2: Ja, ja, noh, mis võib veel, on ühistute probleem. On see, näiteks inimene vahetab oma korteris kasvõi gaasipliiti või aknaid või, pannakse need maha üldruumidesse, meil on kelder üldruum üks ole, põõningul, siia on pandud aknaid hulgemini. Siis... pannakse üldruumi ja, ja keegi ei mõtle, et kes see need ära koristab. Kuigi tänavu kaks suurt konteinerit viidi siit küll seda prahi ära, aga, aga ikkagi...

Resp. nr. 2: Täheandab, ma ütlesin kokkuvõtteks, et inimestel omal ei ole vastutustunnet. Inimene ise ei mõtle, kuhu, mismoodi oma seda rämpsu kusagile ära viia. Ja ei mõtle selle peale, et teised, teised kannatavad selle all ja teised peavad maksma.

Kui tajutakse teiste kaaselanike ebakorrektselt käitumist, annab see sellekohase õiguse ka indiviidile. Vastutus langeb ühele väljavalitud indiviidile.

Resp. nr. 8: Nad ei tulegi koristama, nad ütlevad, seda peab tegema majahoidja, nad ei tule välja. Näiteks siin oli nüüd see, kui see suur auto... noh, toodi see kast siia õue, see noh, keldrites kõik see kahekümne aasta... Jaa... Siis rahvas pani kõik oma asjad sinna, noh, sinna kõrvale maha. [...] Mina... tee mis tahad nendega ja öeldi, majahoidja peab need ära panema.

Prügi on ebaseeldiv objekt, mille suhtes on raske alata ühistegevust – varaste vastuvõtjate koondamine ei ole kerge. Reeglina võetakse kasutusele teenuslik abinõu.

Resp. nr. 8: Noh, nüüd kui meil see suurpuhastus siin, kui kõik need keldrid said... noh, puhtaks siin, seda ei, seda ei teinud püstaku inimesed ise tegema, näiteks siin kõrvalpüstakust oli see... juhatus, täheandab juhataja, see esinaine, palkas sealt oma püstakust ühe pensionäri ja ühe mehe ja

oma poja, kes õpib tal ülikoolis sotsioloogiat ja mind, kolmekesi. Mina olin siis koorma otsas ja need mehed tõid ja andsid, vinnasid üle... neid koorma... noh, sinna.

Seda, kuidas kaaselanikud prügiga täpsemalt ringi käivad, ühistu liikmed enamasti ei taju.

Resp. nr. 10: A mitte ma ei tea, võibolla nad ei sorteerigi, panevad nii. Aga no ikka korjub seal. Vaatasin, et pudeleid on meil väga palju selles konteineris, klaaspudeleid aga. No seal väga harva me puhastame, sest seal ikka vähe. No pappi ka, kui midagi. Muidu väga harva ostetakse midagi nii et, siin ei ole rikkaid inimesi. Rohkem ikka pensionärid elavad.

Teiste tegevus avaldub pigem prügikastist avanevas visuaalses pildis, mis aga kõneteemana on tabu.

Resp. nr. 4: Ma arvan, et kõik ühte kohta ja prügikasti. Jah, selles mõttes küll, tõesti vaatad et, et ma ei tea, võib-olla tuleb see laiskusest, et mõned riided ja, et visatakse niimoodi ära et, samas võiks seda, noh mina olen küll talitanud riietega küll, et mis kannatavad kanda, kellelegi on ju. Ma olen ära nad andnud nad lihtsalt. Ära ei ole visanud.

3.2.3 Arusaamad prügi sorteerimisest

Tihti eeldatakse, et prügi kui ebameeldiva objektiga ümberkäimiseks tuleb ületada tugevaid emotsionaalseid barjääre. Samas võib öelda, et prügi sorteerimine toimub automaatselt, normikohaselt. Inimesed ei teadvusta juba eksisteeriva käitumise olemust ega oska seda vaadelda kui osalist sorteerimist, mida saaks arendada sobivate tingimuste loomisel. Prügikäitumisel on oma alged ja rutiinid, mis võimaldavad käitumist arendada teatud piirini. Selleks on vajalik kindlaks teha peamised prügi sorteerimise kohta ringlevad sõnumid ja tajutavad mõisted.

3.2.3.1 Mis on sorteerimine?

Esimese hooga vastab respondent tüüpiliselt, et ta ei sorteeri üldse prügi.

Resp. nr. 1: Kõik läheb ühte... Pudelid viin ära.

Resp. nr. 2: Aga üldiselt, üldiselt ma panen kõik ühte kotti, ja viskan koos selle kotiga, viin prügikasti.

Ükshaaval loetlema hakates teadvustab vastaja endale tegelikku käitumist.

Resp. nr. 1: Patareisid oleme me viinud ka ära. Mina ju ei viinud, aga minu laps teab, kuhu tuleb viia ja tema on viinud. Jah.

Vanad akud näiteks?

Resp. nr. 1: Mhmh. Ma arvan, et need ei lähe ka prügikasti.

Vastaja ei tea täpselt, kuhu prügi läheb, sest erinevate prügiliiikidega toimetab erinev inimene. Pere toimib prügiobjektidega ühtemoodi, eksisteerib tööjaotus.

Resp. nr. 2: Patareisid mul ei ole, klaas, klaaspudelid on nüüd, viimasel ajal, mis on tekkinud, need on saanud viia siin ühiselamu otsas on prügikast. Ja, ja see, mina ise... Poiss on viinud sinna, et need... aga noh, neid ei ole palju tekkinud enam, sest nüüd enamasti kõik asjad on plastmasspudelites.

Prügi teket ja sorteerimist ei seostata omavahel.

Kuidas te praegu ise toimite tekkiva prügiga? Kas te sorteerite midagi?

Resp. nr. 4: Jah, paber läheb pliidi alla, põletame ära, siis, mis meil veel seal on, jah, praegu ei sorteeri küll eriti.

Patareisid näiteks...

Resp. nr. 4: Meil ei ole selliseid asju...

Klaas?

Resp. nr. 4: Klaas on jah... Mkm [ei sorteeri].

Prügi sorteerimise üle ei juurelda, tegevus ei lähtu keskkonnasõbralikkusest.

Kuidas te praegu toimite tekkiva prügiga?

Resp. nr. 5: Ma panen prügi prügikasti.

Lihtsalt kõik...

Resp. nr. 5: Jah, ja siis viin välja.

Aga näiteks pudelid?

Resp. nr. 5: Mkm. Noh, pudelid ma panen eraldi jah. Pudeleid ma niiviisi ei viska.

Prügisorteerijad ei pea prügi eraldamist otseselt sorteerimiseks.

Resp. nr. 10: Ei, me ei ole ise sorteerinud. Majahoidja seal sorteerib, tema valib näiteks pudeleid ja kõik need asjad seal. Sinna seal, sest võibolla sinna pannakse isegi õllepudeleid, mõned, no kes on rikkamad, siin on mõned rikkamad on olemas, sest nendel ma vaatan ilusad uued autod kallid ja. Panevad sinna igasuguseid pudeleid. Tema sorteerib ära ja viib sinna Narva mäele.

Aga kust ta need välja siis korjab? Prügikastist või?

Resp. nr. 10: No meil on eraldi see kast, kuhu me pudelid paneme.

Resp. nr. 10: Ei, aa natuke sorteerime. Meil on seal tagaruumis on pappkastide jaoks. Siis nende kui need noh valgus need päeva need valgus need asjad paneme sinna siis, mis veel. Need patareide asjad ka sinna taga, nii et seal jah. A muidu seda prügi meie ei sorteeri.

Prügi äraandmiskohti tajutakse pigem visuaalse mälu kui ametliku info järgi.

Resp. nr. 9: Vanapaberikonteiner on järgmise maja ees, see on Alasi tänavas selle juures. klaasikonteiner... kaua aega oli klaasikonteiner "Karete" poe juures, aga, aga ma ei tea, kas praegu ta kuskil on või ei ole. Ma ei ole isegi nagu tähele pannud. Seal vist teda enam ei olnud või. Aga, aga vanapaberikonteiner on jah seal Alasi tänavas.

Prügi viiakse kogumiskohtadesse automaatselt, selle vajadust ja edasist saatust teadmata.

...näiteks klaasi?

Resp. nr. 5: No ma ei tea, klaasi jaoks on vist mingi eraldi kogumise kastid siin linna peale pandud.

Aga miks neil see nagu vajalik on, et eraldi pandaks?

Resp. nr. 5: Ma ei kujuta ette.

Et vähendada prügikasti täituvust...

Resp. nr. 5: Ma ei... ma ei tea. Ma ei kujuta ette.

Subjektiivse normi alusel ja olulise inimese toetusel hoidutakse kogukonna ebakorrekse käitumise järgimisest. Oluline on prügikohane uskumus ja mikro-kogukondlik käitumine.

Resp. nr. 8: No need värvid ja õlid ja akud ja... nad panevad selle mulle prügikasti, suvel kõik tilgub. Mina viin enda niiduki õli... panen selle vana ikka ühte pudelisse tagasi ja kui koguneb, viin sinna... juurde, sinna saab ära anda. Aga nemad jah... Suvel on kõik õlilaigud seal prügikasti all, teevad remonti ja panevad oma värvid kõik prügikasti, mina seal... Aga jah, mina viin sinna. Kui poiss ka käis, parandas mul seda muruniitjat, vahetas õli ja... Küsis, et kuhu mina siis ka panen selle. Siis ma talle ütlesin ja tema oli kohe rahul minuga või nii.

Aga miks teie siis õlid ära viite, kui teised siiasamasse prügikasti panevad?

Resp. nr. 8: Aga see on ju ohtlik, ei tohi ju...

Aga te rääkisite, et poiss... Mida teie arvate, kas tema sorteerib samamoodi, nagu teie?

Resp. nr. 8: No ta nüüd Tallinnas... arvan küll, vast ikka... ta on selline korralik mul ju...

Vastajad, kes väidavad oma sorteerimiskäitumise algeks keskkonnasõbralikkust, teevad seda oluliselt ka perekonna mõjutusel.

Resp. nr. 6: Ma ikka üritan keskkonnasõbralik olla, niipalju kui ma jaksan, aga, aga rohkem ma ka muidugi ei jaksa...

...kuidas nemad [teie perekond] käituvad?

Resp. nr. 6: Sa mõtled nüüd seda... Jah, jah, nemad on pigem nagu meie suhtumisega, jah...

Resp. nr. 7: Ei no abikaasa, mina olen see, kes viib prügi. Aga ma mõtlen, noh oma lapsi, kellel on juba pered ja-ja, kindlasti nad nii ei tee, et eraldi panevad, kõik kokku ja läinud.

Süvenenumat arusaamist prügisorteerimise vajalikkuses esindavad selle tõsisemate probleemidega kokkupuutunud.

Resp. nr. 1: Või noh, et ütleme, mis, millised tagajärjed on praegusel prügi ladustamisel ja millised võiksid olla siis need tulevikus. Kui ma peaksin esinema. Ma ei ole selline tüüp, et ma esineksin. Sellisel teemal. Et pigem ikkagi tuleb urgitseda inimeste südametunnistuses. See on minu point.

Indiviid eemaldab sorteerimist ettekujutavast kõnest prügiga seonduda võivad negatiivseid tähendusi kandvad sõnad, mis muudab teksti üpris lakooniliseks. Eeldada võib, et vastaja püüab ennast negatiivsesse situatsiooni asetades leida endale positiivset või pehmendavat tagasisidet.

Resp. nr. 4: Et klaasid noh, klaasid lähevad nüüd sinna ja või need paberid, sinna, need ühte kohta ja, ma ei tea vist plekid, plekk ja-ja keemia, noh, üks on jah, et keemiad just need igasugused, ma ei tea, vanad akud, ja patareid ja nii edasi, et need nagu käivad ka eraldi. No, ma ei oska sellest kõigest nagu rääkida...

Sorteerimise kohta ollakse infot saanud ilmselt massimeediast, aga ka tuttavatelt eksisteerivate näidete abil...

Resp. nr. 2: Nagu ma aru sain, oli see niimoodi, et need prügikastid on seal majas. Ja, ja, vist ise pidi ikka sorteerima ära, kuhu klaasasjad ja kuhu miski asi panna, ja, ja, panna siis sinna kasti ja sealt majast oleks siis selle üldkorras ära viinud. Selle. Niisama nagu nüüd käib see SABki, ma ei tea, mis firmad need on. Need oleks muidugi üldiselt ära viinud.

... ja näiteks välisriikides viibides, kus otsene kogemus andis positiivse tagasiside.

Resp. nr. 3: Näiteks kui me käisime reisiril Austrias, siis sellises toas, kus me ööbisime, tegelikult see oli koolimaja, kooli internaat, seal oli vannitoas neli erinevat prügikasti, ma ei mäletagi, võib-olla oli ka klaas, metall, paberid, mingisugune taimne, taimne prügi vist, jah.

3.2.3.2 Sorteerimiskäitumise allikad

Sorteerimiskäitumisega on seotud rida vääruskumusi, millest peamine ütleb, et invidiidil ei teki tegelikult nii palju prügi, et seda sorteerida.

Resp. nr. 2: Ei, sest praegu ei ole vajadust olnud. Mina panen prügi... Mul on prügiämber, ämbris on kott ja panen sinna kotti kõik oma plastmasspudelid näiteks, ja kotid ja nüüd tahes-tahtmata kilekotid ja niisugused ka tekivad, ja, ja jogurtikarbid ja...

Resp. nr. 5: No vanapaber on mul... vedeleb kogu aeg siin majas, ma ei olegi välja viinud seda, mul teda ei teki ka midagi, lehte ei käi midagi. Mul ei olegi teda eriti.

Resp. nr. 8: No klaasi mul ei olegi nii palju...

Resp. nr. 4: Jah, ongi, et see on nii nädala alguses juba on ta nii täis, et tegelikult meile piisab ühest korras nädalas. Aga lihtsalt vahepeal on jah see niimoodi, et nad ei arvesta sellega, et see võib-olla veidi häirib, aga see noh, see on nagu... väga harva...

Samuti usutakse, et keegi kusagil sorteerib nagunii selle prügi piisavalt ära.

Resp. nr. 9: Klaasi ei ole mul ka nagu kaua aega tarvis olnud kuskile viia. Ja kui mul need pudelid on, siis need ma panen ka sinna prügikasti juurde, sealt nad siis. Ju siis, ju siis neid kuskil vastu võetakse, nad kaovad sealt kähku ära, nii et noh.

Tihti vabandatakse mittesorteerimist puuduvate võimalustega.

Resp. nr. 3: Kui meil on kohta, kuhu viia, selles mõttes tõesti, et noh, kui nüüd selleks, et prügi nüüd viia, peab ikka sõitma näiteks kolm kvartalit eks ju kaugemale, siis, noh, ma ei ole kindel, et me seda küll alati teeksime, aga, aga kui, kui see võimalus on olemas ja kui see võimalus ka nüüd, näiteks on kaugemal kui see praegune võimalus, siis, siis me ikkagi üritaksime seda teha jah. Sest tegelikult noh, soov on küll seda teha.

Tihti on asi pigem mugavuse taga.

Resp. nr. 3: Noo, no selles... samas vanemate majas, millest ma rääkisin, seal oli üks ühine prügikast. Seal ei, ei olnud sellist sorteerimist.

Resp. nr. 5: Ma ei ole selle peale veel mõelnud. Mingi, noh, vanapaberisse ma vaevalt et hakkaksin viima teda niiviisi nagu... käe otsas...

Resp. nr. 6: Ilmselt... Selle prügiga on muidugi alati nii, et, et igahel on see oma südametunnistuse asi, et kas ta, kas ta viitsib minna nüüd... seal, meil on seal üsna lähedal üks vanapaberi see, see konteiner ka olemas, et kas ta läheb seda sinna viima või ei lähe sinna viima ja, ja kas ta need pudelid viib taarapunkti või ei vii, et seal, seal elades on natukene nagu probleemne, et seal pole nagu hästi seda taarat kusagile panna. Et vahel nad seal all poes võtavad seda taarat vastu ja vahel ei võta ja, ja kui sul seda autot ei ole, siis...

Teatud probleemiks võib kujuneda indiviidi ja prügi läheduse suhe ja aktsepteeritav piir.

Resp. nr. 6: Et seal on ju see nõrkus, et korterid on ju väikesed. Et sul peab selleks, et sa saaksid seda sorteerida, sa pead seda ju algusest peale tegema, sul peab olema võimalik omada mitut prügikasti, et seal on sisuliselt niimoodi, et kui sa paned oma pliidi ja külmkapi kõrvuti, et siis niipalju kui seal kraanikausi all asjasid mahub, niipalju seal mahub. Et seal majas on ilmselt üsna raske motiveerida seda, et seda lahku korjata.

Resp. nr. 6: Aga ma pean tunnistama, et mul endal oleks ka vat see piir juba, kui on paber ja klaas eraldi, vat see järgmine piir on juba keeruline, sest see orgaanika kui selline on niivõrd ebameeld... ebamugav käidelda nii ehk naa ja kui sa seda kilekotti ei saa panna, siis muutub asi juba üsna ebamugavaks.

Enamasti toimub sorteerimine normi kohaselt.

Resp. nr. 2: Muidugi jah, minu arust võiks need plastmassasjad eraldi konteinerisse panna, aga kuna neid konteinereid jälle eraldi ei tekkinud, siis... ja, ja üldse, plastmasskarbid.

Resp. nr. 4. abikaasa: ...kui auto on majas, siis paned küll akud ühele poole ja noh, see tuleb nagu loomulikult aga tavaline majapidamine ja kes siin hakkab seda klaasi eraldi panema...

Prügi sorteerimisega on seotud kohustavad uskumused, mille päritolu ja sügavamaid põhjuseid ei teadvustata.

Resp. nr. 5: ...et patareid ja igasugused õlid ja värvid ja need peaks ikka eraldi panema, et neid ei tasuks kusagile noh prügimäele või nii viia, need on ohtlikud, no mitte ohtlikud, aga no, ühis... või sellele keskkonnale... halvad.

Et muud prügiügid ei ole nii olulised?

Resp. nr. 5: Jah, ei, ei tea küll.

Resp. nr. 2: Tuleks küll, juhul kui... [...] ma küll ei tea, mismoodi see, üldse see, rämps... nii töödeldakse. Kas litsutakse kokku või, mismoodi... Ma ei kujuta ette... Aga mina arvan, et looduskaitse seisukohast oleks see vajalik niimoodi, et, et plastmass need eraldi ja, ja kas neid kasutatakse millekski, ma ei tea. Jah, vat siis, siis peaks olema nagu eraldi konteineris ja eraldi...

Normikohaselt teatakse, et prügi on "ohtlik". See on ka sagedamini prügiga kaasnev sõna (Keskpaik 2000).

Resp. nr. 5: No ei noh, mul ei ole niisuguseid asju ette tulnud, nagu patareisid, noh niisuguseid ohtlikke asju.

Mõni asi on lihtsalt keelatud, "ei tohi" teha.

Resp. nr. 8: Ei, ei. Ja nad ei, nad ei hooli ka sellest, et noh et ei tohi igat asja sinna prügikasti panna, ma olen seal küllalt välja kiskunud ja loopinud välja, prügiautod ei taha neid, no nad

lõhuvad ju autod ära, igast asjad, neid ei ole lubatud, näiteks kraanikausid ja asjad ju ja. Ja vanad akud ja neid ei tohi ju üldse panna sinna, aga nad panevad ikka.

Resp. nr. 8: Klaasi panen ka sinna, jah, jah, jah... Aga aknaklaasi ei tohi sinna, selle ma olen küll niimoodi, et, et kui on noh, toodud mulle sinna prügikastide taha näiteks katkiläinud suured klaasid, siis ma olen need lihtsalt ära purustanud, olen kuidagi...

Nii nagu prügi teke on anonüümne, ei soovita ka end oma prügiga seostada lasta.

Resp. nr. 8: ...aga riided on mul, riided on mul küll niimoodi... [...] ja-ja siis viisin maale ja tegin suure tule. No need... see on naeruväärne, et... vii, vii, pane prügikasti, et, noh, et noh teised ka võtavad ja mõnel vaja on. Aga mina olen selline ebausklik, mõtle, mina ei kujuta ette, et minu riided seal, seelikud ja pluusid on kuskil seal prügimäel laiali, mida ma olen kandnud.

Normatiivse käitumise levinuim eesmärk on utilitaarsus, kokkuhoid, korduvkasutus...

Resp. nr. 1: Vanapaber? Noh, ahju lähevad mul õnneks. Suur osa paberit, mis mul üldse on. Mul ajalehti ei käi kodus, nii et mul ei teki seda vanapaberit. Aga, ütleme need väljaprintitud lehed näiteks, neid ma ei põleta ahjus ka. Tahmavad ja ajavad pigi sinna ahju. Vaat need lähevad ka prügikasti.

Resp. nr. 1: Nagu sa nägid, ei ole mul üldse mööblit, mul ei teki ka selliseid jääke. Aga siis, kui tekitavad, siis viiakse maale vanaema juurde. Jah.

Resp. nr. 1: Ma tean, et meie viskame näiteks ahjutuha prügikasti, aga ühed naabrid koguvad seda. Ja kui mina rajasin peenra, siis käis härra küsimas, et ega mul ei ole sinna peenra peale tuhk vaja. Mina soovitasin tal siiski see tuhk viia kas tikritele või kirssidele. Aga mitte lillepeenrasse. Nii et see näitab, et inimesel on nagu prügijääd, millega ta ei oska millegagi peale hakata.

Resp. nr. 7: Mina isiklikult viin toidujäätmed, need mis on, ikkagi konteinerisse, aga pudelid ja... ja paberid... paberi ma olen viinud kõrvalmajja, seal on ahjuküte ja ma olen enda majale isegi öelnud, et ajalehed ja... pange sinna, nendel on üks tool pandud, et pange tooli peale ja nad siis põletavad ära. Noh, pudelid ma olen siit mäest alla viinud, konteinerisse.

Resp. nr. 8: Vanapaberit ma, ma ei olegi, vanapaberi olen ma ausalt viinud maale ja siis vene ajast on mul kelder veel Postimehi täis, või neid Edaseid, ma mõtlen, kui on ükskord vaja tapeetida, siis alla panna.

Paljud on sorteerinud ja sorteeriksid materiaalse boonuse nimel.

Resp. nr. 3: Jaa, seda me tegime tegelikult. Et... vanapaberit... me viisime ära... perioodil kümme-viisteist aastat tagasi oli vanapaberi kogumine, oli üsnagi aktiivne. Rahvaalgatuse korral, küll, oli võimalik selle eest mingisuguseid raamatuid saada, defitsiitseid raamatuid ja... nii et hästi meeldiv, et, et [...] nagu ei mäleta, et päris koguaeg on see patareide niimoodi eraldipanek olnud väga päevakorral, et, et vist, vist ei olnud nagu kogu aeg seda võimalust ka.

Resp. nr. 4. abikaasa: Näiteks... Inimene noh niisama kunagi, ma ei usu, et ta hakkab prügi sorteerima lihtsalt heast peast eks ju, tal peab olema mingi motivatsioon. Vanasti näiteks vanapaberi äraviimine, sa said mingeid talonge, mingeid jamasid, sa said mingeid kummikuid osta või noh, ma ei tea.

Korduvkasutuse idee ei kanna keskkonnasõbralikkuse eesmärki. Kui puuduks alternatiivne otstarve, käitutaks sorteeritavate esemetega kui tavaprügiga.

Miks te viite oma vanapaberi sõbranna juurde, miks te seda teete?

Resp. nr. 9: Küttealustuseks... Muidugi, kui ta siit läbi tuleb autoga, annan talle jälle kotiga näppu.

Kuidas te sellega siis ümber käiksite, kui ei oleks võimalust seda sõbrannale anda?

Resp. nr. 9: No muidu jah viskaksin konteinerisse. Aga, aga senikaua suurt ei tegele, kui teda tarvis läheb, sest niikaua ma teda veel ei viska. Siis kogun niikaua hunnikusse, kuni ükskord jälle sest lahti saab.

Ilmselt võib ühe prügimaja loomise sõnumina toimida korduvkasutus – inimesed saaksid hüvesid vahetada või ära anda ilma prügi juurde tekitamata. Paraku on see tabuteema.

Resp. nr. 8: Aga muidugi siit, siit noh, no ütleme ausalt, siit prügikastist võib häid asju ka saada teinekord. Jah.

Paljud sorteeriksid prügi, sest sorteerimata kujul võtab see liiga palju ruumi ja toob lisakohustusi. Prügiteenuse eest tasutakse äraveetava massi mahu pealt.

Resp. nr. 2: ...mina võiks nad küll ka eraldi kotti panna, ja panna sinna teise konteinerisse, see ei ole mingi probleem. Sest nad on nagunii küllaltki mahukad ja ma vahel pahandangi, et prügikast, või prügikott saab nii ruttu täis tänu sellele, et sinna paned igasuguseid niisuguseid suuremahulisi asju, sest ega ma kokku litsuma ise ei hakka.

Resp. nr. 7: Sellepärast, et kui kõik ajalehed ja kõik see vanapaber viia sinna prügikasti, siis ta on varsti täis ja siis nagu...

Resp. nr. 4: Mina küll viskaks klaasi eraldi, sest see võtab nii palju ruumi, et... terve prügikoti, seesama klaasipurk on ju... Et klaasiga küll... Iseasi võib-olla seal, ma ei tea... noh, ma ütlen, et võib-olla kui ma sorteeriksin, siis ma sorteeriksin ainult klaasi eraldi ja muu läheks samasse, ühte kohta.

Hulkurid eksisteerivad aktiivselt igapäevases prügidiskursuses, indiviidi sorteerimiskäitumisega seostatakse neid vähe. Samas ei saa väita, et inimestele ei seostuks sorteerimine hulkuritega.

Resp. nr. 7: Ma olen lihtsalt sellepärast teinud, et pudelid korjavad need... tähendab, kes siin igapäev käivad, sellepärast ma olen viinud nad sinna alla. Paberi ma olen viinud vastasmajja, või tähendab, kõrvalmajja.

Prügikäitumine algab madalamatest astetest, mille kõrgem vorm on prügi sorteerimine ja teadlik ostukäitumine.

Resp. nr. 1: See on raske küsimus. Ei, ma arvan, et ma hääletaksin [prügimaja] poolt.

Aga miks te seda teeksite?

Resp. nr. 1: Sest majas on väike laps. [...] Ma arvan, et näiteks mina olen pärit sellisest perest, kus ei loobita prügi igale poole. Ma tean, et ka näts käib prügikasti ja ma ei viska teda kuskile autoaknast välja ja nii edasi. Et ma arvan, et noh minu otsus sünniks võib-olla sealt. Sest noh, selle põhjal... ma aga, noh, mis see nüüd niimoodi globaalselt ma ilmselt selle otsuse langetamisele ei läheneks.

Resp. nr. 3: ...nii, nii positiivseks kangelaseks ka ennast ei julge nüüd lubada, et, et, et, et, sellest, et kui selle prügi, prügi ära visata, et ühte kohta, et siis nüüd selline väga suur süümeepiin nagu et seal hakkab, hakkab sind, sinu kallale tulema aga... Aga pigem siis tunned ennast halvasti, kui näiteks peaksid viskama niisuguse prügi prügikasti kõrvale maha või, või auto aknast välja või, või midagi sellist. Et need on nagu need asjad, mis on tunduvalt taunimisväärsemad, kui see, et, et siiski ühte konteinerisse see prügi läheb, kui sellist võimalust ei ole. Juhul, kui see võimalus on ja sa ikkagi paned ühte, siis loomulikult halvasti.

Üksikud loevad oma prügikäitumise allikaks keskkonnasõbralikkust. Üldiselt võib öelda, et käitumine oli omandatud enne sellekohast hoiakut.

Resp. nr. 3: Noh, me tahaks ennast natukene lugeda võib-olla nende inimeste hulka, kes tähtsustavad või väärtustavad sellist keskkonnasäästlikku eluviisi ja, ja, ja kindlasti ise sellele kaasa aidates, noh, tunned ennast, noh, veelgi enam sellise eluviisi pooldajana, selle järgijana siis ka, eks ju. Et, et seetõttu, ma arvan, me oleksime nõus ka veel rohkem prügi selekteerima.

Sorteerimiskäitumise arengut mõjutab vähese perspektiivi nägemine,

Resp. nr. 3: See tegelikult, tegelikult, oli hästi positiivne. Nemad olid jõudnud juba niikaugemale. Noh, tegelevad niivõrd detailse selekteerimisega. Kuigi seda nüüd loota, et noh meie niipea sinna jõuaksime oleks silmnähtavalt naivne, sellepärast et, et noh, ühest küljest ei ole ressursse nii palju, et ütleme, nii, nii, nii... niipalju erinevaid neid, konteinereid luua.

Resp. nr. 8: Aga see ei ole ainult meil siin. Ma arvan, vaatan, et see on siin, mõnes... igal pool on see nii. Nii. Ja see asi, ei, seda ma ei kujuta ette, kuidas europrügilad, sinna peab, ei võeta enam, et sul peavad olema sorteeritud toidujäätmed ja need ja kõik ja, ei-ei.

...samuti teiste käitujate tajumine. Kui teised ei sorteeri, siis ei sorteeri ka indiviid, sest ta tajub oma panuse ära kadumist.

Resp. nr. 3: ...sest ei ole ju mõtet, et kui alguses seal tõesti pannakse nelja erinevasse kohta, ja siis pärast kallatakse kokku ja samuti ei ole sellel mõtet, et kui enamuses inimesi seda siiski ei tee, ikkagi pannakse nad ühte ju. Jah... kui individuaal... majas, elamus elaksime, siis, siis me ilmselt võib-olla tõesti teeksime ka sellise neljase... või mis iganes, kui, kui suur arv on... selleks, et seleksiooni teha. Mõte on igal juhul väga kiiduväärt.

Kui kaalutleda oluliste teiste kommunikatsioonide abil indiviidi käitumist muuta, tuleb ületada oluline barjäär – nimelt arvab indiviid, et tema on oluliselt aktiivsem prügisorteerija või keskkonnasõbralikum käituja kui teised teda ümbritsevad inimesed.

Resp. nr. 6: ...mina nagu olen see, kes nagu ei taha hästi näiteks õllepudelit prügikasti panna, et siis ma usun, et neid on samas mitmeid, kes seda teevad, et võib-olla see osa võiks olla paremini, et võiks olla mingi koht, kuhu neid panna. Aga iseenesest jah, paberipanemise võimalus on nagu ümber nurga ja, ja muu prügi, nagu jah, ma arvan, et need, kes rohkem eraldada tahaks, need ilmselt nagu eriti ei leidu.

Resp. nr. 6: Ma arvan, et see [keskkonnasõbralikkus] on põhiline, mis üldiselt mingit rolli mängib, et võib olla seal majas saaks pigem... ma isegi kardan, et seal on niipalju rahvast, et seal... seal see isiklik mõju, nagu näiteks et, kui mina nüüd eraldi sorteerin, et siis selle võrra ühistu saab odavamalt, et seal ei mängiks see ka rolli. Et seal kaob see isiklik efekt nii sinna muu sisse ära et ...

Ebakorrektset käitumist süüdistatakse pigem teisi.

Resp. nr. 8: Aga ma ei oska sulle öelda, need reklaamid ja need, mis need tulevad iga päev, need ma olen küll viinud prügikasti koos teistega. Mida mina siis seal hakkasid, kui teised seda ei tee. Ja no toiduained ja need ma viin sinna ja... aga...

Resp. nr. 3: ...noored võib-olla ei adu selle selektsiooni tähtsust, selles mõttes, et ei mõista, et miks on vaja eraldada, noh...

3.2.3.3 Trots muutuse ees

Järsud ettekirjutatud muutused inimeste käitumises tekitavad trotsi...

Resp. nr. 3: ...siis otsustati, et prügikonteiner tuleb lukustada, ja sõna otseses mõttes pandi tabalukk prügikastile. Ja... see alguses oli üsnagi harjumatu, seetõttu et, noh näiteks seal samas majas elav noor ema, kes prügi viima minnes pidi ka oma väikese lapse kaasa võtma [...] No, mis iganes. Ühesõnaga, oli üsna keeruline, kui kaks kätt on kinni, veel lisaks sellele avada prügikasti lukust ja ta pärast veel ka lukku keerata ja võib-olla ka prügikasti lukustamine kui fakt iseeneses, ütlemine, on kummaline, või, või noh, tekitab trotsi, et noh.

...ja võivad kaasa tuua vastutööd.

Resp. nr. 7: Meil isegi oli, meie majal prügikasti lukus, aga sellest ei olnud midagi kasu, see lukk lõigati... või saeti läbi rauasaega ja... [...] Kas mõni vihavaenlane või... ei oska öelda. Aga läbi ta saeti.

3.2.3.4 Kuidas kommuneeritakse sorteerimist teistele?

Prügist rääkija valib hoolikalt oma keelt, millega õigustada oma ebakohast jututeemat.

Resp. nr. 3: Igal juhul on see algus nüüd selle prügi selekteerimise, selekteerimisele üldse, mis, mis siis järjest areneb ka meie riigis. Et, et... See prügimaja on tõesti selline asi, mida nagu poolnaljatades võib noh külalistele näidata ju. Näe, korteriühistu on hoolitsenud meie eest nii hästi, korralik ilus viisakas majakene, on prügi jaoks eraldi. See on kindlasti üks asi.

Üldiselt võib öelda, et prügimajaga ühistute elanikud tunnevad uhkust, et neil on sellised võimalused ja et nad sorteerivad prügi. Teistelt inimestelt väljapool kogukonda saadakse positiivset tagasisidet, tunnustust.

Resp. nr. 10: Minu kolleegid käisid sünnipäeval, vaatasid, et mis maja see on. Ma ütlesin, et prügimaja. "Oi, me ei olegi näinud." Ma ütlesin, et jah, võite vaadata...

Resp. nr. 10: Jah. Nad ütlesid, et konteiner on ikka sama asi. No ega ta ei ole ju midagi teist, konteiner ainult kinni, majas kinni. No ainuke võibolla see parem, et suvel kah see no ei aja nagu mitte mingisugust, sest kui nad ei pane ju kõik kottidega, siis tuleb ju lõhn ja kõik aga. See on ikkagi kõik selle maja sees. Suvel küll lõhnab seal jah.

Sorteerimistingimustega majade elanikud räägivad sellest võimaluse korral oma tuttavatele, kolleegidele, sõpradele. See on neile oluline teistest kogukondadest eristav indikaator.

Resp. nr. 3: Jah, prügimajast oleme rääkinud küll.

Millest täpsemalt, mille vastu teised huvi tunnevad?

Resp. nr. 3: Me oleme ise nagu natukene uhked, et nagu meil on selline asi olemas. Et, jah... võib-olla, kui seda prügimaja ei oleks, ei oleks meie maja juures, siis me räägiksime prügist vähem.

Kas teised on ka huvitatud olnud sellest, näiteks...

Resp. nr. 3: Jaa, nad on huvi tundnud küll, selles mõttes, et võib-olla, võib-olla ka viisakusest on huvi tundnud, et kui me selle teemaga välja tuleme, siis nad heade tuttavatena nad ei taha üles näidata ükskõiksust meie väljapakutud jututeema vastu, aga teisalt, ma arvan, et, et nii mõnigi tuttavatest on aru saanud, et, et see on tõesti hea asi, et on olemas see... ehitis.

3.2.4 Prügi sorteerimise tingimuste parandamisest

Ühistute peamine ülesanne on hoida elukeskkond füüsiliselt toimimas. Alles algusetapis ühistute areng viitab ressursiprobleemidele, olulistele tehnilistele ja korralduslikele küsimustele, väljakujunemata kogukonnatundele jpm. Ühistu probleemide lahendamisel on oluline järjekord, diskuteeritud probleemide prioriteedid. Ühistu initsieerimisel prügi sorteerimise tingimuste arendamisel tuleb eelkõige ületada konkureerivate tegevustega eksisteerivad vastuolud. Peamiselt on prioriteetide järjestajaks rahalised võimalused, seega ei tohiks olulisemaks prügi sorteerimise tingimuste vastu olevaks vastuargumendiks olla raha. Oluline on ka initsiatiivi allikas ja kommunikatsiooni argumendid.

3.2.4.1 Initsiatiiv prügiga seotud tingimuste loomiseks

Prügiga seotud tegevuste initsiaator on ühistu aktiiv.

Resp. nr. 1: See oli ikka ühistu juhatus, käis, jah, juhatus käis seal vaatamas, seal korteris, ja siis, siis see nagu idee, et me ei saa sellist asja lubada oma majas. Ikka juhatus.

Kes nagu määratleb, selle, et meil oleks nüüd seda prügikonteinerit vaja?

Resp. nr. 1: Ikka ühistu esimees. Teised ei märka seda.

Ka oluliselt kõiki elanikke puudutava vajaduse initsiaator on esimees.

Resp. nr. 8: Siin oli, mis see oli enne juba, ta seal oli esimese mai ajal, enne esimest maid jah, juhatus siis helistas ja palus, et auto tuleks kindlasti välja uuesti, tähendab, et kui nad näevad, et prügikastid on täis, siis nad toovad veel rohkem juurde, ma olen nii seda tähele pannud. Miks sa ei või oodata... no oota selle oma pange või kotiga, kui sa näed, kui auto ära käib, kastid tühjad on. Nad teavad, et kolmapäeviti käib see. Siis nad hakkavad eriti vedama. Siis on nii et, et oli siin, siis hommikul on varesed ja kõik kajakad, kisuvad nokkadega ja õu on... prügi täis. Täitsa, selle koha pealt, ma ei, ma ei saa.

Prügi on ebameeldiv objekt, millega seotud kohustustest hoidutakse kõrvale. Nii jääbki passiivses ühistus initsiatiiv ainult aktiivi kanda, kellel on vastav kohustus eelkõige saadava tasu näol.

Resp. nr. 9: Siis kui ikka veetakse ütleme esimees telliti, noh nüüd kui oli see soodustingimus, et sai nüüd konteinerid tellitud, et võimalus viia. Inimesed, paljud inimesed, kes on majast ära kolinud, on jätnud ka oma vana koli sinna keldrisse vedelema. Ja siis muidugi keegi neid ei puutu, sest ega see ei ole minu oma, mina teda ei puutu. No kes siis lõpuks on? Kui esimees saab mõne siis näppu, kellega nad siis kahekesi veavad need välja, rämps. Mõni topib veel sinna kuskile torude taha ja karjub, et ärge võtke välja, ma just viisin eest ära.

Kui keegi on initsiatiivi võtnud ja tingimused loonud, tajuvad vajadust ja saadavat kasu ka mahajääjad, keda prügikäitumise ülevõtmisel on tunduvalt rohkem kui muude aktsioonide puhul.

Resp. nr. 6: Vaat, see on alles esimest nädalat nüüd nii. Et nagu... see oli kas eelmine või üle-eelmine või kuidagi niimoodi et, et me nagu lugesime silti ja rõõmustasime, aga samas nägime, et see oli juba täis saanud. Et... järelikult selle järgi vajadus oli tõesti olemas.

Resp. nr. 9: Ma arvan, et sinna ikka, vähemalt ilmselt nad seda paberit sinna viivad, sest ma olen näinud ka, et ta on peaaegu täis. Täheandab ikka inimesed viivad küll. Ja no näiteks klaasi osas meil oli möödunud aastal oli siin maja otsa taga oli linna poolt oli, kas paariks päevaks, üheks päevaks see hästi suur konteiner. No siis inimesed vedasid sinna küll palju asju [...] ja siis ma tean mina viisin ka keldrist kõik need katkised purgid või purgid, mis sinna viia oli, vedasin need ka sinna ära. Et siis inimesed kasutasid seda küll tegelikult.

Ühistu aktiiv võtab initsiatiivi ühistust lähtuvate põhjuste ja tajutavate soodustuste alusel.

Resp. nr. 7: Seda, nüüd see prügiveo... see on nagu ülelinnaline, et siis korteriühistute liit aitab meid, muidu see konteiner maksab kaheksasada krooni ööpäev, aga siis nüüd tuleb maksta ainult kolmsada. Ja siis tuuakse ühistu... reede õhtu, laupäev, pühapäeval siis lõpetatakse ära.

Resp. nr. 7: No korteriühistud pakkusid, tähendab nendel oli tehtud, ajalehes oli kuulutus, et saab tellida ja kohe ma olen siin pööningul käinud ja siin on ikka päris palju seda prahti, prahti, mis tuleb ära viia. Ja keldrites muidugi inimesed, kellel on, saab ka ära panna siis.

Prügimaja loomisel oleks soodustus kahtlemata olnud mõjuvaks pooltargumendiks.

Resp. nr. 9: Ikka maks, jaa, jaa, see ei tule üldse mitte odav. Ma tean, et seal kunagi üks Korteriühistute Liidust käis esimees käis seal nendel koolitustel ja seal kogu aeg on seal käinud tegelemas ja need, ja nad olid vist ohhoo, kas nad kuskil, nad käisid ju Soomes käisid. Ja seal olid neid prügimajasid näinud.

Resp. nr. 2: Ja üks mees, kellel oli juba selle firmaga, kes selle maja ehitamisega oleks tegelenud, oli võetud, ja ma ei mäleta neid arvusid, aga ta esitas, tähendab siis, selle arved, mis, kalkulatsiooni, mis see oleks maksmata läinud.

3.2.4.2 Reaalsuse ja idee vahekord

Esimeseks prügingimuste parandamise realiseerumise tingimuseks on kahtlemata rahaline kokkuhoid.

Resp. nr. 1: No esimene reaktsioon oleks kindlasti see, et kui palju see maksab meile. Mis see meile maksma läheb? Nüüd kindlasti, noh... kindlasti ei ole inimestel midagi selle vastu. Idee tasandil, aga kui asi läheb praktikasse, siis võib osutada see ju tülilikaks. Ma arvan, et teooria ja praktika on kaks eri asja siin puhul. Ja raha.

Konkureerima jääb idee ja selle maksumus.

Resp. nr. 9: Ilus, ilus, aga kui me arvutame, mis see maksab?

Oluline tingimus on ka ühistu elanike kaasamine ja veenmine, sest eeldatakse, et teised käituvad tunduvalt keskkonnakahjulikumalt ja et nende käitumist ei ole võimalik muuta.

Resp. nr. 8: Ma ei... ma ei oska seda öelda, sest ma ei usu, et siin iialgi läheb läbi selline asi, nagu need europrügilad noh tahavad, et prügi hakatakse sorteerima ja, ja paneb need sinna, need sinna. Igatahes siin majas see küll läbi ei lähe.

3.2.4.3 Prioriteedid

Ühistu tegevused on kulukad ja elanikud tajuvad väljakäidava kulutuse isikulisust.

Resp. nr. 2: Aga kuna me ei ole keegi nii eriti maksujõulised, siis vat põhiliselt tekkiski see probleem selle, selle tema maksumuse pärast. Ja, ja koosolekul oli see arutusel, aga, aga hääletati maha.

Tehtavate kulutuste vahel tuleb valida. Oluline on, milline küsimus on prioriteetsem.

Resp. nr. 4: Kindlasti läheks, et... tead sa, praegust, vaata meil on, meil on praegust selles suhtes, ma panin, noh, me juhatusega otsustasime, et, kehtestasime suhteliselt kõrge sellise hooldusremondifondi on ju... selle jaoks, et me saaksime võimalikult ruttu korda teha oma maja on ju, et kui ma nüüd paneksin sinna midagi veel juurde, siis kindlasti nad poleks nõus, ma arvan, et kaasa arvatud meie, aga hiljem küll.

Resp. nr. 2: Ei oska öelda, sest, sest ma olen praegu, kuidas öelda... püüan võimalikult kokkuhoidlikult elada ja, ja lisa väljaminekuid nüüd... kuna nüüd on kõne all just see tänava tegemine.

Iseenesest ei ole kellelgi midagi idee vastu.

Resp. nr. 9: Ja siis olen mina ka kuskil loengul neid näinud filmides, filmis näidatud. Aga selle prügimaja ehitus tuleb küllalt kallis. Siis peab majas ikka kõik muud asjad jälle täiesti korras olema, enne kui ükskord selleni jõuab.

3.2.4.4 Prügi sorteerimiseks tingimuste loomine

Peamine eitav uskumus on, et keegi teine ei ole valmis sellist käitumist üle võtma.

Resp. nr. 6: Ma arvan, et enamusel seal majarahvast on üsna ükskõik, mis sest prügist saab...

Resp. nr. 7: Inimesed on liiga mugavad, panevad kõik ühte kotikesse, viivad välja, ongi kõik.

Resp. nr. 8: Jah. Ma, mina ei tea, kuidas nad seda europrügilat kujutavad ette. Sinna ju hakatakse võtma ju niimoodi tulevikus, et prügi peab olema sorteeritud. No kes siis seda sorteerib seda prügi, ütle mulle.

Üksikud ei näe sorteerimise ja prügimaja aktiivsel kasutamisel tagapõhja.

Resp. nr. 5: Selline asi on mõttetu ühesõnaga... [...] No ma arvan jah, et ma ikka viskan prügi ära ja nagu väga ei juurdle selle üle, et mis, mis tast nagu edasi saab.

Te arvate, et teised ühistu liikmed hääletaksid umbes nagu teie?

Resp. nr. 5: No ma arvan, et enamus küll jah.

Resp. nr. 2: Ja, ja noh, vat ei oska öelda, kas sellest [prügimajast] oleks olnud midagi kasu või, või mitte, seda ei oska öelda. No muidugi, see oleks välistanud selle, et keegi oleks saanud oma prügi sinna kastidesse panna.

Nende ühistute elanikud, kus puuduvad tingimused prügi sorteerimiseks, näevad prügimaja kasulikkust eelkõige selles, et sinna ei ole ligipääsu võõrastel inimestel, kes saaksid oma prügi ladustada nende arvel.

Resp. nr. 8: Noh, aga kui luku taga... aga nad ei hakka ikkagi, ma ei, ma ei usu, et nad hakkavad seda tegema. Võib-olla kui oma maja on, noh... Aga et siia, sa ei näe ju, kui... mul on räägitud mitu korda, et on see, noh näevad siit, et auto sõidab õhtul siia, paneb prügikotid siia kasti kõrvale, pöörab ümber ja läheb minema. Kas siis mina hakk... majahoidja hakkab siis nüüd seda, mis tema toob, seda sorteerima siis seal.

Prügimaja oleks võimalus "viisakaks" suurjäätmete omaniku vahetamise kohaks, mis võimaldaks kokku hoida indiviidi isiklikke kulusid.

Resp. nr. 8: See oli jubedus. Hommikul vaatan mina pool kaheksa väljas, üks sõiduauto, sõitnud siia kasti juurde, ja-ja kisuvad koorma kallal, mehed koorma kallal, otsisid metalli sealt, löid selle koorma nii laiali ja lükkasid külmkapi peale või maha ja selle pliidi ja panid oma selle pagasnikusse, sõiduauto pagasnikusse, sõitsid minema ja ajasid koorma kõik segi. Meie jälle säti koormat...

Hulkurite tegutsemist ei peeta oluliselt häirivaks, kuid emotsionaalse argumendina on ta siiski kasutatav.

Resp. nr. 8: Ja süüdistatakse, et prügikollid käivad, ja kisuvad. Võib-olla tõesti, kui nad on täis ja öösel, eks ole, siis tuleb tavalisel inimesel ka... Aga... mina ütlen, ma olen näinud, et see asi enam ei ole ikka tegelikult niiviisi, et prügikollid on need, kes, kes see hirmsasti nüüd seda või õues siin neid lahti loobivad. Jah.

Prügimaja loomist peetakse ehituse poolest liiga kalliks. Samas annaks nõ reklaam ühistule põhjuse end teiste kogukondade ees hästi tunda ja seda ka kommunikeerida.

Resp. nr. 9: Igal juhul seal, seal see prügimaja ehitati ja see ei olnud üldse mitte odav, see oli küllalt kallis [...] aga ma tean, et kui see prügimaja ehitati, siis seda, seda muidugi kõvasti reklaamiti.

Probleem paneks ühistu arutlema ka alternatiivsete võimaluste maksimaalse kasutamise üle – olemasolevad tingimused + ühistupoolne stimulatsioon, näiteks kulude kokkuhoidmise eesmärgil.

Resp. nr. 7: Jah. Noh, ütleme sedagi, et näiteks meil võiks viia pudelid ja paberid, ainult mäest alla minna, seal on kaks suurt konteinerit, mitte keegi ei vii, ma olen mitmele inim... või olen mitu korda koosolekul ka maininud seda, ettepanekud, kõik pannakse ühte konteinerisse või ja ühte kotti, ja kõik. [...] Muidugi, rahasummasid ei taha ükski ühistu välja anda, aga see ei ole ju rahasumma, kui ma paneks eraldi, viiks pudelid siia alla, teine, need söögi või toiduasjad siin.

Prügimaja olemusest saadakse üldiselt aru, varasem kogemus pärineb meediast või enda tähelepanekutest.

Resp. nr. 6: ...võiks öelda kompleks, kus midagi sorteeritakse või, või millist sa mõtled, jah? [...] ma olen küll näinud neid, neid seda tüüpi prügikaste, et kus on tõesti, et sa sorteerid juba algusest peale või siis, nagu nad seal Saksamaal või mina ei tea kus, et sul on kohe seal orgaanika prügikast on eraldi. Aga sellist terminit jah mina ei ole küll kuulnud.

Olemasolevate prügimajade propageerimine ei käinud eriti argumenteeritult. Keskkonnasõbraliku käitumisega prügimajade ehitust müügitegevusel ei seostatud. Ühistud seati lihtsalt arvulise fakti ette, mis põhjendab ka paljude loobumist.

Resp. nr. 2: Ma ausalt öeldes, ma ei mäletagi seda asja, kas, kas see asi nii peensusteni läks. Üldiselt oli see, niisugune, esitati ainult, et niisugune, võimalus on, ja niisugune firma on ja. Maksumus niisugune ja niimoodi. Sinna on ikka üks, ma ei tea, kolm aastat tagasi. Arutusel. Aga, aga rohkem see enam käiku ei läinudki.

Prügimaja ehitatud ühistutes viidi ettepanek läbi euronõuete ja usaldusväärse kaaselaniku abil.

Resp. nr. 10: Meil, selles majas elab see inimene, kes töötab seal selles, mis ta on, SAB, SAB-is. Ja siis, no siis see hakkaski, et no et kui läheme Euroliitu, siis nõutakse seda. Ja et meie tegime selle pärast, nemad, nemad meil oli ta, sai väga odavasti, et no nagu näidis.

Keskkonnasõbralikku argumenti ei esitatud, peamised argumendid olid kohustus ja rahaline soodustus.

Kuidas seda prügimaja siis põhjendati... ainult nende euronõuetega...

Resp. nr. 10: Nojah, ega rohkem jah selle peale, sest muidu nii palju raha mitte keegi ei oleks hakanud raiskama, sest see on ikka kallid, väga kallid värk ju 80000.

Ühistud ei tajunud väljaminevat kulutust suurena, sest neile pakuti emotsionaalselt väikest ja vastuvõetavat väljaminekut – järelmaksu.

Resp. nr. 10: A ei läinud. Me maksime ju järelmaksuga. Igas korteris me, esimesed kuud maksime 7 krooni, siis iga kuu läks 5 senti maha. Nii et praegu maksan 6 krooni, nii et see ei ole, korteri pealt ei ole mitte midagi.

Resp. nr. 3: Kindlasti üks asi on nüüd see prügimaja tegemine, see, see õigupoolest tehti küll juba siis, kui meid veel siin ei olnud, isegi veel enne seda kui me nüüd seal eelmises majas elasime. See

oli juba enne seda tehtud. Ja siia maani me maksame selle eest väikest järelmaksu, mis on hästi väike, viis krooni kuus, aga...

Üldsumma oli kahtlemata suur, kuid personaalse surve abil oli tugevas kogukonnas idee realiseeritav.

Resp. nr. 10: Selle, selle peale nad ei irisenud. Aga no kui selle suure, suure summa peale ikka oli jah. Et ei ole vaja, ja nii ja naa. Mõtlesime, et teeme ära, et vaatame. [...] Nojah, need esimehed ja need raamatupidajad pressisid nagu peale.

Majaelanikud tajuvad prügimaja positiivse nähtuse ja viisaka asutusena,

Resp. nr. 3: ...et-et see on kindlasti nüüd see asi, mida ühistu on majarahva heaks teinud, sest kuuldavasti selliseid viisakaid prügikogumiskohti ei ole väga paljude korteriühistute juures, see on pigem erand.

...mille üle ollakse uhked.

Resp. nr. 10: Et kõik võivad minna, tulla siia vaatama, milline ta on. Näidis oli, ja siis me saime meil on ta praegu järelemaksuga, veel see aasta maksame. Nii et saime odavama natuke, ma ei tea kui palju 20000 või midagi meil maha võeti selle pärast, nii et selle peale.

Kahtlemata on tingimusi võimalik luua soodsamalt mitme ühistu peale, antud juhul olid neli kortermaja tugevalt integreeritud. Sidusust aitab kogukondade vahele luua ka ühendava prügimaja loomine ise. See eeldab eelnevat kokkulepet.

Kas see nagu ei häiri, et neli maja kasutavad ühte ja seda sama?

Resp. nr. 10: Ei, seda ei.

Ei ole olnud probleemi, et keegi...

Resp. nr. 10: No me oleme ju harjunud koos töötama, suures tehases töötasime. Kolme tuhandeline, kolm tuhat oli ju see toortehas.

Prügimajaga elanikud näevad loodud tingimuste lisahüvena ka viisakat ümbrust, võõraste inimeste ja hulkurite eemalhoidmist.

Resp. nr. 3: ...ma tunnen, et, et väga hea, et ühistu selle tegi, sellepärast, et esiteks on see... ühesõnaga välistab selle, et prügi ei lendaks laiali, tuule käes mööda hoovi, see välistab selle, et, et võõrad inimesed saaksid meie ühistu prügikastidesse oma prügi tuua, see kindlasti hoiab ära ka need, asotsiaalsete elementide käimise meie prügikasti kallal, see väga paljudes kohtades ju on... ja, ja see on kindlasti... Seal, seal on ka teatav selline prügiselekteerimise võimalus, kahjuks küll see ei ole väga mitmekesine...

Resp. nr. 10: No aga see on ikka väga hea, sest praegu need prügikasti korjajad meil ei saa sisse... kõige sellega. Nii et puhas, aga no päris puhas ta ei ole, sest vanad inimesed ei saa aru. Nemad toovad ikka pangiga. Kui nad oleks kõik kottidega toonud, siis ta, ta oleks puhtam. Aga no pangiga valavad sinna, meil on täpselt sama see, no selline nagu väljaski seisavad need konteinerid.

Resp. nr. 10: Üks tuli mikrobussiga, terve mikrobussi täis pani sinna seda, ja meie nägime. Ma tulin küsima, ma ütlesin: "Miks te teete nii?" "Ma elan siin." Ma ütlesin: "No kuulge, kui ma

elangi siin, ma viin üks kord või kaks kord nädalas pange, a mitte mitu kotti. Kust te need võtsite?” “Ma tõin kuskilt maalt.”

Probleemiks on võib-olla ebapiisav koolitus, mida ei jätkatud formaalsel kujul hilisemate uustulnukate majja elamaasumisel. Näiteks ei olnud hilisemad elanikud teadlikud prügimaja kõikidest võimalustest ja muudest asjakohastest aspektidest.

Aga niimoodi eraldi keegi ei seletanud ega õpetanud, kuidas kuhu...

Resp. nr. 10: No võibolla siin, ma ei tea, see oli ju selle esimehe tehtud asi, võibolla too oli seletanud. Kohe võibolla oli midagi ütelnud, no kui kätte anti võti, üteldi mis kus on, ja vot niiviisi jah. Seda ikka.

3.2.4.5 Koostöö teiste institutsioonidega – ühistud, linn, ettevõtted

Sorteerimislike tingimuste loomise osas nähakse sellekohast kohustust eelkõige linnavalitsusel või eraettevõtteil, täpsemalt kohustuste piire määratlemata.

Resp. nr. 4. abikaasa: Et nüüd võiks samamoodi olla, näiteks, ühistu saab mingisuguse soodustuse, noh, üks mõte lihtsalt, oletame, et SAB või noh ükstapuha keegi toob oma mingi kaks-kolm kasti sinna, et klaas ja see üldprügi ja mingi akud näiteks jah, jaa, noh, ühistud ise võib-olla oleks rohkem huvitatud, ja rohkem võib-olla seletaks, et olge head inimesed, pange ikka see siia ja see sinna ja see sinna, kui ta saaks kas siis prügifirmalt või linnavalitsuselt või ükstapuha kellelt, mingisuguse soodustuse noh.

Oluline on pakutav boonuse, mis eeldab, et sorteerimist ei tehta enda, vaid hoopis linnavalitsuse heaks.

Resp. nr. 4. abikaasa: Et, noh... niisama seda ei saa. Aga, aga mingi selline asi, mingi väike motivatsioon on igatpidi vajalik, noh. Sest et samamoodi noh, lihtsalt viskan oma prügi sinna prügikasti ja noh, see võiks tegelikult siis juba prügifirma probleem olla, et kuhu ta need paneb ja kuidas ta need paneb ja. Jagage talonge... Või soodustusi.

Kohustus prügikäitumise arendamisel on eelkõige linna (ebamäärane kõrgem võim) ülesanne.

Resp. nr. 8: Pimeduse tulekul või... Aga... Aga vaat... pimeduse tulekul, kes sinna prügikasti kõrvale panevad, ikka on põhiliselt autoomanikud. Ma ütlen ausalt sulle... Seal noh, no ma ei tea no, oli siin ükskord vanad lambanahksed kasukad, no need olid ju maalt toodud, ega need ei olnud... noh tead, ma arvan ju. [...] Ja need suvilad, näiteks mina leian seda, et miks suvilad... linn teab, et on suvilad ja teab, et seal ei ole neid lepinguid sõlmitud. Kuhu need... panevad omanikud selle prügi? Nad toovad siia ja teised peavad selle ju kinni maksma.

3.2.5 Alapeatüki lühikokkuvõte

3.2.5.1 Mis on prügi? Prügi väljendub kõneleja keeles äärmiselt negatiivse objektina – kasutatakse pehmeid, asendusi ja tegijat anonüümseks jätvat sõnakasutust. Prügi suhtes suunatavat kohustust kommukeeritakse modaalselt. Prügiga puudub tavainimesel olulisem kokkupuude, ühistu aktiivil kui igapäeva olme probleemide lahendamisel ja

prügiveo tellijal on prügiga seotud nõuetest ja tagajärgedest selgem ettekujutus. Tavaliikmed käituvad prügiga tavaliselt kui millegi kultuurivälisega, millest tuleb lahti saada, samas ei teata täpselt, mis on prügi, kus on selle õige äraandmiskoht ja mille eest tuleb ühistul ning mille eest indiviidil maksta. Prügikäitumist juhivad peamiselt kaks sügavamalt lahtimõtestamata normi – “lahtisaamine” ja “ei tohi”.

3.2.5.2 Prügiprobleemid. Kogukonna liikmed peavad oluliseks sarnaseid lokaalseid ja triviaalseid prügiprobleeme: jäätmete ebamugavaid äraandmisvõimalusi, prügiteenuse kõrget hinda, võõraste inimeste prügi eest maksmist ja ümbrust reostavaid hulkureid. Hulkuritesse suhtutakse pigem kaastunde ja haletsusega; kohati peetakse positiivseks nende sorteerimistegevust, viimane vääruskumus toimib aga enesekohase vabandusena. Prügi emotsionaalsed aspektid nagu hais ja konsistents on tabuteemad, mida kirjeldatakse üleajavate prügikastide mõiste all. Selles on süüdi “teised” – liigprügi probleemi rõhuasetus ei peitu mitte prügi liigeses tekkes, vaid prügi antud tingimustes ära mahutamises (lisamahutiga kaasneb teenuse hinna tõusu). Lisanduva teenuse organiseerib aktiiv, passiivsed liikmed tajuvad prügi olemasolu ja äraandmise vajadust alles sellekohaste tingimuste loomise järel. Prügiga seotud argumendid on normatiivsed, lokaalsed ja utilitaarsed. Ühised prügiga seotud normid peituvad enamasti ümbruse korrashoidmise nõudes. Prügi on ebameeldiv objekt, mille suhtes on raske algatada ühistegevust, seega lükatakse prügiline kohustus nn teenusliku tegevusena majahoidjale. Teenus tekitab arvamuse protsesside isetoimimisest, mis võimaldab oma suurjäätmeid üldterritoriumile jätta või panna prügi prügikasti kõrvale. Selline visuaalne pilt kommenteerib ka teistele selle käitumise lubatust – võimenduv protsess. Teiste inimeste prügikäitumist tajutakse visuaalselt prügikastist avaneva pildi läbi, kuid see on kultuuriväline kõneteema.

3.2.5.3 Prügi sorteerimine. Erinevate prügiliikide eraldamine on teadvustamata norm, mille juures keskkonnasõbralikkus ei mängi märkimisväärset rolli. Prügikäitumine toimub automaatselt, sorteeritud jäätmete äraandmiskohti teatakse mälu järgi, mitte ametlikku informatsiooni järgides, prügi edasine saatus jääb reeglina teadmata. Sorteerijad ei teadvusta juba eksisteerivat käitumist kui alget täielikule sorteerimisele.

Prügisorteerimine toimub perekeskselt ja läbi tööjaotuse. Indiviid usub, et tema kogukond käitub prügiga tunduvalt hooletumalt ringi kui tema, korrektse prügikäitumise juures hoiab neid tugev norm ja perekonnaliikmete arvamus. Ka keskkonnasõbralikkuse eesmärgil sorteerijad on teadvustanud oma käitumise just perega seoses - prügisorteerimine on kui kõrgem prügikäitumise järk, mille eelnev etapp on nt “prügi käib prügikasti” norm. Sorteerimist kui negatiivset tegevust toetab endale loodud positiivne hoiak, selle üle tuntakse uhkust ja seda kommuniqueeritakse teistele, kes käitumist omakorda tunnustavad. Sorteerimist takistavad mitmed vääruskumused: “ma ju ei tekitagi tegelikult prügi”, “keegi nagunii sorteerib ära”, “mul pole ju võimalusi”, “prügi on ebaseadlik”, “miks mina, kui keegi teine...”. Sorteerimist juhivad utilitaarsed eesmärgid nagu boonused, mahu kokkuhoid, korduvkasutus; ja lahtimõtestamata normid, nt: “klaasi ei tohi panna...”, “õlid on ohtlikud”. Sorteerimise faktiline üldnägemus on inimestel olemas, kuid liiga järsk muutus võib kaasa tuua destruktiivset käitumist.

3.2.5.4 Tingimuste loomine. Korrektsete ja mugavate tingimuste loomisel on ühistu esimene probleem kulutuslike prioriteetide olulisusjärjestus. Olemasoleva näite järgi tõstataks ettepaneku luua prügimaja prügifirmas töötav kogukonna liige aktiivse toetusel. Vajaduse argumendina ei kasutata keskkonnasõbralikkust, vaid euronõudeid. Kindlasti oli oluline ka soodustus ja järelmaksu võimalus, mis vähendas emotsionaalselt maja maksumust. Ühise prügimaja maksumus jagunes nelja tugevalt integreeritud ühistu vahel. Loodud tingimused võeti instrueerimisel kiiresti üle. Suurte muutuste suhtes otsuse tegemisel lähtub ühistu aktiivne ühistust lähtuvate põhjuste ja tajutavate soodustuste ning hüvede alusel. Nii kardetaksegi peamiselt prügimaja suurt maksumust ja seda, et majaelanikud ei võta käitumist üle. Mittesorteerijad suunavad sorteerimistingimuste loomise kohase kohustuse ebamääraselt linnale või ettevõtetele, eeldades nendepoolset boonust. See aga toob kaasa ohu, et sorteerimist nähakse hooajalise tegevusena. Mittesorteerijad näevad prügimajas võraste inimeste ja reostavate hulkurite eemalhoidmise vahendit. Ka loobumine võib tekitada sisemise diskussiooni, mis võib viia ühistupoolse alternatiivsete võimaluste otsimiseni. Sorteerijad näevad positiivsetena ka teatavat kontrolli prügikastide otstarbelise kasutuse üle, ümbruse korrashoidu ja jäätmete mahu kokkuhoidu. Osaline prügisorteerimine on pigem lisanduv nähtus. Ühistu liikmetena on nad uhked oma kogukonnale, mis on loonud aluse enda eristamiseks.

4. DISKUSSIOON JA SOOVITUSED

Peatüki esimeses osas antakse ülevaade kogukonnale suunatavatest soovitatavatest kommunikatiivsetest põhisõnumitest, mille struktuure on eelnevalt sotsiaalturunduslikest mudelitest lähtuvalt kirjeldatud teoreetiliste ja rakenduslike lähtekohtade peatükis. Järgnevad praktilised kommunikatiivsed soovitused kogukonna ja prügikäitumise arendamiseks, viimane alapeatükk on diskussioon.

4.1 Kommunikatsioonisõnumid

Kõigepealt vaadeldakse kogukonnapõhiste tegevuste arendamise võimalikkust suurendavaid kommunikatsioonisõnumeid. Edasi vaadeldakse kogukondliku prügikäitumise arendamise etappe erinevatest sotsiaalturunduslikest mudelitest lähtuvalt.

4.2.1 Kogukonna arendamine

Aktiivselt suhtleval ja kogukondlikult integreeritud ühistul tuleb pöörata tähelepanu kogukonna ühiste tegevuste säilitamisele. Peamine oht seisneb palgatööjõu kasutamises, mis võimaldab indiviidil suunata kogukondliku vastutuse ja kohustuse teenuslikule organisatsioonile. Oluline on personaalse kommunikatsiooni säilitamine ja indiviidi panuse väärtustamine. Aktiivselt suhtlevad ühistud on reeglina väiksemad, suuremate integreeritud ühistute liikmed on aga harilikult veel muude ühendavate tingimuste läbi lisanduvalt seotud. Seega on nende omavastutustunne suuresti seotud oma potentsiaali tajumisega. Passiivsemates ühistutes oleks kasulik luua lisanduvaid võrgustikke, mis väiksemate kogukondlike moodustistena aitaksid indiviidide eraldumist vältida (kas siis korruse- või trepikoja vanemad). Üksikindiviidi panust tuleks tõsta esile kui kogukondlikku sümbolit, et laiendada selle läbi kogukonna eksistentsi väärtuslikke piire. Teatud uudseid või eristuvaid, ka suhtluslikke tingimusi luues saab indiviidile kohaidentiteeti olulisemaks muuta – et ta eristaks mitte ainult piirkonda, vaid ka inimesi. Kogukondlik tegevus peab arenema planeeritult ja sujuvalt, et indiviid ei tajuks enda ja kogukonna huvide vahel konflikti.

Järgnevalt vaatlen eraldi nii aktiivselt kui passiivselt suhtlevatele ühistutele suunatud kommunikatiivseid sõnumeid. Ühistusiseseid sihtgrupe kirjeldatakse Kotler & Roberto (Lefebvre 2001) difusioonimudeli järgi, kuid sihtgruppide tugevamaks eristamiseks jäetakse alles ainult kolm käitumise ülevõtmistasandit. Välja tuuakse integreerivad tegevused ja kommunikatsioonisõnumid.

Aktiivne ühistu	Tegevus	Põhisõnum
Innovaatorid	anda tegevuse kohta positiivset tagasisidet (läbi EKLi näiteks), motiveerida aktiivide omavahelist koostööd, suunata kogemuste vahetamise julgust	ühine lahenduste väljatöötamine läbi aktiivse kogemuste vahetamise ja eeskujude loomise
Järgijad	kommunikeerida ühistute positiivseid kogemusi, et laiendada kogukondade piire, neid ühendada ja propageerida kogukondlikke väärtusi, aktiveerida mitteformaalset ühistutevahelist suhtlust	kogukondlikud väärtused arendavad elukeskkonna turvalisust, sõbralikkust ja koostööd
Mahajääjad	luua mahajääjaga personaalne side, integreerida teda aktivistidega ja suunata ta esimesele positiivsele kogemusele	kogukondlike väärtuste arendamine suurendab üksikindiviidi heaolu

Passiivne ühistu	Tegevus	Põhisõnum
Innovaatorid	lähendada tasustatavat aktiivi ja suurendada mitteformaalset koostööd, juhatada aktiiv teiste kogukondade kogemusteni	ühiste kogemuste jagamine aitab raskustest üle; initsiatiiv on väärtus
Järgijad	arendada teistest kogukondadest eristavaid tingimusi, mis läbi võrdluse loovad “meie” ühistu tunnet, arendada suhtlusvõrke, suurendada osalustunnet ja motiveerida initsiatiivi, laiendada üksikindiviidi panuse sümbolilist väärtust	konstruktiivne ja kogukondlikku heaolu väärtustav initsiatiiv aitab luua turvalise indiviidi toetava elukeskkonna
Mahajääjad	luua ühise kogemuse tingimusi, mis laiendaks kogukonnatunnet, integreerida suhtlusvõrgustikke, vähendada tegevuste isetoimivuse uskumust, suurendada aktiivi tegevuse läbipaistvust, vähendada passiivset seinalehe kommunikatsiooni, luua positiivne perspektiiv, kommunikeerida koostööd	teine kogukonna liige on abi, tugi ja rõõm; indiviidi tahe otsustes kaasa rääkida viib kogukonna prioriteete edasi indiviidi huvidest lähtuvalt; “meie” kodu on “meie” kindlus

4.2.2 Ühistu aktiivi kaasamine prügikäitumise arendamisse (Lefebvre 2001)

Oldenburg et al. difusiooni-teooria	Prügimaja tajumine	Võimalikud kontrasõnumid	Kommunikatsiooni põhisõnumid
Suhteline kasulikkus	<ul style="list-style-type: none"> • kontroll prügiga seotud tegevuste üle • kaob võõraste inimeste osalus prügikastide täitumises • prügikastide ümbrus saab puhtamaks, väheneb hulkurite ligipääs • võimalus vähendada pidevalt äraveetava prügi hulka, leida majale alternatiivseid otstarbeid 	<ul style="list-style-type: none"> • liiga suure summa raiskamine mitte millegi peale • keegi ei hakka seda kasutama 	prügimaja aitab luua kaasaegsetele tervise- ja keskkonnanõuetele vastavad tingimused, mille abil saab lahendada prügi peamised lokaalsed probleemid
Sobitatavus	<ul style="list-style-type: none"> • ühistu elanike hetkekäitumine erineb tugevalt soovitatavast • muutus toob kaasa respekti prügiga seotud korra suhtes • igakordne prügimaja külastamine meenutab ühistu olemasolu ja väärtusi 	<ul style="list-style-type: none"> • idee on ilus küll, aga reaalsus on teine • meil on teised prioriteedid 	prügimaja elluviimiseks leitakse lahendused üheskoos - linnavõimud ja ettevõtted aitavad leida maksimaalse võimaluse prügimaja kogukonnaga ühildamiseks
Katsetatavus	<ul style="list-style-type: none"> • kontseptsioon ülevõetavast käitumisest on olemas, kuid võib osutada liiga nõrgaks • hilisem loobumine praktiliselt võimatu 	<ul style="list-style-type: none"> • sellekohasest koostööst teiste ühistutega ei tule midagi välja 	koostööpartnerid tagavad efektiivseimad lahendused kogemuste omandamiseks
Kommuni-keeritavus	<ul style="list-style-type: none"> • ühistu elanikkond ei pruugi tajuda prügimaja vajalikkust • oluline on kommunikeerida koostööd 	<ul style="list-style-type: none"> • linn on kohustuse suunaja, ühistu jääb probleemidega üksi 	ühistu aktiivi toetatakse elanike koolitamises, luuakse vajalikud tugisüsteemid
Riskid	<ul style="list-style-type: none"> • inimesed ei omanda soovitud käitumist • prügimaja ehitus on liiga kallis • liiga suur rahaline väljaminek toob kaasa elanike destruktivseid ilminguid 		prügimaja ehituseks tehtavaid kulusid on võimalik vähendada ja edasi lükata

4.2.3 Kogukonna kaasamine prügiteemalisse diskussiooni (Lefebvre 2001)

Health Belief Model	Prügitaja tajumine	Võimalikud kontrasõnumid	Kommunikatsiooni põhisõnumid
Tajutud vastuvõtlikkus	<ul style="list-style-type: none"> • indiviid ei taju prügi sorteerimata jätmisest endale ohtu, käitumine on pigem normatiivne 	<ul style="list-style-type: none"> • indiviidi “isikliku” raha ebaefektiivne kasutamine • prügikäitumine muutub oluliselt keerulisemaks ja tülikamaks • keegi ei võta käitumist üle • meil ei tekigi oluliselt jäätmeid • sorteerimisel puudub perspektiiv riigi tasandil • kuidas sorteerida jäätmeid kodustes tingimustes? 	indiviid on prügi probleemide süvenemise põhjuseks
Tajutav tõsisus	<ul style="list-style-type: none"> • indiviid ei taju prügi sorteerimata jätmisest oma elukeskkonnale praktiliselt üldse mingisugust ohtu; kui tajub, siis prügi mahust lähtuvalt – üleajavad prügikastid • probleemi tõsisust tajutakse pigem sügavamalt mõtestamata ja tajumuslikult massimeedia kaudu 		indiviidil on võimalik vähendada prügist lähtuvaid probleeme nii lokaalselt kui globaalselt
Tajutavad hüved	<ul style="list-style-type: none"> • indiviid ei taju oma sorteerimistegevuse tagajärjena olulist keskkondlikku kasu • samas vähenevad ebameeldivad nähtused: võõraste inimeste prügi, räpane ümbrus, hulkurid; suurjäätmete “viisakas” vahetus • lihtsamaks muutub sorteeritud jäätmete üleandmine, saab sooritada soovitud tegevust 		prügisorteerimiseks vajalike tingimuste loomise läbi on võimalik parandada kogukonna heaolu ja kõrvaldada välised ohustavad mõjurid; kodu piirneb isiku tegevuslike tagajärgedega
Tajutavad barjäärid	<ul style="list-style-type: none"> • sorteerimist tuleb alustada juba kodus • mugavuslike ja ajaliste aspektide muutus • prügi on ebameeldiv kontsept 		korrekselt käitudes on saab kaitsta laiema kogukonna huve – Eesti loodus
Tegevuslikud motivaatorid	<ul style="list-style-type: none"> • kui olulised teised sorteerivad, sorteerib ka indiviid • normatiivsed ja utilitaarsed käitumisallikad • võimalus saada teistelt tunnustust – uhkus sooritatava tegevuse üle 		prügi sorteerimine on kasulik ressursside kokkuhoiu kohapealt; olulised positiivsed võrdlusobjektid on aktiivsed prügisorteerijad

4.2.4 Indiviidi prügikäitumise kinnistamine (Ewing 2001)

Sorteerimisest lähtuvad hoiakud	Kulude ja hüvede tajutav suurus:	Aspektidele omistatud olulisus:	Subjekttiivne norm	Uskumus järgnevate gruppide stimulatsioonist	Grupi arvamusega nõustumise olulisus:
ebameeldivus	maksimaalne	väga oluline	pereliikmed	keskmine	väga oluline
rahaline kulu	minimaalne	keskmiselt oluline ¹²	sõbrad ja naabrid	minimaalne	küllaltki oluline
keskkondlik kasu	keskmine	minimaalne	linnavalitsus	keskmine	keskmine
			keskkonna-organisatsioonid	minimaalne	mitte eriti oluline
			äriühingud	minimaalne	üldse mitte
Võimalikud kontrasõnumid: <ul style="list-style-type: none"> • prügi on ebameeldiv • mina ei tekitagi prügi • kodus ei ole mitmete asjalolude tõttu jäätmete eraldamine võimalik • nagunii teised ei sorteeri, miks mina peaksin • need jäätmed lähevad nagunii kõik ühte kohta • prügi sorteerimine pole nii oluline küsimus kui töötus või majandusraskused • enne tuleks valmis ehitada sobilike tingimustega prügilad 			Kommunikatsiooni põhisõnumid: <ul style="list-style-type: none"> • jäätmeid sorteerides on teil võimalik sooritada keskkonnasõbralikku käitumist, hoides niimoodi oluliselt Eesti loodusvarasid • jäätmeid sorteerides on teil võimalik hoida kokku ladestatavate jäätmete mahu pealt, mis vähendab teenuslikke kulusid; jäätmeid on võimalik mitmel otstarbel utilitaarselt kasutada • prügi sorteerimine on oluline ringlusprotsess, kus teie ärakasutatut saab uuesti kasutusse tulla 		

¹² Indiviidi tasandil ainult korteriühistus, sest eramajades on seos prügitreenusele tehtava kulutusega personaalsem.

4.2 Soovitused

- Kogukond eristab end teistest kogukondadest pideva võrdluse läbi. Väärtused konkureerivad ning tajutava hüve ja minimaalsete barjääride korral omandatakse konkureeriv väärtus. Seega tuleb oluliselt tähelepanu pöörata elulistele näidetele ja tuua kogemuslikud argumendid ühistu indiviiditasandile.
- Kogukonnatasandil kaovad indiviidi võimustruktuuride kujutluspildist avaliku ja erasektori mõjutavad institutsioonid, seega aitab kogukonnapõhine lähenemine suurendada ühistu omaalgatust.
- Kogukonda kohustava kommunikatsiooni juhtimisel tuleb silmas pidada selle tonaalsust. Tähtis on minna võimalikult personaalselt tasandile, nii et institutsioone ei tajutaks mitte kohustajate, vaid partneritena. Oluline on väärtustada initsiatiivi ja ettepanekuid.
- Kolme osapoole koostöö initsieerimisel tuleb väärtustada ka ühistutevahelist koostööd ja suunata seda kasvõi esimese ühistegevusliku alge põhjustamise läbi.
- Kuigi praegu on peamine prügisorteerimise alge utilitaarse kasu soov või käitumuslik norm, tuleb perspektiivi nimel tuua sisse keskkonnasõbralikkuse sõnum, see aitab luua laiemat ja põhjuslikumat kandepinda ning suurendab indiviidi usku oma tegevuse tagajärjekusse. Keskkonnasõbralikkus tuleb muuta kinnistavaks ja toetavaks hoiakuliseks algeks.
- Ühistu liikmed tajuvad ühistu tegemisi läbi selle visuaalse külje. Elanike rahulolu hoidmiseks tuleb ühistu aktiivil avariiliste ja kulukate tööde kõrval läbi viia ka pidevaid väiksemaid visuaalseid ülesandeid. Seega toimib viisaka välimusega prügimaja pideva võimalusena oma elanikele meelde tuletada ühistu toimimist.
- Ühistegevuse integreerimisel on eelduslik esimese positiivse kogemuse loomine. Kui üheskoos midagi korda tehakse, tekib võimalus järgnevate tegevuste arendamiseks, sellekohase traditsiooni loomiseks. Indiviid suhtub oma panusesse kiivalt, seega väärtustab ta oma töötulemust ja kontrollib ka teiste indiviidide panust.

- Indiviid suunab oma kohustuse tasustatavale aktiivile. Seega tuleks arendada rohkem aktiivset vabatahtlikku tegevust. Raha kokkuhoiu sõnum on oluline ühistegevuse allikas, kui tegemist on piisavalt olulisena tajutava summaga.
- Indiviidile tuleb kommunikeerida tema kaaselanikke kui korrektseid käitujaid, sest uskumus teiste indiviidide ebakorrektsusest võimendab indiviidi potentsiaali samuti vastavalt käituda.
- Indiviidide integreerimisel ei tohi unustada uusi liikmeid. Kui korteriühistu elanikkond vahetub suure kiirusega, ei ole mitteformaalsete kohustavate normide tekkimisel kandepinda. Väheneb indiviidi vastutus ja kohusetunne, suureneb eraldatus.
- Prügimaja rakendamist ja vajalikkust tuleb argumenteerida piisavalt kaalukalt ja põhjalikult, lähtuda kõikidest võimalikest kontrasõnumitest juba eos. Kahtlemata tuleb arvestada ka elanike tajutavaid alternatiivseid hüvesid, kasvõi võimalust vahetada omavahel vana mööblit läbi prügimaja. Nii saab kokku hoida indiviidi rahalisi kulutusi suurjäätmete äraveole.
- Argumentatsioon on alati oluline, muutustega seotud informatsiooni tuleb esitada integreeritult, et välistada kuulujutte, usalduse langust ja destruktivse mitteformaalse aktiivi kujunemist. Kuigi elanike pidev informeerimine tundub üleküllastatuna, on see oluline liitmise ja rahulolu aspektist.

4.3 Diskussioon

Daniel Scotti (1999) poolt Kanadas kui ühes maailma prügi sorteerimise poolest arenenuimas riigis läbi viidud uuring näitas inimeste prügikäitumuslike allikatena eelkõige soovi olla keskkonnasõbralik ja hoiduda kohalike kogukondlike prügilate rekonstrueerimise ja laiendamise vajadusest. Minimaalselt (alla kaheksa protsendi) väljendati sorteerimise allikana utilitaarseid väärtusi ja oluliste teiste poolt suunatavat kohustust. See viitab eelkõige kolmele olulisele tunnusele:

1. arenenud keskkonnateadlikkus ja informeeritus keskkondlikest probleemidest
2. arenenud kogukonna tunnetus ja selle sublimeerimine küllaltki laiale geograafilisele piirkonnale
3. prügikäitumise lähtumine keskkonnasõbralikest hoiakutest

Tartu linnas perioodil 2001. sügis kuni 2002. aasta kevad läbi viidud küsitlus (Kiisel 2002b) näitas inimeste kõrget keskkonnaprobleemide väärtustamist (88% vastanustest pidas keskkonnaprobleeme oluliseks), sama kõrge hinnang anti reeglina ka jäätmekäitlusprobleemide oluliseks pidamisele ja prügi sorteerimise tähtsustamisele. Ometi on antud tingimustes aktiivseid sorteerijaid ainult 20 protsenti elanikkonnast, mis on kujunenud jäätmete äraantava mahu kasvu pidurdumist (Tartu LV) arvestades ülemiseks piiriks. Prügi sorteerimisel ei ole olulised keskkonnasõbralikkust väärtustavad hoiakud, need tekivad pigem vastava käitumise järgselt. Prügi tajutakse lokaalse ilminguna, olulisemalt selle sügavamatesse probleemidesse süüvimata. Siinkohal sooviksin esitada järgnevad arutlusteemad:

1. Kuidas aitab prügi lokaalne tajumine kaasa sorteerimiskäitumise propageerimisele kogukonnapõhise sotsiaalturunduse tehnikate abil?
2. Kuidas luua inimestevahelist usaldust ja laiendada kogukondlikke väärtusi?
3. Kas ja kuidas oleks võimalik luua prügisorteerimist arendavaid sotsiaalprogramme, mis põhinevad keskkonnasõbralikkuse sõnumil?
4. Kuidas on võimalik arendada keskkonnasõbralikkust läbi kogukonna?

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö “Kogukonnapõhine sotsiaalturundus teadliku prügikäitumise kujundamisel” kinnitab sissejuhatuses püstitatud hüpoteesi prügikäitumise normatiivsusest Eesti tingimustes ja pakub rakenduslikke lahendusi sobivate kommunikatsioonisõnumite kasutamiseks kogukonnapõhise prügikäitumise arendamisel.

Töö laiem eesmärk oli kogukondliku ühistegevuse potentsiaali leidmine, prügisorteerimislike motivaatorite kaardistamine ja nende kahe valdkonna võimaliku efektiivse ühendamise võimalikkuse analüüsimine sotsiaalturunduslikest vaatepunktidest lähtuvalt. Oluliste tingimustena tuleb nimetada nii Eesti kogukondlike sidemete kui ka prügisorteerimise traditsioonide suhtelist nõrkust.

Bakalaureusetöö analüüs põhineb Tartu korteriühistutega seotud inimestega läbiviidud süvaintervjuudel ja nende analüüsil; oluliselt toetatakse ka kvantitatiivsetele uuringutele ja meediatekstide analüüsile. Eelnevate uuringute põhjal püstitatud kommunikatiivsetele eesmärkidele pakutakse lahendusi neljandas peatükis.

Teises peatükis esitatud uurimisküsimusi järgides võib analüüsitulemused esitada kokkuvõtlikult järgmiselt:

- Korteriühistu toimib kogukondlikult ja kannab kõiki selle tunnuseid. Eesti tingimustes võib ühistukesksete kogukondlike nõrkustena nimetada vähest indiviidi initsiatiivi ja vastutust ning soovimatust võtta kohustust ühise heaolu nimel.
- Ühistu liikmed seonduvad kogukonnaks võrdluses teiste kogukondadega, keda tajutakse peamiselt teadvustamatult. Kogukondade väärtuste vahel on konkurents, kuid barjääride ja hüvede sobiva kombinatsiooni puhul võidakse laiendada kogukonna mõttelisi piire, mis on oluline aspekt difusiooni juhtimisel.
- Korteriühistut juhib peamiselt formaalne aktiiv, kellele võib oponeerida destruktiivne mitteformaalne aktiiv, vahel on kogukonnas ka altruistlik vabatahtlik tuumik. Aktiivselt kogukonna heaks töötavate indiviidide suhe

- passiivsetesse on väga väike. Muutusi kommu­ni­keerib peamiselt formaalne aktiiv, kes on passiivsete suhetega ühistus süüdlase rollis. Muutusi on kergem läbi viia omavahel tihedalt suhtlevas ühistus, kus domineerib usaldus ja konstruktiivsus.
- Reeglina alahindavad korteriühistute liikmed omavahelist suhtlemist ja teadmisi kaaselanikest. Omavahel suhtlevad nii vene- kui eestikeelne elanikkond, esineb personaalseid sidemeid ja innovatiivseid tuumikuid. Omavahelised suhted põhinevad peamiselt mitteformaalsetel alustel. Ühine suhtevõrgustik aitab kaasa koostöö tekkele, passiivse elanikkonna kaasamisel on oluline esimese positiivse kogemuse loomine ja personaalne isikustatud pöördumine.
 - Aktiivsust ja passiivsust ühise heaolu nimel mõjutavad paljud aspektid, mis põhinevad eelkõige indiviidi isiklikel omadustel, ja mis realiseeruvad kogukonna võimalustest ja tingimustest lähtuvalt.
 - Ühistu liikmed tajuvad prügiga seotud probleeme suhteliselt ühtemoodi ja lokaalselt, see annab võimaluse kogukondliku sotsiaalturundusliku lähenemise kasutamiseks. Ühiselt tajutavate probleemide lahenduste realiseerimine leiab suuremat toetust.
 - Prügiline käitumine on normatiivne, seega saab käitumise muutust kommu­ni­keerida läbi oluliste teiste taju ja utilitaarsete aspektide, mis on ka peamised prügimaja ehitamisega seonduvad argumendid. Siiski on pikema perspektiivi nimel oluline kasutada keskkonnasõbralikkuse sõnumit, et luua eetiline käitumise kinnistamist soodustav motiiv.
 - Prügi sorteerimise arendamine kogukonna tasandil on võimalus arendada ka kogukondlikke suhteid ja indiviidi initsiatiivi.

Prügiga seotud probleemide kommu­ni­keerimine kogukonnatasandil aitab indiviidil end teadvustada prügi tekke allikana. Kogukondliku prügisorteerimise arendamisel ületatud barjäärid aitavad lihtsustada ka juba järgnevate programmiliste ülesannete delegeerimist ja läbiviimist. Töö autor peab kogukonnapõhise käitumise arendamist vajalikuks ja efektiivseks nii mitmete ühiskondlike struktuuride integreerimise kui ka võimuhete ümberkujundamise perspektiivis.

SUMMARY

Bachelor's Thesis "Opportunities of Community-Based Social Marketing in Forming Awareness of Recycling Behavior" gives an overview of community-based behaviors and attitudes toward recycling behavior in Tartu. The thesis relies heavily on previous work in this field – discourse analysis of local media texts and quantitative data of connections between recycling behavior, awareness and information.

Based on earlier studies a hypothesis was suggested that considers Estonian recycling behavior to be not an environmentally friendly one but instead a normative behavior that relies on other different reasons. Also some informative objectives were put forward that suggested community-based social marketing vehicles as proper tools to achieve these goals.

The earlier findings indicate, that the citizens of Tartu are well enough informed and aware of the recycling behavior, but they expect rather the city government to improve these conditions that afford correct recycling behavior. We have to consider, that curb-side recycling is not yet possible in Estonian conditions and the citizens must take some initiative of their own – the paper focuses on aspects that enable a local meso-micro community to cooperate with city government and recycling firms to improve recycling behavior.

This paper tries to give answers to three main questions:

- Is the offered hypothesis about normative recycling behavior correct, and if so, what are the real roots of recycling behavior?
- Considering the weakness of Estonian communities, what are the strengths, weaknesses, opportunities and threats of Estonian community and how can a community-based social marketing work in these circumstances?
- What are the opportunities of fostering sustainable recycling behavior through community action?

The paper begins with an overview of related inquiries and theories, followed by description of the methodology. The third part of the thesis consists of text analysis of ten in-depth interviews with the citizens and the fourth chapter offers main communicative messages to take further action.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Benn, S. I. (1982). Individuality, Autonomy And Community. E. Kamenka (ed.). *Community As Social Ideal*. London: Arnold, 43-62.
2. Brewer, M. B. & W. D. Crano (1994). *Social Psychology*. St. Paul (Minn.) [etc.]: West Publishing Company.
3. Cohen, A. P. (1992). *The Symbolic Construction Of Community*. London; New York: Routledge.
4. Crouch, C. & D. Marquand (1995). Re-Inventing Collective Action. C. Crouch & D. Marquand (eds.). *Reinventing Collective Action: From The Global To The Local*. Oxford; Cambridge (Mass.): Blackwell, 5-19.
5. Ekins, P. (1995). Economic Policy For Environmental Sustainability. C. Crouch & D. Marquand (eds.). *Reinventing Collective Action: From The Global To The Local*. Oxford; Cambridge (Mass.): Blackwell, 33-53.
6. Ewing, G. (2001). Altruistic, Egoistic, And Normative Effects On Curbside Recycling. *Environment & Behavior*, 33, 6, 733-764.
7. Fairclough, N. (1999). *Discourse And Social Change*. Cambridge: Polity Press; Oxford [etc.]: Blackwell.
8. Friedland, L. A. (2001). Communication, Community, And Democracy: Toward A Theory Of The Communicatively Integrated Community. *Communication Research*, 28, 4, 358-391.
9. Kaasik, T. & K. Peterson & H. Kaldaru (1996). *Inimene ja keskkond : muutused Eesti keskkonnateadvuses, 1983-1994, võrdlusjoni maailmaga = Man And Environment : Changes In Estonian Public Environmental Awareness, 1983-1994, Global Comparison*. Tallinn: Stockholmi Keskkonnainstituut.
10. Keskaik, R.; K. Kull (juhendaja) (2000). *Prügi semiootika: prügi kujutamine Eesti massimeedias: bakalaureusetöö*. Tartu: Tartu Ülikool.
11. Kiisel, M.; T. Vihalemm (juhendaja) (2002a). *Kohustusuhed ja identiteedid prügidiskursuses Tartu kohaliku ajakirjanduse näitel: seminaritöö*. Tartu: Tartu Ülikool.

12. Kiisel, M.; A. Past ja R. Haak (juhendajad) (2002b). *Tartu olmejäätmete käitlemise sihtrühmad: II aasta praktika aruanne*. Tartu: Tartu Ülikool.
13. Lefebvre, R. C. (2001). Theories And Models In Social Marketing. P. N. Bloom & G. T. Gundlach (eds.). *Handbook Of Marketing And Society*. Thousand Oaks (Calif.) [etc.]: Sage, 506-518.
14. MacFadyen, L. & M. Stead & G. Hastings (1999). Social Marketing. M. J. Baker (ed.). *The Marketing Book*. Oxford: Butterworth-Heinemann, 562-592.
15. Merisalu, E. (koostaja) (2000). *Jäätmed ja tervis*. Tartu: Elmatar.
16. Mohr, D. M. & W. Smith (1999). *Fostering Sustainable Behavior: An Introduction To Community-Based Social Marketing*. Gabriola Island: New Society.
17. Raudsepp, M. (2001). Values And Environmentalism. *Trames*, 2001, 3, 211-233.
18. Oskamp, S. (1977). *Attitudes And Opinions*. Englewood Cliffs (N.J.): Prentice-Hall.
19. Scott, D. (1999). Equal Opportunity, Unequal Results: Determinants Of Household Recycling Intensity. *Environment And Behavior*, 31, 2, 267-290.
20. Sullivan, W. M. (1995). Re-inventing Community: Prospects For Politics. C. Crouch & D. Marquand (eds.). *Reinventing Collective Action: From The Global To The Local*. Oxford; Cambridge (Mass.): Blackwell, 20-32.
21. *Tartu elanike suhtumine jäätmekäitlusse*. (2000) Tartu: OÜ Alkranel.
22. Tönnies, F. (1996). *Community & Society (Gemeinschaft und Gesellschaft)*. New Brunswick (N.J.); London: Transaction.
23. Warren, R. L. (1978). *The Community In America*. Boston [etc.]: Mifflin.
24. *Üleriigiline jäätmekava: jäätmehoolduse olemasoleva olukorra kirjeldus*. (2000). Tallinn: Keskkonnaministeerium

1. Eesti Korterühistute Liit. www.ekyl.ee, mai, 2002
2. Tartu Agenda 21. (1999). http://www.tartu.ee/kohalik_index.html, mai, 2002
3. Tartu Linnavalitsuse andmed